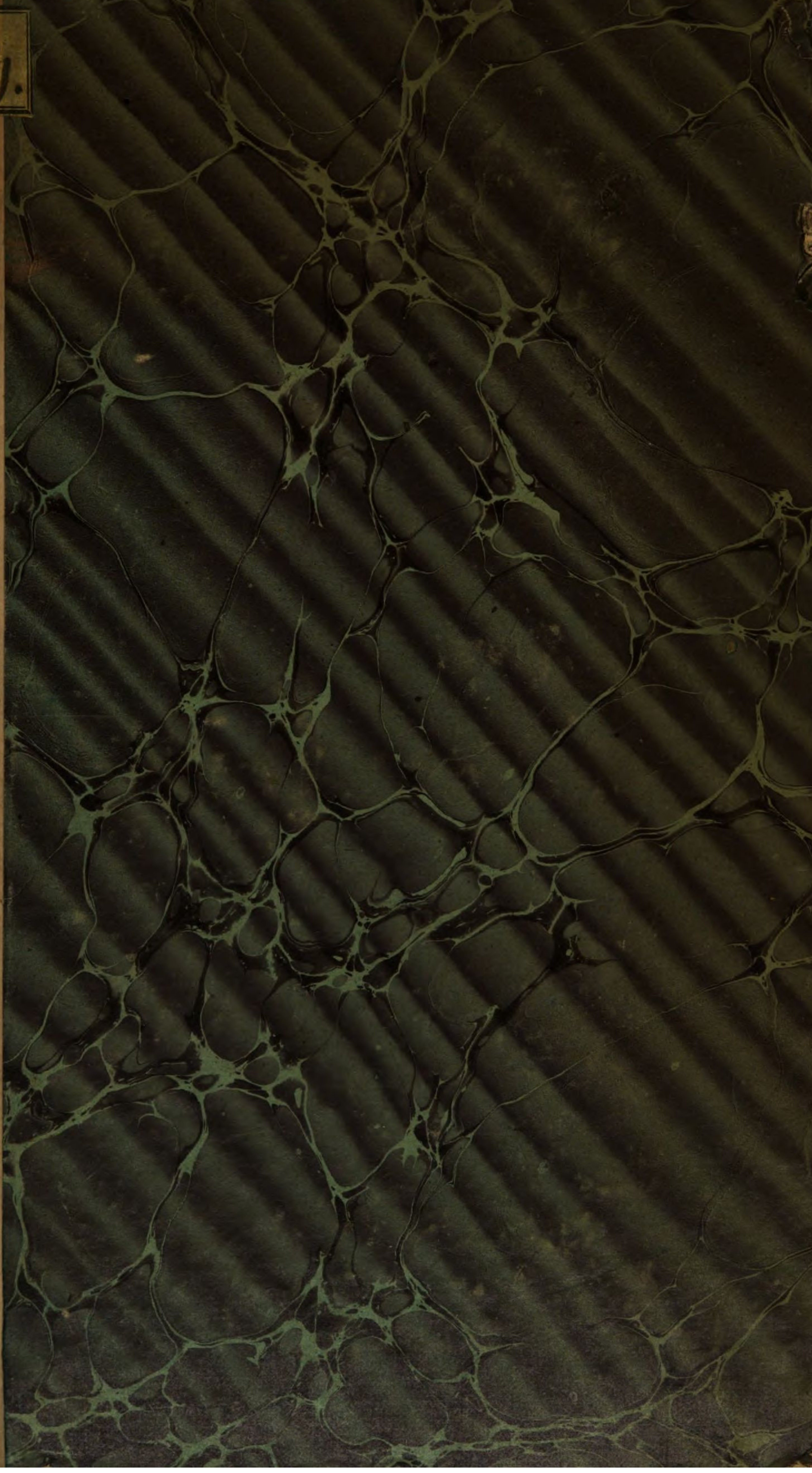


A. Or.
4439.



A. or. 4439

~~Hertha~~

Harza

॥ रत्नावली ॥

RETNAVALI;

A DRAMA,

IN FOUR ACTS.

BY

SRI HERSHA DEVA.

With a Commentary,

EXPLANATORY OF THE PRAKRIT PASSAGES.

PUBLISHED UNDER THE AUTHORITY OF THE COMMITTEE OF
PUBLIC INSTRUCTION.

Calcutta:

PRINTED AT THE EDUCATION PRESS, CIRCULAR ROAD; AND SOLD
AT THEIR DEPOSITORY, PATALDANGA.

1832.

A Or 4439
Lambert

Hertha Dea

Harsa

Wm H. Allen & Co.
Booksellers, Publishers & Importers of
Oriental Works;
7, Leadenhall Street.
Maps, Charts, Stationary &c.

VALUABLE ORIENTAL WORKS
OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

Published in London by

WM. H. ALLEN & Co., 7, Leadenhall Street.

The Supreme Government of India having transferred to the Asiatic Society of Bengal, the Oriental Works which have been either wholly or in part published in Calcutta, under the authority of the General Committee of Public Instruction, the Society is enabled to direct the disposal of them at the

FOLLOWING REDUCED PRICES.

1. MOOLUKHKHUS-OOL-TUWAREEKH, being an Abridgment of the celebrated Historical Work called the Seir Mootakherin, prepared chiefly by Maulavi Abdool Kerim. (Persian). Royal 4to. £1. 5s. boards.

2. MOOJIZ-OOL-QANOON: a Medical Work, by Alee bin Alee II Huzm, the Karashite, commonly known by the name of Ibn-ool-Nufees. (Arabic). 4to. 10s. 6d. boards.

3. BHATTI KAVYA; a Poem, on the Actions of Rama; with the Commentaries of Jayamangala and Bharatamallika. (Sanskrit). 2 vols. Royal 8vo. £1. 10s. boards.

4. LAGHU KAUMUDI: a Sanscrit Grammar, by Vadaraja. Royal 12mo. 5s. 6d. boards.

5. MUGDHABODHA: a Sanscrit Grammar, by Vopadeva. Royal 12mo. 5s. 6d. boards.

6. NYAYA SUTRA VRITTI: the Logical Aphorisms of Gotama, with a Commentary by Viswanáth Battáchárya. (Sanskrit). 8vo. 5s. 6d. boards.

7. BHASHA PARICHHEDA and SIDDHANTA MUKTAVALI: an Elementary Treatise on the Terms of Logic, with its Commentary, by Viswanatha Panchanana Bhatta. (Sanskrit.) Royal 8vo. 5s. 6d. boards.

8. LILAVATI: a Treatise on Arithmetic, translated into Persian from the Sanscrit work of Bhascara Acharya, by the celebrated Feizi. Royal 8vo. 5s. boards.

*Ditto ditto, in Sanscrit. Royal 8vo. 5s. sewed.

9. SELECTIONS, Descriptive, Scientific, and Historical; translated from English and Bengalee into Persian, for the use of Native Youth. Royal 8vo. 7s. 6d. boards.

10. SAHITYA DERPANA: a Treatise on Rhetorical Composition, by Viswanath Kaviraja. (Sanskrit). Royal 8vo. 9s. boards.

11. FUTAWA ALEMGI: a Collection of Opinions and Precepts of Mohammedan Law, compiled by Sheikh Nazim and other learned men, by command of the Emperor Aurungzeb Alemgir. (Arabic). 6 vols. Royal 4to. £9.

Ditto ditto, Vol. 1 to 4, separate. £1. 10s. each.

"The *Fatāwēi Alemgiri* being four times the size of the *Hidayah*, and containing little more than a recital of law cases, without the arguments and proofs which are diffusely stated in the *Hidayah*, it must possess an advantage over that work, for practical use, in its greater number of cases and examples. Without contrasting their respective merits, however, the one is universally admitted to be a most useful supplement to the other; and a conversance in both, or an easy means of reference to them in cases of judicial occurrence, must be of essential use towards the due administration of the Mahomedan law, as far as that law is declared to be the established rule and standard of decision."—*Harington's Remarks on the Authorities of Mohammedan Law*. As. Res. X. 475.

12. Short ANATOMICAL DESCRIPTION of the HEART, extracted from the Edinburgh Medical Dictionary, and translated into Arabic, by JOHN TYTLER. 8vo. 2s. boards.

13. DAYA TATWA: a Treatise on the Law of Inheritance, by Raghunandana Bhattāchārya. Edited by Lakshmi Nārāyan Serma. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. boards.

14. DAYA KRAMA SANGRAHA: a Compendium of the Order of Inheritance, by Krishna Terkalankara Battāchārya. Edited by Lakshmi Nārāyan Serma. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. boards.

15. DAYA BHAGA, or Law of Inheritance: a new Edition, with a Commentary by Krishna Terkalankara. (Sanskrit). 8vo. 8s. boards.

16. KAVYA PRAKASA: a Treatise on Poetry and Rhetoric, by Mammata Acharya. (Sanskrit). 8vo. 5s. 6d. boards.

17. VEDANTA SARA: Elements of Theology, according to the Vedas, by Sadānanda Parivrajakāchāryya; with a Commentary, by Ramakrishna Tirtha. (Sanskrit). 8vo. 5s. 6d. boards.

18. VYAVAHARA TATWA: a Treatise on Judicial Proceedings, by Raghunandana Bhattāchārya. Edited by Lakshmi Narayan Serma. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. boards.

19. CH, HUTRU PRUKASH: a Biographical Account of Ch, hutru Sal, Raja of Boondelkhund, by Lal Kuvi. Edited by Capt. W. PRICE. (Brij Bhakha). 8vo. 8s. boards.

20. The KIFAYA, a Commentary on the Hidayah: a Treatise on the Questions of Mohammedan Law, by Hukeem Mouluvee Abdool Mujeed, and other learned men of Calcutta. (Arabic). Vols. 3 and 4. 4to. £3. sewed.

21. The INAYAH: a Commentary on the Hidayah: a Work on Mohummudan Law, compiled by Mohummud Akmulooddeen, Ibn Muhmood, &c. Edited by Moonshee Ramdhun Sen: with the aid of Mouluvees Hafiz Ahmud Ku-beer, Futuh Ulee, and others. (Arabic). Vols. 3 and 4. 4to. £3. sewed. The second volume now in hand.

22. MITAKSHARA: a Compendium of Hindu Law, by Vijnāneswara: founded on the Texts of Yajñawalkya. The Vyavahara Section, or Jurisprudence. Edited by Sri Lakshmi Nārāyan Nyayalancara. (Sanskrit). 8vo. 9s. 6d. sewed.

23. RAGHU VANSA, or Race of Raghu: a Historical Poem, by Kálidása, with a Prose Interpretation of the Text by Pundits of the Sanscrit College of Calcutta. (Sanskrit). Royal 8vo. 14s. sewed

24. ASHSHURH-OOL-MOOGNEE, COMMENTATIO ABSOLUTA: a Commentary on the Moojiz ool Kanoon, known by the name of The Sudeedee, compiled by the celebrated Physician Maulana Sudeed Kazroonee, on the Theory and Practice of Physic and the Materia Medica, &c. Edited by Hukeem Mouluvee Abbool Mujeed, and others. (Arabic). 4to. £1. 10s. sewed.

25. The MAHABHARATA: an Epic Poem, written by the celebrated Veda Vyása Rishi. Vol. I. (containing the Adi Parva—Sabha Parva—Vana Parva). Edited by learned Pundits. Royal 4to. £1. 10s. sewed. To be completed in Five Volumes.

“ The Mahábhárat details the dissensions of the *Pándava* and *Kaurava* princes, who were cousins by birth, and rival competitors for the throne of Hastinapur. The latter were at first successful, and compelled the former to secrete themselves for a season, until they contracted an alliance with a powerful prince in the Panjáb, when a part of the kingdom was transferred to them. Subsequently this was lost by the *Pándavas* at dice, and they were driven into exile, from which they emerged to assert their rights in arms. All the princes of India took part with one or other of the contending kinsmen, and a series of battles ensued at *Kuru Kshetra*, the modern *Tahnesar*; which ended in the destruction of Daryodhana and the other *Kaurava* princes, and the elevation of Yudhishtira, the elder of the *Pándava* brothers, to the supreme sovereignty over India.”—*Wilson*, As. Res. xvii. 609.

26. The RA'JA TARANGINI, a History of Cashmir. (Sanskrit). Royal 4to. £1. 5s. sewed.

“ The only Sanscrit composition yet discovered to which the title of history can with any propriety be applied, is the *Rája Tarangini*, a History of Cashmir. This work was first introduced to the knowledge of the Mahomedans by the learned minister of Akber, Abulfazl, who has given a summary of its contents, taken from a Persian translation prepared by order of Akber.” “ Mr. Gladwin's English version of this abstract excited curiosity and stimulated inquiry, but the result was unsatisfactory, and a long period intervened before the original work was discovered. Sir William Jones was unable to meet with it, although the history of India from the *Sanskrit Cashmir* authorities was amongst the tasks his undaunted and indefatigable intellect had planned; it was not until the year 1805 that Mr. Colebrooke was successful in his search. He procured a copy of the work from the heirs of a brahmin who died at Calcutta, and about the same time another transcript was obtained by Mr. Speke from Lucknow. I purchased a third brought for sale to Calcutta; and I have been hitherto unable to meet with any other transcript of this version.”—*Wilson's Essay on the History of Cashmir*. As. Res. xvi. 1.

27. The SUSRUTA, or System of Medicine, taught by Dhanwantari, and composed by his disciple Susruta (Sanskrit). Vol. I. 8vo.; 9s., to be completed in two volumes.

“ The author of the *Sausruta*, which ranks the second work in antiquity, and is decidedly the first in merit of the Hindu writers on the medical art. Susruta is the only one who attempts to lay down a systematic course of proceeding (in cases of leprosy).”—*Wilson on Kushta or Leprosy, as known to the HINDUS*, Trans. Med. Soc. Cal. i. 26.

28. The JAWA'ME UL ILM UL RIYAZI, an Arabic translation of Hutton's Mathematics, by Dr. J. Tytler. Part I. Arithmetical Notation to Tables of Powers and Roots. 4to., 9s.

29. MRICHCHHAKATI, a Comedy, by Sudraka Raja; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 12s. sewed.

30. UTTARA RAMA CHERITRA, or Continuation of the History of Rama: a Drama, in Seven Acts, by Bhavabhuti; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

31. MALATI and MADHAVA: a Drama in Ten Acts, by Bhavabhuti; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

32. MUDRA RAKSHASA, or the Signet of the Minister; a Drama in Seven Acts, by Visakha Datta; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

33. RETNAVALI, a Drama in Four Acts, by Shri Hersha Deva;

with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

34. **VIKRAMORVASI**, or Vikrama and Urvasi: a Drama, by Kālidāsa; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. sewed.

Works in Progress.

1. The **NAISHADA**, a popular Sanskrit Poem, with Commentary by a Pandit of the Government Sanskrit College. In 8vo.; 600 pages, or one-third of the whole, printed.

“ This poem is universally read by students of the Sanskrit language, as a poetical class book. It was on this account recommended for publication to the Committee of Instruction. It bears the name of Śrī Harsha, whose reputation rests altogether on this pleasing and popular version of the famed episode of Nala and Damayanti, a subject which has also engaged the pens of other celebrated Indian writers, after its first narration in the Mahābhārata.

2. The **SARIRA VIDYA**, a Sanskrit translation of Hooper's Vade-Mecum, by Madan Mohan, Physician to the Sanskrit College. In 8vo.; one quarter printed.

3. The **KHA'ZA'NAT UL ILM.** (Persian). 1 vol. large 4to., 620 pages, with numerous Lithographed Plates; one-fifth remains to be completed, which will occupy ten months.

Of this work, it is unnecessary to say more than that it contains a whole course of European mathematical and geometrical instruction, drawn up in Persian by Khān Jī, a learned native Munshi at Patna, since dead, aided by Dr. J. Tytler. It was intended, and is particularly well adapted, for the use of Seminaries, where the Persian language is read.

4. The **ANIS UL MASARRAHIN**, an Arabic translation of Hooper's Vade-Mecum, by Dr. J. Tytler. In 4to., 320 pages. The Index or Glossary of Terms remains unfinished.

It is unnecessary to add (for the English reader) any notice of Dr. Tytler's translations of Hutton's Mathematics and Hooper's Vade Mecum into Arabic. The great learning of the Translator is sufficient warrant of his having executed his task in the best manner.

5. A **TREATISE** on **ALGEBRA**, in Arabic, proceeding on the basis of a translation of Bridge's Treatise, but much modified and enlarged: with an Appendix on the application of Analysis to Geometry and Trigonometry, by the Rev. Dr. Mill. 8vo., printed at Bishop's College. The first and second parts finished, to the end of Plane Trigonometry: the continuation of the Appendix to Spherics remains to be passed through the press.

A **DICTIONARY**, **TIBETAN** and **ENGLISH**, prepared with the assistance of the Bandé Sangs-Rgyas Phun-Tshogs, a learned Lāma of Zangskār, by **ALEXANDER CSOMA DE KÖRÖS**. In 4to.; 25s. sewed.

A **GRAMMAR** of the **TIBETAN LANGUAGE**, in **ENGLISH**, by Alexander Csoma de Körös. In 4to.; 18s. sewed.

ASIATIC RESEARCHES; or Transactions of the Society, instituted in Bengal, for inquiring into the History, the Antiquities, the Arts and Sciences, and Literature of Asia. Vols. 17 and 18. Royal 4to.; £2. 2s. each, boards. Also, former volumes.

INDEX to **ASIATIC RESEARCHES**. Royal 4to. 15s. sewed.

JOURNAL of the **ASIATIC SOCIETY** of **BENGAL**. January 1832, to December 1835. 2s. 6d. each.

RECEIVED

1871

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO

CHICAGO

CHICAGO

CHICAGO

CHICAGO

CHICAGO

CHICAGO

RETNAVALI;
A DRAMA,
I N F O U R A C T S.

BY
SRI HERSHA DEVA.

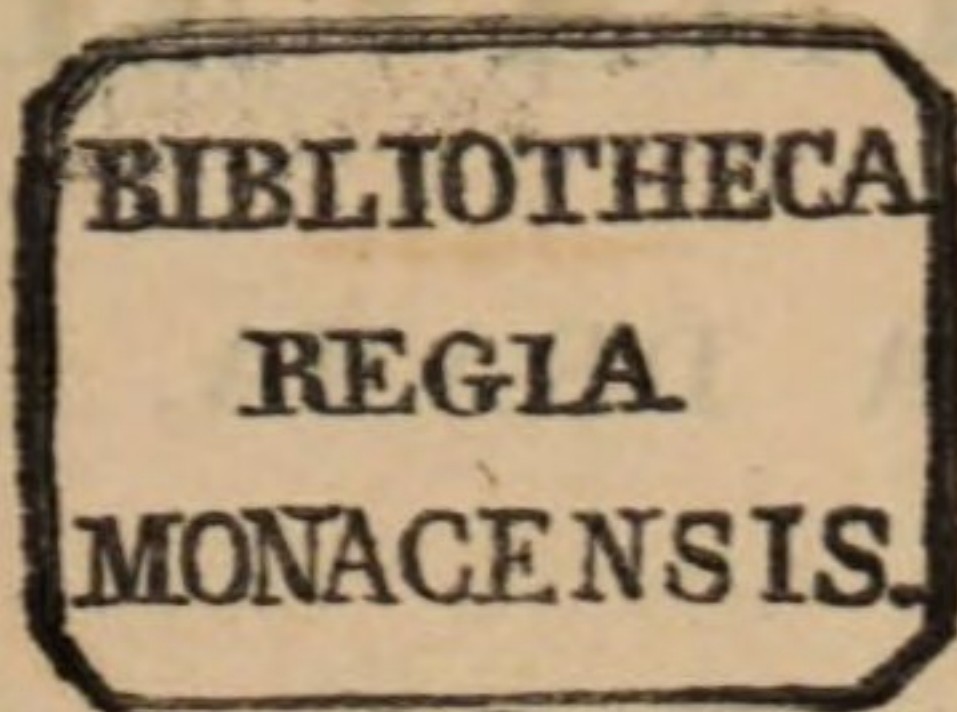
~~~~~  
**With a Commentary,**  
EXPLANATORY OF THE PRAKRIT PASSAGES.

~~~~~  
PUBLISHED UNDER THE AUTHORITY OF THE COMMITTEE OF
PUBLIC INSTRUCTION.

—————
Calcutta:

PRINTED AT THE EDUCATION PRESS, CIRCULAR ROAD; AND SOLD
AT THE DEPOSITORY, PATALDANGA.

1832.



॥ रत्नावली ॥



श्रीश्रीहर्षदेवरचिता।



साधारणविद्यावृद्ध्यर्थकसमाजाधिपतीनामाज्ञया

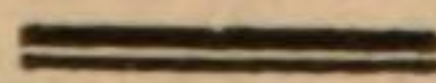
कलिकाताराजधान्या इडुकेशनयन्त्रालये

प्राकृतभाषाव्याख्यासहिता

मुद्रिताभूत्।

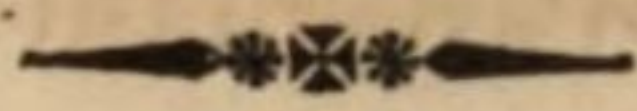


१८३२



॥ रत्नावली ॥

॥ नाटिका ॥



॥ प्रथमाङ्कः ॥

॥ नान्दी ॥

पादाग्रस्थितया मुञ्जस्तनभरेणानीतया नम्रतां
श्रमोः सस्पृहलोचनत्रयपथं यान्त्या तदाराधने,
ह्रीमत्या शिरसीहितः सपुलकः खेदोद्गमोत्कम्पया,
विस्मियन्, कुसुमाञ्जलिर्गिरिजया चिप्तो ऽन्तरे पातु वः ।

अपिच ।

आत्सुक्येन कृतत्वरा सह भुवा व्यावर्त्तमाना ह्रिया,
तैस्तैर्बन्धुवधूजनस्य वचनैर्नीताभिमुख्यं पुनः,
दृष्ट्वाये वरमाप्तसाध्वसरसा गौरी, नवे सङ्गमे,
संरोहत्पुलका हरेण हसता स्मिष्टा, शिवायास्तु वः ।

अपिच ।

संप्राप्तं मकरध्वजेन मथनं त्वत्तो मदर्थे पुरा,
तद्युक्तं बज्रमार्गंगा मम पुरो निर्लज्ज वोढुस्तव;
तामेवानुनयस्व भावकुटिला हे कृष्णकण्ठ ग्रहं
मुञ्चेत्याह रुषा यमद्रितनया, लक्ष्मीश्च, पायात्स वः ।

अपिच ।

क्रोधेद्वैर्दृष्टिपातैस्त्रिभिरुपशमिता वक्त्रयोऽमी त्रयोऽपि,
त्रासार्त्ता ऋत्विजोऽधश्चपलगणहृतोष्णीषपट्टाः पतन्ति,
दक्षः सौत्यस्य पत्नी विलपति कृपणं विद्रुतं देवि देवैः,
शंसन्नित्यादृहासो मखमथनविधौ पातु देव्यै शिवो वः ।

किञ्च ।

जितमुडुपतिनाः नमः सुरेभ्योऽद्विजवृषभा निरुपद्रवा भवन्तु;
भवतु च पृथिवी समृद्धशस्या, प्रतपतु चन्द्रवपुर्नरेन्द्रचन्द्रः ।

॥ नान्द्यन्ते सूत्रधारः ॥

अलमतिप्रसङ्गेन । अद्याहं वसन्तोत्सवे सबहुमानमाह्वय,
नानादिग्देशागतेन राज्ञः श्रीश्रीहर्षदेवस्य पादपद्मोपजीविना राज
समूहेनोक्तः । यथास्मत्स्वामिना श्रीश्रीहर्षदेवेनापूर्ववस्तुरचनालङ्कृता
रत्नावलीनाम नाटिका कृतेत्यस्माभिः श्रोत्रपरम्परया श्रुता, नतु प्रयोगतो
दृष्टा, तत्तस्यैव राज्ञः सकलजनहृदयाह्लादिनो बहुमानादस्मासु चानुग्रह
बुद्ध्या यथावत्प्रयोगेण त्वया नाटयितव्येति ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ तद्याव
दिदानीं नेपथ्यरचनां कृत्वा, यथाभिलषितं सम्पादयामि ॥ परिषदमव
लोक्य ॥ अये आवर्जितानि सकलसामाजिकानां मनांसोति मे निश्चयः ।

यतः

श्रीहर्षो निपुणः कविः, परिषदप्येषा गुणग्राहिणी,
लोके हारि च वत्सराजचरितं, नाय्ये च दक्षा वयं;
वस्त्रेकैकमपीह वाञ्छितफलप्राप्तेः पदं, किं पुन
र्मङ्गाग्योपचयादयं समुदितः सर्वेषां गुणानां गणः ।
तद्यावदहं गृहं गत्वा, गृहिणीमाह्वय, सङ्गीतकमनुतिष्ठामि ॥ परि

क्रम्य नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ॥ इदमस्मदीयं गृहं; यावत्प्रविशामि ॥ उच्चैः ॥

आर्य्ये, इतस्तावत् ।

॥ प्रविश्य ॥ नटी । अज्जउत्त इअह्मि, आणवेदु अज्जो, को निआआ
अणुचिट्ठीअदुत्ति (१)

सूत्र । आर्य्ये रत्नावलीदर्शनोत्सुकोऽयं राजलोकः, तद्गृह्यतां नेपथ्यं ।

नटी ॥ निश्चस्य सावेगं ॥ अज्ज णिचिन्तो दाणिं सि तुमं; ता कीस
णु णच्चसि; मह उण मन्दभाआए एकजेव्व दुहिदा, सावि तुए
कहिंवि देसन्तरे दिष्सा, कहं एवं दूरदेसठ्ठिदेन भत्तुणा सह से पाणि
गहणं भविस्सदित्ति, इमाए चिन्ताए अप्पावि मे ण पडिभादि; ता किं
उण णच्चिदव्वं (२)

सूत्र । आर्य्ये दूरस्थेनेत्यलमुद्देशेन । पश्य

द्वीपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिधेर्दिशोऽप्यन्तात्,

आनीय झटिति घटयति विधिरभिमतमभिमुखीभूतः ।

नेपथ्ये ॥ साधु भरतपुत्र, साधु, एवमेतत्कः सन्देहः ॥ द्वीपादिति
पुनः पठति ॥

सूत्र ॥ आकर्ण्य नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ॥ आर्य्ये, किमतः परं, विल
म्बसे; नन्वयं मम यवीयान् भ्राता, गृहीतयोगन्धरायणभूमिकः प्राप्त एव

(१) आर्य्यपुत्र, इयमस्मि, आज्ञापयतु, को नियोगः अनुष्ठीयतामिति ।

(२) आर्य्यपुत्र, निश्चिन्त ददानीमसि त्वं, तस्मात्कथं नु नृत्यसि?
मम पुनर्मन्दभाग्याया एकैव दुहिता, सापि त्वया देशान्तरे दत्ता, कथ
मेवं दूरदेशस्थितेन भर्त्रा सह तस्याः पाणिग्रहणं भविष्यतीति, अनया
चिन्तया आत्मापि मे न प्रतिभाति; तत्किं पुनर्नर्तितव्यं ।

तदेहि, नेपथ्यग्रहणाय सज्जीभवावदति । निष्क्रान्तौ प्रस्तावना ।

ततः प्रविशति योगन्धरायणः ॥

योग । एवमेतत् कः सन्देहः ॥ दीपादिति पुनः पठित्वा ॥
अन्यथा क सिद्धादेशजनितप्रत्ययप्रार्थितायाः सिंहलेश्वरदुहितुः
समुद्रे यानभङ्गनिमग्नायाः फलकासादनं? क च कौशाम्बीयेन वणिजा
सिंहलेभ्यः प्रत्यागच्छता तदवस्थायाः सम्भावनं रत्नमालाचिह्नाया इहानय
नञ्च ॥ सहर्षं ॥ सर्व्वथा स्पृशन्ति नः स्वामिनमभ्युदयाः ॥ विचिन्त्य ॥
मयापि चैनां देवीहस्ते सगौरवं निक्षिपता युक्ततममेवानुष्ठितं; श्रुतञ्च मया
वाभ्रव्योऽपि कञ्चुकी वसुभूतिना सह सिंहलेश्वरामात्येन कथं कथमपि
समुद्रादुत्तीर्य, कोशलोक्चित्तये गतवता रुमण्वता मिलितः इति । तदेवं
निष्पन्नमपि प्रभुप्रयोजनं, न मे धृतिमावहतोति । कष्टेऽयं खलु मृत्युभावः ।
यतः ;

प्रारम्भे ऽस्मिन् स्वामिनो वृद्धिहेतौ दैवेनेत्यं दत्तहस्तावलम्बे,
सिद्धे भ्रान्तिर्नास्ति, सत्यं; तथापि स्वेच्छाचारी भीत एवास्मि भर्तुः ।
॥ नेपथ्ये कलकलः ॥ आकर्ण्य ॥ अये, मधुरमभिहन्यमानमृदु
मृदङ्गानुगतसङ्गीतमधुरः पुरः पौराणामुच्चरति चर्चरीध्वनिः । तथा
तर्कयामि मदनमहीयांसं पुरजनप्रमोदमवलोकयितुं प्रासादाभिमुखं
प्रस्थितो देव इति ॥ ऊर्ध्वमवलोक्य ॥ अये, कथमधिरूढ एव देवः
प्रासादं । य एषः,

विश्रान्तविग्रहकथो रतिमान् जनस्य

चित्ते वसन्, प्रियवसन्तक एव साक्षात् ।

पर्युत्सुको निजमहोत्सवदर्शनाय,
वत्सेश्वरः कुसुमचापदवाभ्युपैति ।

तद्यावद्गृहं गत्वा, कार्यशेषं चिन्तयामीति ॥ निष्क्रान्तः ॥
विष्कम्भकः ॥

॥ ततः प्रविशत्यासनस्थो गृहीतवसन्तोत्सववेशो राजा विदूषकश्च ॥
राजा ॥ सहर्षमवलोक्य ॥ सखे, वसन्तक !
विदू । आणवेदु भवं ।

राजा । राज्यं निर्जितशत्रु, योग्यसचिवे न्यस्तः समस्तो भरः,
सम्यक्पालनलालिताः प्रशमिताशेषोपसर्गाः प्रजाः,
प्रद्योतस्य सुता, वसन्तसमयस्त्वञ्चेति नाम्ना धृतिं
कामः काममुपैत्यं मम पुनर्भन्ये महानुत्सवः ।

विदू ॥ सहर्षं ॥ भो वत्स, एवं ऐदं । अहं उण जाणाभि, ए भवदो,
ए कामेदवस्स, मम जेव्व एकस्स बह्मणवडुअस्स अत्रं मअणमहसवो, जस्स
किदेपिअवअस्सेण एवं मन्तोअदि ॥ विलोक्य ॥ ता किं इमिणा, पेक्ख
दावइमस्स मज्झमत्तकामिणीजणसअंग्राहगहिदणच्चन्तणाअरजणजणिद
कोदूहलस्स, समन्तदो संबुत्तमइलोदामचच्चरीसइमुहररत्थामुहसोहिणा,
पइस्सपडवासपुञ्जपिञ्जरितदहदिसामुहस्स, सस्सिरीअदं, मअणमहसवस्स
(१)

(१) एवमिदं न । अहं पुनर्जानामि, न भवतो, न कामदेवस्य, ममैव
एकस्य ब्राह्मणवटुकस्य अयं मदनमहोत्सवो, यस्य कृते प्रियवयस्येनैवं
मन्यते । तत्किं पुनरनेन ; पश्य तावदस्य मधुमत्तकामिनीजनस्वयंग्राह
गृहीतनृत्यन्नागरजनजनितकौतूहलस्य, समन्ततः सम्बृत्तर्महलोद्याम

राजा ॥ सहर्षं समन्तादवलोक्य ॥ अहो परं कोटिमधिरोहति प्रमोदः
पुरः पौराणा ।

तथाहि ।

कीर्णैः पिष्टातकौघैः कृतदिवसमुखैः कुङ्कुमचोदगौरैः
ह्रीमालङ्कारभाभिर्भरनमितशिखैः शेखरैः कैङ्किरातैः,
एषा वेशाभिलक्ष्यस्वविभवविजिताशेषवित्तेशकोषा,
कौशाम्बो शातकुम्भद्रवखचितजनेवैकपीता विभाति ।

अपिच ।

धारायन्त्रविमुक्तसन्ततपयःपूरुते सर्वतः
सद्यः सान्द्रविमर्द्दकर्मकृतक्रीडेक्षणं प्राङ्गणे;
उद्दामप्रमदाकोपालनिपतस्सिन्दूररागारुणैः
सैन्दूरीक्रियते जनेन चरणन्यासैः पुरः कुट्टिमं ।

विदू ॥ विलोक्य ॥ एदं पि दाव सुविअद्धजणापूरिदसिंगकजल
प्पहारमुक्कसिक्कारमणोहरं वारविलासिणीजणविलसिदं आलोएदु
पिअवअस्सो (१)

राजा ॥ विलोक्य ॥ वयस्य, सम्यक् दृष्टं त्वया ।

चर्चरीशब्दमुखररथ्यामुखशोभिनः, प्रकीर्णपटवासपुञ्जपिञ्जरितदशदि
ङ्मुखस्य, सश्रीकतां, मदनमहोत्सवस्य ।

(१) इदमपि तावत् सुविदग्धजनापूरितशृङ्गकजलप्रहारमुक्त
शीत्कारमनोहरं वारविलासिनीजनविलसितं आलोकयतु प्रियव
यस्यः ।

कुतः । अस्मिन् प्रकीर्णपटवासकृतान्धकारे,
दृष्टो मनाङ्गणिविभूषणरश्मिजालैः,
पातालमुद्यतफणाकृतिशृङ्गकोऽयं,
मामद्य संस्मरयतीव भुजङ्गलोकः ।

विदू ॥ विलोक्य ॥ भो वयस्स, पेक्ख, पेक्ख, एसा कखु, मअणीआ मअ
णरसविसअदत्ताभिणआ एचन्ती, चूदलदआए सह इदेजेव्व आअक्खदि
त्ति ता पेक्खदु भवं (१)

॥ ततः प्रविशतो मदलीलां नाठयन्त्या द्विपदीखण्डं गायन्त्या चेत्या ॥

॥ मदनिका गायति ॥

कुसुमाउहपिअदूअओ, मउलादं सुघणचुम्बओ,
सिठिलिअमाणगहओ, वाअद दाहिणपवणओ ।
विवहिअवउलाभोअओ, कंकिअपिअअणमेलओ,
पडिवालणअसमत्यओ, भमइ जुवदीसत्यओ ।

इऊ पढमं मऊमासो जणस्स हिअआदं कुणइ वाउलादं,
पच्चा विद्धइ कामो लद्धपसरैहिं कुसुमवाणैहिं (२)

(१) भो वयस्य पश्य पश्य एसा खलु मदनिका मदनरसविषय
दत्ताभिनया नृत्यन्ती चूतलतिकया सह इतएवागच्छति तत्पश्यतु भवान् ।

(२) कुसुमायुधप्रियदूतकः, मुकुलानि सुघनचुम्बकः,
शिथिलितमानग्रहे वाति दक्षिणपवनकः ।
वाहितवकुलामोदः काङ्क्षितप्रियजनमेलकः ।
प्रतिपालनासमर्थको भ्रमति युवतिसार्थः,
इह प्रथमं मधुमासो जनस्य हृदयानि करोति व्याकुलानि,
पश्चात् विध्यति कामो लब्धप्रसरैः कुसुमवाणैः ।

राजा ॥ निर्व्वण्य ॥ अहो मधुरोऽयमासां निर्भरः क्रीडारसः ।

तथाहि;

स्रस्तः स्रग्दामशोभां त्यजति विरचितामाकुलः केशपाशः,

क्षीवाया नूपुरौ च द्विगुणतरमिवाक्रन्दतः पादलग्नौ;

व्यस्तः कम्पानुबन्धादनवरतमुरो हन्ति हारोऽयमस्याः,

क्रीडन्त्याः पीडयेव स्तनभरविनमन्मध्यभङ्गानपेक्षं ।

विदू ॥ सहासं ॥ भो वयस्य, अहम्बि एदाण बद्धपरिअराणं मज्जे
णच्चन्तो, गायन्तो, मअणमहसवं माणदस्सं (१)

राजा ॥ सस्मितं ॥ वयस्य एवं क्रियतां ।

विदू । जं भवं आणवेदित्ति ॥ उत्थाय तयोर्मध्ये नृत्यति ॥ भोदि
मअणिए, भोदि चूदलदए, एदं चच्चरिअं मप्पि शिक्खावेध (२)

मद ॥ विहस्य ॥ हदास, एज्ज चच्चरी एसा द्विपदीखण्डं एदं (३)

विदू ॥ सहर्षं ॥ किं एदिणा खण्डेण मोअआ लडुआ वा करीअन्ति (४)

(१) भो वयस्य, अहमप्येतेषां मध्ये नृत्यन्, गायन्, मदनमहोत्सवं
सम्मानयिष्यामि ।

(२) भो मदनिके, भवति चूतलतिके, एतच्चर्चरीकं मामपि शिच
यतं ।

(३) हताश, नहि चर्चरी, एसा द्विपदीखण्डमिदं ।

(४) भवति, एतेन खण्डेन किं मोदका लडुका वा क्रियन्ते ।

मद ॥ विहस्य ॥ हृदास, एहि, एहि; पठीअदि क्खु एदं (१)
विदू ॥ सविस्मयं ॥ पठीअदि क्खु एदं ॥ सविषादं ॥ जइ पठीअदि, ए
भुञ्जीअदि, ता मम एदिणा ए कज्जं! वरं; पिअवअस्सस्स ज्जेव्व सआसं
गमिस्सं (२) तथा करोति ॥ अपसृत्योपविशति उभे आकर्षतः।

विदू । आकर्षयति ॥

मद । हृदास, एहि; काहं गच्छसि, इधज्जेव्व कीलन्ह (३)
विदू ॥ आकृष्य इति प्रपलाय्य राजानमुपसृत्य ॥ वअस्स, भो एहि
दोह्मि, एहि कीलिअ पलाइदोह्मि (४)

चूतलतिका । अज्जे मअणिए, चिरं क्खु अहोहिं कीलिदं, ता एहि, एहि
देन्ह दाव भट्टिणीए सन्देसं महाराअस्स (५)

मद । एहि तुवरेह्म ।

॥ परिक्रम्योपसृत्य च ॥ उभे । जेदु जेदु भट्टा । भट्टा, देवी आणवेदि ॥
इत्यर्द्धोक्ते लज्जां नाटयन्त्यौ ॥ एहि, एहि, विणवेदि (६)

(१) हताश, नहि, नहि, पथ्यते खल्वेतत् ।

(२) पथ्यते खल्विदं । यदि पथ्यते, न भुज्यते, तस्मान्ममैतेन न
कार्यं । वरं, प्रियवयस्यस्य समीपं गमिष्यामि ।

(३) हताश एहि; कुत्र गच्छसि, इहैव क्रीडामः ।

(४) भो वयस्य, नर्तितोऽस्मि, नहि क्रीडित्वा पलायितोऽस्मि ।

(५) सखि मदनिके, चिरं खल्वस्माभिः क्रीडितं, तस्मादेहि, निवेद
यामो देव्याः सन्देशं महाराजाय ।

(६) सखि त्वरावहे । जयतु जयतु भर्ता । राजन्, देवी आज्ञा
पयति ।

राजा ॥ सहर्षं विहस्य सादरं ॥ मदनिके, नन्वाज्ञापयतीत्येतदेव रम
णोयं विशेषतोऽद्य मदनमहोत्सवे । तदुच्यतां, किमाज्ञापयति देवी ।

विदू । आः दासीए धीए, किंति देवी आणवेदि (१)

चेय्यौ । एवं भट्टिणी विण्वेदि, जहा कखु अज्ज मए मअरन्दुज्जाणं
गदुअ, रत्तासोअसम्बट्टिदस्स भअवदो कुसुमाउहस्स पूआ णिव्वत्तिदव्वा,
तत्थ अज्जउत्तेण सण्हिदेण होदव्वंत्ति ॥ २ ॥

राजा । वयस्य, किं वक्तव्यमुत्सवादुत्सवान्तरमापतितमिति ।

विदू । ता उट्ठेहि, तहिंजेव्व गच्छन्ह, जेण तहिं गदस्स ममावि वट्ठा
णवालअस्स सोत्थिवाअणं किमपि भविस्सदित्ति ॥ ३ ॥

राजा । मदनिके, गम्यतां, देव्यै निवेदयितुं अयमहमागतएव मक
रन्दोद्यानमिति ।

चेय्यौ । जं भट्टा आणवेदित्ति ॥ ४ ॥ निष्क्रान्ते ॥

(१) दास्याः पुत्रि, किमिति देवी आज्ञापयति ।

(२) एव देवी विज्ञापयति, यथा खलु अद्य मया मकरन्दोद्याने गत्वा,
रक्ताशोकसंवर्द्धितस्य भगवतः कुसुमायुधस्य पूजा निर्व्वर्त्तयितव्या,
तत्र चार्य्यपुत्रेण सन्निहितेन भवितव्यमिति ।

(३) भो वयस्य, तस्मादुत्तिष्ठ, तत्रैव गच्छाम, येन तत्र गतस्य मे
ब्राह्मणबालकस्य स्वस्तिवाचनं किमपि भविष्यतीति ।

(४) यद्भर्त्ताज्ञापयति ।

राजा । वयस्य, एह्यवतराव ॥ उभौ प्रासादादवतरणं नाटयतः ॥

राजा । वयस्य, आदेशय मकरन्दोद्यानस्य मार्गं ।

विदू । एदु भट्टा इति ॥ परिक्रामतः ॥

विदू ॥ अग्रतोऽवलोक्य ॥ भो एदं तं मञ्जरन्दुज्जाणं; ता एहि, पविसन्द
इति ॥ प्रविशतः (१)

विदू ॥ सविस्मयं ॥ भो महाराज, पेक्ख, पेक्ख, एदं तं मलयमारुतान्दो
लितमण्डलन्तसहकारमञ्जरीरेणुपटलपडिबद्धपटवित्राणं, मत्तमज्जर
निञ्जरमुक्कझङ्कारमिलिदमज्जरकोदलालावसङ्गीदसुखावहं, तुहागमणदं
सित्राञ्जरं, वित्र, मञ्जरन्दुज्जाणं लक्खीअदि । ता पविसदु भवं (२)

राजा ॥ समन्तादवलोक्य ॥ अहो रम्यता मकरन्दोद्यानस्य, इहाद्य,

उद्यद्विद्रुमकान्तिभिः किसलयैस्ताम्रां त्रिषं विभ्रतो,

भृङ्गालीविरुतैः कलैरविशदव्याहारलीलामृतः,

घूर्णन्तो मलयानिलाहतिचलैः शाखासमूहैर्मुञ्ज

भान्तिं प्राप्य मधुप्रसङ्गमधुना मत्ता, इवामी द्रुमाः ।

(१) भो एतन्मकरन्दोद्यानं तस्मादागच्छ प्रविशामः ।

(२) भो महाराज, पश्य, पश्य, एतत् खलु मलयमारुतान्दोलितम
ण्डलायमानसहकारमञ्जरीरेणुपटलप्रतिबद्धपटवितानं; मत्तमधुकरनि
करमुक्कझङ्कारमिलितकोकिलालापसङ्गीतकसुखावहं, त्वदागमनदर्शिता
दरमिव, मकरन्दोद्यानं लक्ष्यते । तस्मात्प्रविशतु भवान् ।

अपिच ।

मूले गण्डूषमेकासव इव वकुलैर्वास्यते पुष्पवृद्धा,
मध्वातामे तरुण्या मुखशशिनि चिराच्चम्पकान्यद्य भान्ति ।
आकर्ण्यशोकपादाहतिषु च रसतां निर्भरं नूपुराणां
झङ्कारस्यानुगीतैरनुकरणमिवारभ्यते भृङ्गसाथैः ।

विदू ॥ आकर्ण्य ॥ भो वयस्य, ए एदे मज्जअराः ऐउरसंहं अनु
हरन्ति; ऐउरसहोज्जेव एसो देवोए परिअणस्स (१)

राजा । वयस्य, सम्यगवधारितं ।

॥ ततः प्रविशति वासवदत्ता काञ्चनमाला सागरिका विभवतश्च परि
वारः ॥

वास । हज्जे कञ्चणमाले, आदेसेहि मे मअरंदुज्जाणस्स मगं (२)

काञ्च । एदु एदु भट्टिणो (३) परिक्रम्य ॥

वास । हज्जे कञ्चणमाले, अध केत्तिअदूरे दाणिं सो रत्तासोअपा
अवो, जहिं मए भअवदो मअणस्स पूआ णिव्वत्तददव्वा ॥ ४ ॥

(१) भो वयस्य, न एते मधुकरा नूपुरशब्दमनुहरन्ति; नूपुरशब्द
एष एव देव्याः परिजनस्य ।

(२) चेति काञ्चनमाले, आदेशय मकरन्दोद्यानस्य मार्गं ।

(३) एतु एतु भर्त्रा ।

(४) चेति काञ्चनमाले, अथ कियदूरे स रक्ताशोकपादपो, यत्र
या भगवतः कुसुमायुधस्य पूजा निर्वर्त्तयितव्या ।

काञ्च । भट्टिणि, आसलं ज्जेव्व किं ए पेक्खदि भट्टिणी? इअं खलु सा
निरंतरुब्बिणकुसुमशोहिणी भट्टिणीए परिग्गहिदा माहवीलदा; ए
सा खलु अवरा णोमालिआलदा, जाए अआलकुसुमसमुग्गमसद्दालुणा
भट्टिणा अणुदिणं आआसीअदि अप्पा; ता एदं अतिकमिअ, दी
सदीज्जेव्व सो रत्तासोअपाअवो जहिं देवी पूअं णिव्वत्तइस्सदि (१)

वास । ता, एहि, तहिं ज्जेव्व लज्जं गक्ख (२)

काञ्च । एदु एदु भट्टिणी (३) सर्वाः परिक्रामन्ति ॥

वास । अअं सो रत्तासोअपादवो, जहिं अहं पूअं णिव्वत्तइस्सं; ता
एहि मे पूआणिमित्तादं उवअरणादंउवणेहि (४)

साग ॥ उपसृत्य ॥ भट्टिणि एदं सर्वं सज्जं (५)

(१) भर्त्रि, आसन्नमेव न प्रेक्षते भर्त्री? इयं खलु सा निरन्तरोद्भिन्न
कुसुमशोभिनी भर्त्र्या परिगृहीता माधवीलता; एषापि खलु अपरा नव
मालिकालता यस्या अकालकुसुमोद्गमश्रद्धालुना भर्त्रा अनुदिवसमात्मा
आयास्यते; एतदतिक्रम्य, दृश्यते एव रक्ताशोकपादपः यत्र देवी पूजां
निर्व्वर्त्तयिष्यति ।

(२) तस्मादेहि, तत्रैव शोभं गच्छामि ।

(३) एतु एतु भर्त्री ।

(४) अयं स रक्तशोकपादपो, यत्राहं पूजां निर्व्वर्त्तयिष्यामि;
एहि मे पूजानिमित्तानि उपकरणानि उपनय ।

(५) एतत् सर्वं सज्जं ।

वास ॥ निरूप्यात्मगतं ॥ अहो प्रमादो परित्रणस्स, जस्सज्जेव्व दंसण
पधादो पत्रत्तेण रक्खीअदि, तस्सज्जेव्व दिट्ठिगोअरं पडिदा भवे । भोदु,
एदं दाव ॥ प्रकाशं ॥ हज्जे साअरिए, कीस तुमं अज्ज मअणमहसवपरा
हीणे परिअणे सारिअं उज्झिअ, दहागदा; ता ताहंज्जेव्व लज्जं गक्क, एदं
पि सव्वं पूओवअरणं कच्चणमालाए हत्थे समप्पेहि (१)

साग । जं भट्ठिणी आणवेदित्ति ॥ तथा कृत्वा, कति पदानि गत्वा,
आत्मगतं ॥ सारिआ मए उण सुसङ्गदाए हत्थे समप्पिदा; एदंपि
अत्थि मे पेक्खिदुं कोदूहलं, किं जहा तादस्स अन्ते उरे भअवं अणङ्गा
अचीअदि, दधवि तहजेव्व अध ए वेत्ति । ता अलक्खिआ भविअ पेक्खि
स्सं । जाव दह पूआसमओ होदि, ताव अहमपि भअवन्तं मअणंज्जेव्व
पूदुदुं कुसुमादं अवचिणिस्सं ॥ परिक्रम्यावलोक्य च इति कुसुमावचयं
नाटयति (२)

(१) अहो प्रमादः परिजनस्य, यस्यैव दर्शनपथात् प्रयत्नेन रक्ष्य
ते । तस्यैव कथं दृष्टिगोचरं पतिता भवेत्, भवतु, एतत् तावत् । चेष्टि
सागरिके, कथं त्वं मदनमहोत्सवपराधीने परिजने सारिकामुज्झित्वा
अत्रागता; तस्मात् तत्रैव गच्छ, एतच्च सर्व्वं पूजापकरणं काञ्चनमालाहस्ते
समर्पय ।

(२) यद्गर्त्री आज्ञापयति । सारिका मया पुनः सुसङ्गताया हस्ते
समर्पिता; इदमप्यस्ति प्रेक्षितुमद्य मम कौतूहलं, किं यथा तातस्यान्तः
पुरे भगवाननङ्गेऽर्च्यते, अत्रापि तथैव अथ नवेति । तस्मादनभिलक्षिता
भूत्वा प्रेक्षिष्ये तद्यावत् पूजासमयो भवति, तावदहमपि भगवन्तं मदनमेव
जयितुं कुसुमान्यवचेष्टामि ।

वास । कञ्चणमाले, पडिठ्ठावेहि असोअमूले भअवन्तं पज्जुणं (१)
काञ्च । जं भट्ठिणी आणवेदित्ति ॥ तथा करोति ॥
विदू ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ भो वयस्स, जघा वीसन्तो णेउरसद्दो,
तथा तक्केमि आअदा देवी असोअमूलंत्ति (२)

राजा । वयस्य सम्यगवधारितं; पश्य, इयं देवी, या किलैषा
कुसुमसुकुमारमूर्त्तिर्दधती नियमेन तनुतरं मध्यं,
आभाति मकरकेतोः पार्श्वस्था चापयष्टिरिव ।

तदेह्युपसर्पावः ।

राजा ॥ उपसृत्य ॥ प्रिये वासवदत्ते ।

वास ॥ विलोक्य ॥ कथं अज्जउत्तो! जअदु जअदु अज्जउत्तो! अलङ्करोदु
इमं देसं आसणपडिग्गहेण; एदं आसणं, एत्थ उवविसदु अज्जउत्तो (३)

राजा ॥ नाय्येनोपविशति ॥

काञ्च । भट्ठिणी, सहत्थदिस्सेहिं कुसुमकुङ्कुमचन्दनत्थासएहिं
सोहिदं रत्तासोअपाअवं गदुअ, अर्चीअदु भअवं पज्जुणो (४)

(१) चेष्टि काञ्चनमाले, प्रतिष्ठापय अशोकमूले भगवन्तं प्रद्युम्नं ।

(२) भो वयस्य, यथा विश्रान्तो नूपुरशब्दस्तथा तर्कयामि आगता
देवी अशोकमूलमिति ।

(३) कथमार्यपुत्रो! जयतु जयतु आर्यपुत्रः! अलङ्करोतु इमं
देशं आसनपरिग्रहेण; इदमासनं, अत्रोपविशतु आर्यपुत्रः ।

(४) भर्त्रि स्वहस्तदत्तैः कुसुमकुङ्कुमचन्दनस्थासकैः शोभितं रक्ता
शोकपादपं गत्वा, अर्च्यतां भगवान् प्रद्युम्नः ।

वास । उवणेहि मे पूजोवअरणादं (१)

काञ्च ॥ उपनयति ॥

वास ॥ तथा करोति ॥

राजा । प्रिये वासवदत्ते,

प्रत्यग्रमज्जनविशेषविविक्तकान्ति

कौसुमरागरुचिरस्फुरदंशुकान्तं;

विभ्राजसे, मकरकेतनमर्चयन्ती,

बालप्रवालविटपिप्रभवा लतेव ।

अपिच ।

सृष्टस्त्वयैव, दयिते, स्मरपूजाव्यापृतेन हस्तेन,

उद्भिन्नासवमृदुतरकिसलयद्वय लक्ष्यतेऽशोकः ।

अपिच ।

अनङ्गोऽयमनङ्गत्वमद्य निन्दिष्यति ध्रुवः,

यदनेन न सम्प्राप्तः पाणिस्पर्शात्सवस्तव ।

काञ्च । भट्टिणि अर्चिदो भअवं पज्जुणो; ता करेहि भत्तुणो
पूआसत्कारं (२)

वास । उवणेहि मे कुसुमादं विलेवणञ्च (३)

काञ्च । भट्टिणि, एदं सब्बं सज्जं (४)

वास ॥ नाय्येन राजानं पूजयति ॥

(१) उपनय मे पूजोपकरणानि ।

(२) भर्त्रि, अर्चितो भगवान् प्रद्युम्नः; तस्मात् कुरु भर्तुः पूजासत्कारं ।

(३) उपनय मे कुसुमानि विलेपनञ्च ।

(४) इदं सर्वं सज्जं ।

साग ॥ गृहीतकुसुमा ॥ हृद्धी, हृद्धी, कथं कुसुमलोहोक्खित्तहिअआए
अदिचिरंज्जेव मए कदं; ता इमिणा सिन्दुवारविडवेण ओवारिअसरी
रा भविअपेक्खामि ॥ विलोक्य ॥ कथं, पेक्खिदोज्जेव अपुव्वो कुसुमाउहो
अन्हाणं तादस्स अन्तेउरे चित्तगदो अचीअदि, इह पच्चक्खो लक्खीअदि!
ता अहंपि इमेहिं कुसुमेहिं इह ठिदा ज्जेव भअवन्तं कुसुमाउहं पूअ
इस्सं ॥ इति कुसुमानि प्रक्षिपति ॥ नमो दे भअवं कुसुमाउह, सुभदंसणे मे
भविस्ससि दिट्ठं जं दिट्ठव्वं; अमोघदंसणे मे भविस्ससि ॥ इति प्रणमति ॥
अच्चरोअं! दिट्ठावि, पुणे पेक्खिदव्वो, ता जाव ए कोवि मं पेक्खदि दाव
ज्जेव गमिस्सं ॥ इति निष्क्रामति (१)

काञ्च । अज्ज वसन्तअ, एहि, सम्पदं तुमंपि सेत्थिवाअणं पडि
केहि (२)

विदू ॥ उपसर्पति ॥

(१) हा धिक्, हा धिक्, कथं कुसुमलोभोत्थिप्रहृदयया
अतिचिरमेव मया कृतं; तस्मादमुनैव सिन्धुवारविटपेनापवारितशरी
रा भूत्वा प्रेक्षिष्ये । कथं, प्रेक्षितएव अपूर्वः कुसुमायुधः अस्माकं तात
स्यान्तःपुरे चित्रगतोऽर्च्यते, इह प्रत्यक्षो लक्ष्यते! तस्मादहमपि एतैः कुसु
मैरिह स्थितैव भगवन्तं कुसुमायुधं पूजयिष्यामि । नमस्ते भगवन् कुसुमा
युध शुभदर्शने मे भविष्यसि दृष्टं यद्द्रष्टव्यं; अमोघदर्शने मे भविष्यसि ।
आश्चर्य्यं! दृष्टोऽपि पुनः प्रेक्षितव्यः । तद्यावत् न कोऽपि प्रेक्षते तावदेव
गमिष्यामि ।

(२) आर्य्य वसन्तक, एहि, साम्प्रतं त्वमपि स्वस्तिवाचनिकं
प्रतीक ।

वास ॥ विलेपनकुसुमाभरणदानपूर्वकं ॥ अज्ज, एदं सेत्थिवाअणं
पडोच्छ ॥ इत्यर्पयति (१)

विदू ॥ सहर्षं गृहीत्वा ॥ सेत्थि भोदीए (२)
॥ नेपथ्ये वैतालिकः पठति ॥

अस्तापास्तसमस्तभासि नभसः पारं प्रयाते रवा
वास्थानीं समये समं नृपजनः सायन्तने सम्पतन्,
संप्रत्येष सरोरुहद्युतिमुषः पादांस्तवासेवितुं
प्रोत्युत्कर्षकृतो दृशामुदयनखेन्दोरिवोदीक्षते ।

साग ॥ श्रुत्वा, सहर्षं परिवृत्य, राजानं दृष्ट्वा; सस्पृहं ॥ कहं, अअं सो
राआ उअअणो णाम, जस्स अहं तादेण दिष्ठा; ता परप्पेसणदूसिदंवि मे
सरोर एदस्स दंसणेण दाणिं वज्जमदं संवुत्तं (३)

राजा । कथमुत्सवापहृतचेतोभिः सन्ध्यातिक्रमोऽप्यस्माभिर्नोपल
क्षितः । देवि पश्य

उदयगिरितटान्तरितमियं प्राची सूचयति दिङ्निशानाथं,
परिपाण्डुना मुखेन प्रियमिव हृदयस्थितं रमणी ।

देवि, तदुत्तिष्ठावः आवासाभ्यन्तरमेव प्रविशावः ॥

॥ सर्वे उत्थाय परिक्रामन्ति ॥

(१) आर्य्य, इदं स्वस्तिवाचनिकं प्रतीच्छ ।

(२) स्वस्ति भवत्यै ।

(३) कथमयं स राजा उदयनो नाम, यस्याहं तातेन दत्ता,
तस्मात्परप्रेषणदूषितमपि मे शरीरं एतस्य दर्शनेनाद्य वज्जमतं संवृत्तं ।

साग । कथं पत्न्यिदा देवी ; भोदु, तुरिअं गमिस्सं ॥ राजानं सस्युहं
दृष्ट्वा, निश्चस्य च ॥ कथं मन्दभादणीए मए पेक्खिदुंवि चिरं ए
पारिदा अअं जणो (१)

इति निष्क्रान्ता ।

राजा ॥ परिक्रामन् ॥

देवि, त्वन्मुखपङ्कजेन शशिनः शोभातिरस्कारिणा
पश्याजानि विनिर्जितानि सहसा गच्छन्ति विच्छायतां ;
श्रुत्वा ते परिवारवारवनितागीतानि मृङ्गाङ्गना
लीयन्ते मुकुलान्तरेषु शनकैः सञ्जातलज्जादिव ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ॥

इति प्रथमोऽङ्कः ॥

(१) कथं प्रस्थिता देवी ; भवतु, तदहमपि त्वरिता गमिष्यामि ।
हा धिक् हा धिक् मया मन्दभागिन्या चिरं प्रेक्षितुमपि न पारितः अयं
जनः ।

॥ अथ द्वितीयोऽङ्कः ॥



ततः प्रविशति सारिकापञ्जरव्यग्रहस्ता सुसङ्गता ।

सुसं । हड्डी, हड्डी, अध दाणिं मम हत्ये इमं सारिअं णिक्खिअ
कहिं गदा मे पिअसही साअरिआ भविस्सदि ॥ अन्यतो दृष्ट्वा ॥
एसा क्खु णिउणिआ इधज्जेव्व आअइदिता, जाव एदं पुच्छिस्सं (१)

॥ ततः प्रविशति निपुणिका ॥

निपु । उअलद्धो क्खु मए भट्टिणो वुत्तन्तो, ता जावगदुअ भट्टि
णीए णिवेदेमि ॥ २ ॥

॥ इति परिक्रामति ॥

सुसं । हला णिउणिए, कहिं दाणिं तुमं विह्वआक्खित्तिअआ
विअ, इह द्दिदं मं अवहीरिअ कुदो अदिक्कामसि ॥ ३ ॥

(१) हा धिक्, हा धिक्, अथेदानीं मम हस्ते इमां सारिकां निक्षिप्य
कुत्र गता मे प्रियसखी सागरिका भविष्यति । एषा खलु निपुणिका इत
एवागच्छति, तद्यावदेनां प्रक्ष्यामि ।

(२) उपलब्धो मया भर्तुर्वृत्तान्तः, तद्यावद्गत्वा आर्यायै निवे
दयामि ।

(३) सखि निपुणिके, त्वं कुत्रेदानीं विस्मयोत्पिप्तहृदयेव, इह
स्थितां मामवधीर्य कुतोऽतिक्रामसि ।

निपु । कथं, सुसङ्गदा; हला सुसङ्गदे, सुष्ठु तुर जाणिदं एदं
खु मम विह्वलस्य कारणं, अज्ज किल भट्टा, सिरिअपव्वदादो आअदस्स,
सिरिखण्डदासणामहेअस्स, धम्मिअस्स, सआसादो, अआलकुसुमसंजणण
दोहअं सिक्खिअ, अत्तणो पडिग्गहिदं णोमालिअं कुसुमसमिद्धिसोहिअं
करिस्सदित्ति; तहिं एदं वुत्तन्तं देवीए जाणिदुं पेसिदहिं तुमं उण
कहिं पत्थिदा? (१)

सुसं । पिअसहीं साअरिअं अण्णेसिदुं ॥ २ ॥

निपु । दिट्ठिआ मए साअरिआ गहोदसमुग्गअचित्तफलअवट्ठिआ
कअलोधरं पविसन्ती, ता गच्छ पिअसहीं अहंपि देवीसआसं गमिस्सं
(३)

॥ इति निष्क्रान्ते प्रवेशकः ॥

(१) कथं, प्रियसखी सुसङ्गता सखि सुसङ्गते, सुष्ठु त्वया ज्ञातं इदं
खलु मम विस्मयस्य कारणं । अद्य किल भर्ता, श्रीपर्वतादागतस्य श्री
खण्डदासनामधेयस्य धार्मिकस्य सकाशात्, अकालकुसुमसंजननदोहद
कं शिचित्वा, तामात्मनः परिगृहीतां नवमालिकां कुसुमसमृद्धिशो
भितां करिष्यतीति एनं वृत्तान्तं ज्ञातुं देव्या प्रेषितास्मि त्वं पुनः क्व
प्रस्थिता ?

(२) प्रियसखीं सागरिकामन्वेष्टुं ।

(३) दृष्ट्वा मया तव प्रियसखी सागरिका गृहीतसमुद्रकचित्रफलक
वर्तिका कदलीगृहं प्रविशन्ती, तद्गच्छ प्रियसखीं, अहमपि देवी
सकाशं गमिष्यामि ।

ततः प्रविशति गृहीतचित्रफलका मदनावस्थां नाटयन्ती सागरिका ।
 साग । हिअअ, पसीद, पसीद; किं इमिणा आआसमेत्तफलेण दुसहज
 णप्यात्थणाणुबन्धेण । अणञ्च । जेण एव्व दिठ्ठण द ईदिसे सन्तावोणं वट्ठ
 दि, पुणेवि, तंजेव्व पेक्खिदुं अहिलससित्ति अहो दे मूढदा । अद णिसं
 स हिअअ, जम्मदोपज्जदि सह संव्वट्ठिअं इमं जणं परिच्चदअ, क्खणमेत्तदं
 सणपरिचिदं जणं अणुगच्छन्तो, ए लज्जेसि? अहवा को, तुह दोसो, अणंग
 सरपडणभीदेण तुए एव्वं अज्ज व्यवसिदं । भोदु, दाव, अणंगं दाव उवाल
 हिस्सं ॥ सामर्षं ॥ भअवं कुसुमाउह, णिज्जिदसअलसुरासुरो भविअ, इत्थि
 आजणं पहरन्तो, कथं ए लज्जेसि? अहवा अणंगोऽसि सब्बथा, मम मन्द
 भादणीए इमिणा दुष्णिमित्तेण मरणंज्जेव्व उवट्ठिदं ॥ फलकमव
 लोक्य ॥ ता जाव इह ए कोवि आअच्छदि, दाव आलेखसमप्पिदं तं
 अभिमदं जणं पेक्खिअ, जहासमीहिदं तहा करिस्सं (१)

(१) हृदय, प्रसीद, प्रसीद; किममुना आयासमात्रफलकेन
 दुर्लभजनप्रार्थनानुबन्धेन । अन्यच्च । येनैव दृष्टेन एतादृशः सन्तापो ननु
 वर्द्धते, पुनरपि तं जनं प्रेक्षितुमभिलषसीति अहो ते मूढता । अयि नृशंस
 हृदय, जन्मतः प्रभृति सह सम्बर्द्धितं इमं जनं परित्यज्य, क्षणमात्रदर्शन
 परिचितं जनमनुगच्छन्, कथं न लज्जेसे? अथवा कस्तव दोषो, अनङ्ग
 शरपतनभीतेन त्वया एवमद्य व्यवसितं । भवतु तावत् अनङ्गं तावदुपालये ।
 भगवन् कुसुमायुध निर्जितसकलसुरासुरो भूत्वा, कथं स्त्रीजनं प्रहरन् न
 लज्जेसे अथवा, अनङ्गोऽसि सर्वथा, मम मन्दभाग्याया अमुना दुर्निमि
 तेन मरणमेव उपस्थितं । तद्यावदिह कोऽपि नागच्छति, तावदेव आले
 खसमर्पितं तं अभिमतं जनं प्रेक्ष्य, यथासमीहितं तथा करिष्यामि ।

॥ सावष्टम्भमेकमना भूत्वा नाय्येन फलकं गृहीत्वा निश्चस्य । जद्वि
मे अदिसद्धसेण वेवदि अत्रं अतिमेत्तं अगहत्तो, तहवि तस्स जणस्स
अलो दंसणोवाओ एत्थित्ति, ता जहा तहा आलिहिअ, णं पेक्खिस्सं (१)

॥ इति नाय्येन लिखति ॥

॥ ततः प्रविशति सुसङ्गता ॥

सुसं । एदं खलु कदलीहरं, ता जाव पविसामि ॥ प्रविश्यावलोक्य च,
सविसंय ॥ किं उण एसा गुरुआणुराओक्खित्तहिअआकिमि आलिहन्ती
ए मं पेक्खदि, भोदु, ता जाव से दिट्ठिवहं परिहरिअ णिरुवदस्सं
॥ खैरं पृष्ठतोऽस्याः स्थित्वा दृष्ट्वा सहर्षं ॥ कथं भट्टा आलिहिदो ! सा ऊ
साअरिए, सा ऊ, अहवा ए कमलाअरं वज्जिअ, राअहंसी अलस्सिं अहि
रमदि (२)

(१) यद्यपि मे अतिसाध्वसेन वेपते अयमतिमात्रमग्रहस्तः, तथापि
तस्य जनस्यान्यो दर्शनेपायो नास्ति, इति तस्माद्यथा तथा भवतु, आलिख्य
एनं प्रेक्षिष्ये ।

(२) इदं खलु कदलीगृहं, प्रविशामि । किं पुनरेषा गुर्वनुरागो
त्तिष्ठद्दया किमप्यालिखन्ती न मां पश्यति भवतु; तस्माद्यावदस्या दृष्टि
पथं वर्जयित्वा निरूपयिष्यामि किमेषा आलिखतीति । कथं भर्ता
एतया आलिखितः, साधु प्रियसखि, साधु, अथवा कमलाकरमुज्झित्वा
राजहंसी नान्यमभिरमते ।

साग ॥ सवायं ॥ आलिहिदो मए एसो, कि उण अणअरदणिवड
न्तवाहसलिलेण मे दिट्ठी पेक्खिदुं ए पवददि ।

॥ ऊर्ध्वमश्रूणि संहरन्ती, सुसङ्गतां दृष्ट्वा, उत्तरीयेण फलकं प्रकाद
यन्ती विलास्य स्मितं कृत्वा ॥ कहं पिअसही सुसङ्गदा; सहि सुसङ्गदे दूदो
उवविसह्म (१)

सुस ॥ उपविश्य फलकं गृहीत्वा दृष्ट्वा च ॥ सहि, को एसो तुए
आलिहिदो (२)

साग । पउत्तमअणमहोसवे भअवं अणङ्गे ॥ ३ ॥

सुसं ॥ सस्मितं ॥ अहो दे णिउणत्तणं किं ! उण सुउणंविअ चित्तं
पडिभादि; ता अहंपि आलिहिअ रईसणाहं करिस्सं (४)

॥ वर्तिकां गृहीत्वा नाय्येन लिखति ॥

(१) आलिखितो मया एष, किं पुनरनवरतनिपतदाय्यस
लिलेन मे दृष्टिः प्रेक्षितुं न प्रभवति । कथं प्रियसखी सुसङ्गता; प्रिय
सखि सुसङ्गते अत्रोपविशामः ।

(२) सखि कएष त्वया आलिखितः ।

(३) प्रवृत्तमदनमहोत्सवे भगवाननङ्गः ।

(४) अहो ते निपुणत्वं ! किं पुनः शून्यमिव चित्रं प्रतिभाति,
तस्मादहमपि आलिख्य रतिसनाथं करिष्यामि ।

साग ॥ विलोक्य संक्रोधं ॥ सुसङ्गदे, कीस तुए अहं एत्थ आलिहिदा ? (१)

सुसं ॥ विहस्य ॥ सहि, किं अआरणे कुप्पसि जादिसो ? तुए कामदेवे, आलिहिदो, तादिसी मए रद्द आलिहिदेत्ति ! ता अल्लधाभाविणि, किं तुह एदिणा आलविदेण ; कहेहि सव्वं वुत्तन्तं । (२)

साग ॥ सलज्जा ॥ एं जाणिदहि पिअसहीए ॥ प्रकाशं ॥ पिअसहि, महदी खु मे लज्जा ; ता तहा करेसु जहा ए कोवि अवरो एदं वुत्तन्तं जाणादित्ति । (३)

सुसं । सहि मा लज्ज ; ईदिसस्स कलारअणस्स एव्व ईदिसे वरे अहिलासेण होदव्वं तहवि जहा ए कोवि अवरो एदं वुत्तन्तं जाणिस्सदि ; तह करेमि । एदाए उण मेधाविणोए सारिआए एत्थ कारणेन होदव्वं, कदावि एसा इमस्स आलावस्स गहिदत्था कस्सवि पुरेदा मन्तइस्सदित्ति । (४)

(१) सखि, कथं त्वयाहमत्रालिखिता ?

(२) सखि किमकारणं कुप्यसि ? यादृशस्त्वया कामदेवे अलिखितः मयापि तादृशी रतिरालिखिता तस्मात् अन्यथासंभाविनि, किंतवैतेनालापेन ; कथय सर्व्वं वृत्तान्तं ।

(३) ननु ज्ञातास्मि प्रियसख्या । प्रियसखि महती खलु मे लज्जा ; तस्मात्तथा करोषि यथा न कोऽपि इमं वृत्तान्तं जानातीति ।

(४) मालज्जस्व ; ईदृशस्य कन्यकारत्नस्य ईदृशे वरे अभिलाषेण भवितव्यं ; तथापि यथा न कोऽपि अपर इमं वृत्तान्तं ज्ञास्यति ; तथा करेमि

साग ॥ सहि अदोवि मे अधिअदरं सन्दावो वट्टदि । (१)

॥ इति मदनावस्थां नाटयति ॥

सुसं ॥ सागरिकाया हृदये हस्तं दत्वा ॥ सहि,समस्सस,समस्सस ; जाव
इमाए दिग्घिआए णलिणीपत्ताणि मुणालिआं अ गेळिअ,लज्ज आअ
क्कामि (२)

॥ इत्युत्थाय परिक्रम्यापस्त्य च नलिनीपत्राणि गृहीत्वा, हृदये ददाति;
नलिनीपत्रैः शयनं मृणालैर्वलयानि रचयित्वा, सागरिकाया हृदये
निक्षिपति ॥

साग ॥ सहि,अवणेहि इमादं णलिणीपत्तादं,मुणालवल्यादं अ;अलं
एदिणां; कीस अआरणे अत्ताणं आआरेसि णं भणामि ;

दुल्लहजणअणुराओ, लज्जा गरुदं, परव्वसा अप्पा,
पिअसहि, विसमं पेसं, मरणं शरणं एवरमेकं (३) ॥ इतिमूर्च्छति ॥

एतया मेधाविन्या सारिकया अत्र कारणेन भवितव्यं, एषा अस्यालापस्य
गृहीतार्था कस्यापि पुरतो मन्त्रयिष्यतीति ।

(१) अतोऽपि मे अधिकतरं सन्तापो वर्तते ।

(२) सखि,समाश्वसिहि,समाश्वसिहि; यावदस्यादीर्घिकातो नलिनी
पत्राणि मृणालिकाञ्च गृहीत्वा लब्ध्वागच्छामि ।

(३) सखि,अपनय इमानि नलिनीपत्राणि,मृणालवलयानि च,
अलमेतेन; कथमकारेणनात्मानमायासयसि ननु भणामि ।

दुर्लभजनानुरागो लज्जा गुर्वी परवश आत्मा ।

प्रियसखि, विषमं प्रेम मरणं शरणं केवलमेकं ।

॥ नेपथ्ये कलकलः ॥

कण्ठे कृत्वावशेषं कनकमयमधः शृङ्खलादामकर्षणं,
क्रान्त्वा दाराणि चञ्चलचरणरणत्किङ्किणीचक्रवालः,
दत्तातङ्को गणानामनुसृतसरणिः संभ्रमादश्वपालैः,
प्रभ्रष्टोऽयं स्रवङ्गः प्रविशति नृपतेर्मन्दिरं, मन्दुरायाः ।

अपिच ॥

नष्टं वर्षवरैर्मनुष्यगणनाभावादपास्य त्रपा
मन्तः कञ्चुकिकञ्चुकस्य विशति त्रासादयं वामनः ।
पर्यन्ताश्रयिभिर्निजस्य सदृशं नान्नः किरातैः कृतं,
कृत्वा नीचतयैव यान्ति शनकैरात्मेक्षणाशङ्किनः ।

सुसं ॥ आकर्ण्य ससंभ्रमं ॥ सहि, उठेहि, उठेहि; ऐसा कबु दुष्टवाणरे
इदोजेव आअच्छदि । (१)

साग । किं दाणीं करेह्य । (२)

सुसं ॥ एहि इमस्मिं तमालविडवन्धकारे पविसिअ, एदं अदिवा
हेह्य । (३)

॥ परिक्रम्य उभे एकान्ते पर्यवस्थिते ॥

साग ॥ सुसङ्गदे, कहं तुए चित्तफलओ उज्झिदे, कदावि कोवि
तं पेक्खदि । (४)

(१) सखि, उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ; एष खलु दुष्टवानरदूतएवागच्छति ।

(२) सखि, अत्र किमिदानीं कुर्मः ।

(३) अस्मिन् तमालविटपान्धकारे प्रविश्यैनमतिक्रमामः ।

(४) सखि, कथं त्वया चित्रफलक उज्झितो, कदापि, कोऽपि तं द्रव्यति ।

सुसं । अद् सुत्थिदे, किं अज्जवि चित्तफलएण करिस्ससि एसोवि
दधिभत्तलंपडा एदं पञ्जरं उग्धाडिअ दुट्ठवाणरो अदिक्कन्तो, एसा
क्खुमेहाविणी उड्डीणा, अस्सदो गच्छदि; ता एहि लज्जं अणुसरेन्ह; दमस्स
आलावस्स गहिदक्खरा कस्सवि पुरदो मन्तदस्सदि । (१)

साग ॥ सहि एव्वं करेन्ह ॥ इति परिक्रामतः ॥ (२)

॥ नेपथ्ये ही ही भोः अचरिअं अचरिअं । (३)

साग ॥ विलोक्य ॥ सुसङ्गदे, जाणीअदि कहं पुणो दुट्ठवाणरो जेव्व
आअक्कदि । (४)

सुसं ॥ दृष्ट्वा विहस्य ॥ अद् काअरे, ए भेहि; भट्ठिणो परिवासवत्तं
क्खु, एसो अज्ज वसंतओ । (५)

॥ ततः प्रविशति वसन्तकः ॥

(१) अयि सुस्थिते, किमद्यापि चित्रफलेन करिष्यसि; एष दधि
भक्तलम्पट एदं पञ्जरमुद्वाह्य दुष्टवानरोऽतिक्रान्त, एषा खलु मेधाविनी
उड्डीणा अन्यतो गच्छति; तस्मादागच्छ लघु अनुसरामः; दमस्यालापस्य
गृहीताक्षरा कस्यापि पुरतो मन्त्रयिष्यति ।

(२) सखि एवं कुर्मः ।

(३) होही भोः आश्चर्य्यं आश्चर्य्यं ।

(४) सुसङ्गते, ज्ञायते कथं पुनरपि एष दुष्टवानर एवागच्छति ।

(५) अयि कातरे, न विभेहि; भर्तुः पार्श्ववर्त्ती खलु एष आर्य्य
वसन्तकः ।

वस । हीही भोः, अचरित्रं, अचरित्रं ! साज्ज रे मिरिखण्डदास धम्मिअ, साज्ज । (१)

साग ॥ सस्यूहमवलोकयति ॥

सुसं । सहि किं एदिणा दिट्ठेण दूरीभूता क्खु, सारिआ, ताएहि, अणुसरेन्ह । (२)

वस । साज्ज रे मिरिखण्डदास धम्मिअ, साज्ज; जेण दिण्णमेत्तेण एव्व तेण दोहएण ईदिसी णोमालिआ समुत्ता, जेण निरन्तरुब्धि न्नकुसुमगुच्छोभिअविडवा उपहसन्तीविअ लक्खीअदि, देवीपरिगहिदं । माहवीलदं ता जाव गदुअ, पिअवअस्सस्स निवेदेमि ॥ परिकम्या वलोक्य च ॥ एसो क्खुपिअवअस्सेा तस्स दोहदस्स लद्धपच्चअदाए परोक्खं पितं णोमालिअं पच्चक्खंविअ कुसुमिदं पेक्खन्तेा, हरिसुफुल्ललोअणे दूदोएव्व आअच्छदि । ता जाव णं उपसय्यामि । (३)

॥ इति राजानं प्रति निर्गतः ॥

(१) हीही भोः आश्चर्य्यं आश्चर्य्यं साधु रे शिखण्डकदास धार्मिक साधु ।
(२) सखि किमेतेन दृष्टेन दूरीभूता, खलु सारिका, तस्मादागच्छ अनुसरामः ।

(३) साधु रे श्रीखण्डदास धार्मिक, साधु, येन दत्तमात्रेणैव तेन दोहदकेन ईदृशी नवमालिका संवृत्ता येन निरन्तरोद्भिन्नकुसुमगुच्छोभितविटपा उपहसन्तीव लक्ष्यते । देवीपरिगृहीतां माधवीलतां तस्माद्यावत् गत्वा प्रियवयस्यस्य निवेदयामि । एष खलु प्रियवयस्यस्तस्य दोहदकस्य लब्धप्रत्यक्षतया परोक्षमपि तां नवमालिकां प्रत्यक्षामिव कुसुमितां पश्यन्, हर्षप्रफुल्ललोचनद्वतएवागच्छति । तद्यावदुपसर्पाम्येनं ।

॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टो राजा ॥

राजा ॥ सहर्षं ॥

उद्दामोत्कलिकां, विपाण्डुररुचं, प्रारब्धजृम्भां, क्षणा

दायासं श्वसनोद्गमैरविरलैरातन्वतीमात्मनः,

अद्योद्यानलताभिमां, समदनां नारीमिवान्यां, ध्रुवं,

पश्यन् कोपविपाण्डुरप्रतिमुखं देव्याः करिष्याम्यहं ।

विदूषकः ॥ सहसोपसृत्य ॥ जअदु जअदु पिअवअस्सो;भो वअस्स,
दिट्ठिआ वट्ठसि जेण ॥ दिल्लमेत्तेणेति पुनः पठति ॥ (१)

राजा । वयस्य, कःसन्देहः; अचिन्त्योहि मणिमन्त्राषधीनां प्रभावः ।

पश्य । कण्ठे श्रीपुरुषोत्तमस्य समरे दृष्ट्वा मणिं शत्रुभि

र्नष्टं मन्त्रबलादसन्ति वसुधामूले भुजङ्गाहताः ।

पूर्वं लक्ष्मणवीरवानरभटाय मेघनादाहताः

पीत्वा ते च महौषधेर्गुणनिधेर्गन्धं पुनर्जीविताः ।

तदादेशय मार्गं, येन वयमद्य तदवलोकनेन चक्षुषः फलमनुभवामः ।

विदू ॥ साटोपं ॥ एदु, एदु, भवं ।

राजा । गच्छाग्रतः ।

॥ उभौ सगर्वं परिक्रामतः ॥

विदू ॥ आकर्ण्य, सभयं निवृत्य, राजानं गृह्योत्वा, ससंभ्रमं ॥ भो
वयस्स, एहि, पलाअग्गह । (२)

(१) जयतु जयतु प्रियवयस्यो, भो वयस्य; दिष्ट्या वर्द्धसे येन दृष्टमा
देष्टेत्यादि ।

(२) भो वयस्य, एहि, पलायावहे ।

राजा । किमथ ?

विदू । भो, एअस्मिं वउलपादवे कोवि भूदो पडिवसदि । (१)

राजा । धिङ्मूर्ख; विसम्भं; गम्यतां कुतर्द्धं शानामत्र प्रभावः ।

विदू । फुडक्खरं एवं मन्तेदि; जइ मम वअणं ए पतिआ असि, ता अगदेो भविअ, सअं एव्व आअणहि । (२)

राजा ॥ तथा कृत्वा श्रुत्वा च ॥

स्फुटाक्षरमिदं तावन्मधुरं स्त्री स्वभावतः,

अल्पाङ्गत्वादनिर्द्वादि मन्ये वदति सारिका ।

॥ ऊर्ध्वं निरूप्य स्मितं कृत्वा ॥ सारिकेयं ।

विदू ॥ ऊर्ध्वं निरूप्य ॥ कथं, सचं एव्व सारिआ ? (३)

राजा ॥ विहस्य ॥ एवं ।

विदू । भो वअस्स, तुमं भआलुआ, जेण सारिअं भूदेत्ति मन्तेसि । (४)

राजा । धिङ्मूर्ख; यदात्मकृतं तन्मयि सम्भावयसि ।

विदू । भो, जइ एवं मा कखु मं णिवारिसि ॥ सरोषं दण्डकाष्ठमु
द्यम्य ॥ आ दासिए सारिए, तुमं जाणासि सचं एव्वं वह्मणेो भाअदि
त्ति ; ता र्दमिणा पिसुणजणहिअअकुडिलेण दण्डअठ्ठेण, परिपक्क विअ

(१) अस्मिन् वकुलपादपे, कोपि भूतः प्रतिवसति ।

(२) स्फुटाक्षरमेव मन्तर्यति; यदि मम वचनं न प्रत्येषि, तदग्रेता
भूत्वा, स्वयमेव तावदाकर्णय ।

(३) कथं, सत्यमेव सारिका ?

(४) भो वयस्य त्वं भीरुः येन सारिका भूतइति मन्त्रयसि ।

कदत्थफलं, इमादो वउलपादवादो आहणिअ, पाडइस्सं । (१) ॥ इति
हन्तुमुद्यतः ॥

राजा ॥ निवारयन् ॥ मूर्ख, श्रूयतां ; किमप्येषा रमणीयं व्याहरति,
तत्किमेनां त्रासयसि ॥ उभावाकर्णयतः ॥

विदू । एवं भणादि इमस्स वह्मणस्स भोजनं दिज्जे इति । (२)

राजा । सर्वमप्यौदारिकस्याभ्यवहारएव पर्थ्यवस्यति; तत्सत्यं वद कि
मालपति सारिका ।

विदू ॥ आकर्ण्य ॥ एवं भणादि; सहि, कीस तुएएत्थ चित्तफलए अहं
आलिहिदा? सहि मा कुप्प मा कुप्प, जादिसो तुए कामदेवो आलिहि
दो, तादिसो रदी मए आलिहिदेत्ति; ता भो वयस्स किं खेदं । (३)

राजा ॥ वयस्य, एवं तर्कयामि; कयापि हृदयवत्सभोऽनुरागादभि
लिख्य कामदेवव्यपदेशेन सखोपुरतो अपङ्क्तः, तत्सख्या अपि प्रत्यभिज्ञाय
वैदग्ध्यादसावपि तत्रैव रतिव्यपदेशेन आलिखितेति ।

(१) भो, यद्येवं तदा मा खलु मां निवारयसि । अरे दासि सारिके,
जानासि सत्यमेव ब्राह्मणो विभेति, अनेन पिशुनजनहृदयकुटिलेन दण्ड
कोष्ठेन, परिपक्वमिव कपित्थफलं, अस्मात् वकुलपादपात् आहत्य, पात
यिष्यामि ।

(२) एवं भणति, इमस्य ब्राह्मणस्य भोजनं देहोति ।

(३) एवं भणति, सखि कथं त्वयात्र चित्रफलकोऽहमालिखिता?
सखि, मा कुप्प, मा कुप्प, यादृशस्त्वया कामदेव आलिखितस्तादृशी रति
र्मया आलिखिता इति; तस्मात् भो वयस्य किं नु द्वेदं ।

विदू । भो वयस्य, जुज्जदि, जुज्जदि । (१)

राजा । भो वयस्य, तूष्णीं भव; पुनरपि व्याहरति; तच्छृणुवस्तावत् ॥
उभावपि शृणुतः ॥

विदू । भो वयस्य, एवं भणादि । सखि, मा लज्ज, ईदिसस्स कणारअ
णस्स ईदिसे वरे अभिलासेण होदव्वं । (२)

राजा । अस्ति काचिद्युक्तिः ।

विदू । भो वयस्य, मा पण्डिअगव्वं उव्वह; अहं दे एदाए मुहादो
सुणिअ, सव्वं वाक्खाणदस्सं; जा एसा आलिहिदा सा कणा दंसणीआ । (३)

राजा । वयस्य, यद्येवमवहितैरेव श्रोतव्यं अस्यवकाशो नः कुतश्च
लस्य ।

विदू । भो वयस्य, सुदं तुए, जं एदाए मन्तिद ? सखि अवणेहि मे
दमादं एलिणीपत्तादं, मुणालिआवलआदं अ; कीस अआरणे अत्ताणं
आआसेसि । (४)

(१) भो वयस्य, युज्यते, युज्यते ।

(२) भो वयस्य, एवं भणति । सखि, मा लज्ज, ईदृशस्य कन्यारत्नस्य
ईदृशवरे अभिलाषेण भवितव्यं ।

(३) भो वयस्य, मा पाण्डित्यगर्वमुद्वह; अहं ते एतस्यामुखात् श्रुत्वा,
सर्वं व्याख्यास्यामि; या एषा आलिखिता सा कन्या दर्शनीया ।

(४) भो वयस्य, श्रुतं त्वया यदेतया मन्तितं, सखि ? अपनय मे
नलिनीपत्राणि, मृणालिकावलयाणि च; किमकारणमात्मानमायासयसि ।

राजा । वयस्य, न केवलं श्रुतमभिप्रायोऽपि बुद्धः ।

विदू । भो, अज्जवि कुरुकुराअदि एवं एसा सारिआ, दासीए धीआ,
ता सर्वं सुणिअ, वक्खाणइस्सं । (१)

राजा । युक्तमभिहितं ॥ पुनराकर्णयतः ॥

विदू । भो वअस्स, एसा कखु, सारिआ, दासीए दुहिदा, चउव्वेदी
वह्मणेविअ, रिचादं भणिदुं पउत्ता । (२)

राजा । वयस्य, कथय किमप्यन्यचेतसा मया नावधारितं, किम
नयोक्तमिति ।

विदू । भो एवं भणादि ॥ दुल्लेहति पुनः पठनीयं ॥

राजा । वयस्य, एवम्विधं भवन्तं ब्राह्मणं मुक्ता, कोऽन्य एवम्विधानासृचा
मभिज्ञः ।

विदू । तदो किं ए उदं ? (३)

राजा । ननु गाथिकेयं ।

विदू । किं गाधिआ; तदो किं कहिआ ? (४)

(१) भो, अद्यापि कुरुकुरायत्येव एषा सारिका, दास्याः पुत्री,
तस्मात् सर्वं श्रुत्वा, व्याख्यास्यामि ।

(२) भो वयस्य, एषा खलु सारिका दासीदुहिता, चतुर्वेदी ब्राह्मणइव
कचः पठितुं प्रवृत्ता ।

(३) तदा किं नु इदं ?

(४) किं गाथिका; तदा किं कथ्यतां ?

राजा । वयस्य, कयापि स्नाध्यैव नया प्रियतममनासादयन्त्या जीवि
तनिरपेक्षयोक्तं ।

विदू ॥ उच्चैर्विहस्य ॥ भो, किं एदेहिं वक्त्रभणिदेहिं? उजुअएव्व
किं ण भणसि, जह मं एव्व अणासाअअन्तीएत्ति? अणहा, को अणो कुसु
मचावव्ववदेसेण णिह्वीअदि ॥ हस्ततालं दत्वा उच्चैर्विहसति ॥ (१)

राजा ॥ ऊर्ध्वमवलोक्य ॥ धिङ्मूर्ख, किमुच्चैर्विहसता त्वया त्रासितेयं; येनो
द्गीय अन्यत्र कापि गता इति ॥ निरूपयतः ॥

विदू ॥ विलोक्य ॥ एसा कअलोघरं एव्व गदा, ता एहि अणुस
रेह्य ॥ इति परिक्रामतः ॥ (२)

राजा । दुर्व्वारां कुसुमशरव्यथां वहन्त्या
तन्वज्ज्ञा यदभिहितं पुरः सखीनां,
यद्भूयः शिशुशुकसारिकाभिरुक्तं,
धन्यानां अवणपथातिथित्वमेति ।

विदू । भो वअस्स, एदं खलु कअलीघरअं, जाव पविसह्य ॥ इति
प्रविशतः ॥ (३)

(१) भोः किमेतैर्व्वक्त्रभणितैः ? उजुकमेव किं न भणसि, यथा
मामेवानासादयन्त्या इति, अन्यथा कोऽन्यः कुसुमचापव्यपदशन निङ्गूयत,

(२) एषा कदलीगृहमेव गता, तस्मादागच्छ अनुसरामः ।

(३) भो वयस्य, इदं खलु कदलीगृहं, यावत् प्रविशाम ।

विदू । किं एदाए दासीए धीआए सारिआए? इह दाव मन्दमारु
दुव्वेलन्तवालकअलीदलसीअले सिलातल उपविशिअ, मुज्जत्तअं वीस
मह्ण । (१)

राजा । यदभिरुचितं भवते ॥ इत्युपविशतः ॥

(राजा । दुर्व्वारामिति पुनः पठति ॥

विदू ॥ पार्श्वतोऽवलोक्य ॥ भो वयस्स, एदेण उग्घाडिअदुवारेण दुठ्ठ
वाणरेण, ताए सारिआए पञ्जरेण होदव्वं । (२)

राजा । वयस्य, निरूप्यतां ।

विदू । जं भवं आणवेदि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ एष चित्तफलओ
जाव णं गेह्णामि ॥ गृहीत्वा निरूप्य च सहर्षं ॥ भो वयस्स, दिट्ठिआ
वट्ठसि । (३)

राजा । सकौतुकं ॥ वयस्य किमेतत् ?

विदू ॥ भो, एदं तं जं मए भणिदं ; तुमं जेव्व एत्थ आलिहिदो;
अण्णहा को अणो कुसुमचावव्यपदेसेण णिण्वोअदि त्ति । (४)

(१) किमेतया दास्याः पुत्र्या सारिकया? इह तावन्मन्दमारुतादिल्ल
दालकदलीमीतले शिलातलेउ पविश्य, मुज्जत्तं विश्राम्याम ।

(२) भो वयस्य, एतेनोद्घाटितद्वारेण दृष्टवानरेण तस्याः सारिकायाः
पञ्जरेण भवितव्यं ।

(३) एष चित्तफलकः; तद्गृह्णामि । भो वयस्य, दिष्ट्या बद्धसे ।

(४) इदं तत् यन्मया भणितं; त्वमेवात्रालिखितः; अन्यथा काऽन्यः
कुसुमचापव्यपदेशेन निरूप्यते ।

राजा ॥ सहर्षं हस्तौ प्रसार्य ॥ सखे, समर्पय ।

विदू । ए दे दसंदस्सां सावि कल्लआ एत्थ एव्व आलिहिदत्ति, किं पारितोसिएण विणा ईदिसं कल्लारअणं दंसोअदि? (१)

राजा ॥ कटकमर्पयन्नेव बलाद्गृही वा पश्यति ॥ विलोक्य सविस्मयं ॥
वयस्य, पश्य,

(१) लीलावधूतपद्मा कथयन्ती पक्षपातमधिकतः,

(२) मानसमुपैति, केयं चित्रगता राजहंसीव ।

अपिच । विधायापूर्वपूर्णेन्दुमस्या मुखमभ्रद्रुवं,

धाता निजासनाभोजविनिमीलनदुःस्थितः ।

॥ ततः प्रविशति सुसज्जता सागरिका च ॥

सुसं । ए समासादिदा अहोहिं सारिआ; ता चित्तफलअंपि दाव
इमादो कअलीहरादो गेळिअ, लज्जं आगच्छ्हा । (२)

साग । सहि, एवं करेह्हा (३) ॥ इत्युपसर्पतः ॥

विदू । भो वअस्स, कीस उण सा ओणअमुही आलिहिदा । (४)

(१) न ते दर्शयिष्यामि । सापि कन्यका अत्रालिखिता । तत्किं पारितोषिकेण विना ईदृशं कन्यारत्नं दर्शयते ?

(२) न समासादिता अस्माभिः सारिका; तस्माच्चित्तफलकमपि अस्मात् कदलीगृहात् गृहीत्वा, लघु आगच्छामि ।

(३) सखि, एवं कुर्मः ।

(४) भोः, कथमेषा अवनतमुखी अलिखिता ?

सुसं ॥ आकर्ण्य ॥ सहि, जहा वसन्तओ मन्तेदि तहा तक्केमिभट्टि,
णावि एत्थ एव्व होदव्वं; ता कअलीहरगुम्मानरा भविअ, पेक्खह्म ॥ (१)

॥ इत्युभे आकर्णयतः ॥

राजा । वयस्य, पश्य, पश्य । विधायापूर्वपूर्णेन्दुमित्यादि पुनः
पठति ॥

सुसं । सहि, दिट्ठिआ वट्ठसे, एसो दे वल्लहो, तुमं एव्व वल्लेदि । (१)

साग । सहि, कीस परिहासशीलदाए इमं जनं लज्जं करेसि ? (३)

विदू ॥ राजानं चालयित्वा ॥ एं भणामि, कीस एसा अणदमुही
आलिहिदा ? (४)

राजा । वयस्य, सारिकयैव सकलमावेदितं ।

सुसं । सहि, दंसिदं सारिआए अत्तणो मेहावत्तणं । (५)

विदू । अवि सुहाअदि दे लोअणं णवेत्ति ? (६)

(७) ।

(८) ।

(१) सखि, यथा वसन्तको मन्त्रयति, तथा तर्कयामि भर्त्रापि इहैव
भवितव्यं ; तस्मात् कदलीगृहगुल्मान्तरिता भूत्वा, पश्याव ।

(२) सखि दिष्ट्या बद्धसे, एष ते वल्लभस्त्वामेव वर्णयति ।

(३) सखि, किं परिहासशीलतया इमं जनं लघुं करोषि ?

(४) ननु भणामि, कथमेषावनतमुखी आलिखिता ?

(५) सखि, दर्शितं सारिकया आत्मनो मेधाविलं ।

(६) अपि सुखायते ते लोचनं नवेति ?

साग ॥ स्वगतं ॥ किं एतत् भणिसिदि; जं सच्चं एव मरणजी
विदाणं अन्तरे वट्टामि । (१)

राजा । वयस्य, सुखयतीति, किमुच्यते;

कृद्वादूरयुगं व्यतीत्य, सुचिरं भ्रान्त्वा नितम्बस्थले,

मध्ये ऽस्यास्तिवलीतरङ्गविषमे निष्पन्दतामागता,

मदृष्टिस्तृषितेव सम्प्रति शनैरारुह्य तुङ्गैः स्तना,

साकाङ्क्षं मुञ्जरीचते जललवप्रस्थन्दिनी लोचन ।

सुसं । सखि, सुदं तुए ? (२)

साग । तुमं एव सुणु, जाए आलेखविष्णो वणीअदि । (३)

विदू ॥ फलकं निर्वर्ण्य ॥ भो वयस्स, जस्स उण इदीसीओवि एवं पिअं

समागमं बज्ज मणन्ति, तस्सवि उवरि अत्तणो को पराहो जेण
एतथएव ताए आलिहिदं अत्ताणअं ए पेक्खसि । (४)

राजा ॥ निर्वर्ण्य ॥ वयस्य अनया लिखितोऽहमिति यत्सत्यमात्मन्येव
बज्जमानः तत्कथं न पश्यामि ?

(१) किमत्र भणियति; यत्सत्यमेव मरणजीवितयोरन्तरेऽहं वर्त्ते ।

(२) सखि, अतं त्वया ?

(३) त्वमेव शृणु, यस्या आलेख्यविन्यासो वर्ण्यते ।

(४) भो वयस्य यस्य रीदृश्याऽपि एवं प्रियसमागमं बज्ज मन्यन्ते,
तस्य ते आत्मन उपरि कः पराभवः, येन इहैव तथा आलिखितं
आत्मानं न पश्यसि ।

पश्य ; भाति पतितो लिखन्यास्तस्या वाष्पाम्बुशोकरकणौघः,

स्वेदोद्गमद्वय करतलसंस्पर्शादेष मे वपुषि ।

साग ॥ आत्मगतं ॥ हिअत्र समस्तसु, समस्तसु, मणोरहेवि दे
एत्तिअं भूमिं गदो (१)

सुसं । सहि, तुमं एव धणा, सलाहणीआ अ, जाए भट्टा एवं सन्तो
सीअदि । (२)

विदू ॥ पार्श्वतोऽवलोक्य ॥ भो वयस्य, इदं अवरं सरसकमलिणीदलमु
णालविरददं इमाए एव मन्त्रणावस्थासुअत्रं लक्ष्मीअदि । (३)

राजा । वयस्य, निपुणमुपलक्षितं । तथाहि ;

परिस्नानं पीनस्तनजघनसङ्गादुभयत

स्तनोर्माध्यस्थान्तः परिमिलनमप्राप्य हरितं ।

इदं व्यस्तन्यासं स्रग्भुजलताक्षेपबलनैः,

कृशाङ्ग्याः सन्तापं वदति नलिनीपत्रशयनं ।

(१) हृदय समाश्वसिहि, समाश्वसिहि; मनोरथोऽपि ते एतावतीं
भूमिं गतः ।

(२) सखि; त्वमेव धन्या, स्नाधनीया च, यस्यै भर्ता एवं सन्तोषयति ।

(३) भो वयस्य, इदमपरं सरसकमलिनीदलमृणालविरचितं अस्या
एव मदनावस्थासूचकं लक्ष्यते ।

अपिच । स्थितमुरसि विशालं पद्मिनीपत्रमेतत्
कथयति न तथान्तर्मन्मथोत्थामवस्थां ?
अतिशयपरितापग्लापिताङ्गा यथास्याः
स्तनयुगपरिणाहं मण्डलाभ्यां ब्रवीति ।

विदू ॥ नाय्येन मृणालिकां गृहीत्वा ॥ भो वयस्स, अयं क्व उअ
अदो अवरो ताए एव पोणत्थणहरकिलसन्तकोमलमुणालहारो; ता
पेक्खदु भवं । (१)

राजा ॥ गृहीत्वोरसि विन्यस्य ॥ अयि जडप्रकृते;

परिच्युतस्तत्कुचकुम्भमध्यात्किं शेषमायासि मृणालहार;

न सूक्ष्मतन्तोरपि तावकस्य तत्रावकाशो भवतः कथं स्यात् ।

सुसं ॥ आत्मगतं ॥ हद्दी, हद्दी; गुरुआणुराअक्खित्तहिअओ भट्टा
असम्बद्धं मन्तिदुं पउत्तो; ता अदो अवरं उण ए जुत्तं अपेक्खदुं दाव
॥ प्रकाशं ॥ सहि, जस्स किदे तुमं आअदा, सो अयं दे पुरदो चिट्ठदि ।

(२)

(१) भो वयस्य, अयं खलूपगतोऽपरस्तस्या एव पीनस्तनभर
क्लिश्यत्कोमलमृणालहारः तत् पश्यतु भवान् ।

(२) हा धिक्, हा धिक्, गुरुकानुरागचिप्लहृदयो भर्त्ता अस
म्बद्धं मन्त्रयितुं प्रवृत्तः । तस्मादतोऽपरं पुनर्न युक्तमपेक्षितुं तावत् ।
सखि यस्य कृते त्वमागता, सोऽयं ते पुरतस्तिष्ठति ।

च

साग ॥ सासूयं ॥ कस्म किदे अहं आअदा ? (१)

सुसं ॥ विहस्य ॥ अयि अणसङ्किदे; एं चित्तफलअस्स; ता गेल्ल
एदं । (२)

साग ॥ सरोषं ॥ अहं अणिउणा क्खु तुअ ईदिसाणं आलाबाणं;
ता अणदो गमिस्सं । (३) इति गन्तुमिच्छति ॥

सुसं । अइ असहणे, इह दाव मुज्जत्तअं चिठ्ठ, जाव इमादो कअ
लोहरादो चित्तफलअं गेल्लिअ, आअक्खामि । (४)

साग । सखि, एवं करेहि । (५)

सुसं । कदलीगृहाभिमुखं परिक्रामति ॥

विदू ॥ सुसङ्गतां दृष्ट्वा, ससंभ्रमं ॥ भो वयस्स, प्रच्छादेहि एदं चित्त
फलअं इमिणा कअलीपत्तेण; एसा क्खु देवीए परिचारिआ, सुसङ्गदा,
आअदा । (६)

(१) कस्य कृते अहमागता ?

(२) अयि अन्यशङ्किते; ननु चित्रफलकस्य; तद्गृहाणेदं ।

(३) अहमनिपुणा खलु तवेदृशानामालापानां, तदन्यतो गमिष्यामि ।

(४) अयि असहणे, इह तावन्मुहूर्तं तिष्ठ, यावदस्मात् कदली
गृहाचित्रफलकं गृहीत्वा, आगच्छामि ।

(५) सखि, एवं कुरुस्व ।

(६) भो वयस्य, प्रच्छादय इदं चित्रफलकं अमुना कदलीपत्रेण; एषा
खलु देव्याः परिचारिका, सुसङ्गता, आगता ।

राजा । पटान्तेन फलकमाकादयति ॥

सुसं ॥ उपसृत्य ॥ जअदु, जअदु, भट्टा । (१)

राजा । सुसङ्गते, स्वागतमिहोपविश्यतां ।

सुसं ॥ उपविशति ॥

राजा । सुसङ्गते, कथमिहस्थोऽहं भवत्या ज्ञातः ।

सुसं । ए केवलं देवोऽचित्तफलएण सह सर्वो विवुत्तन्तो मए विणादोऽ
ता दवीए गदुअ णिवददस्स । (२) इति गन्तुमिच्छति ।

विदू ॥ अपवार्यं सभयं ॥ भो वयस्स, सर्वं सम्भावीअदिः मुखरा खलु
एसा गर्भदासीः ता परितोसेहि णं । (३)

राजा । युक्तमुक्तं भवता ॥ सुसङ्गतां हस्ते गृहीत्वा, हस्तादवतार्य कटकं
कर्णाभरणं चात्मनोपनीय, सुसङ्गतायै दत्त्वा ॥ सुसङ्गते, क्रीडामात्रमे
तत्, अकारणे त्वया देवी न व्यथयितव्या ।

(१) जयतु जयतु महाराजः ।

(२) न केवलं देवश्चित्तफलकेन सह सर्वो वृत्तान्तोऽपि मया
विज्ञातः; तस्मादेवै गत्वा निवेदयिष्यामि ।

(३) भो वयस्य, सर्वं सम्भाव्यते; मुखरा खलु एषा गर्भदासीः तस्मात्
परितोषयेनां ।

सुसं । प्रसन्नो मे भट्टा; अलं सङ्काय; एदिणा भट्टिणो पसाएण मए
कीलिदं एव्व, ता किं कणाहरणेण? एसेएव्व मे गुरुओ पसाओ; जं
कीस तुए एत्थ चित्तफलए अहं आलिहिदेत्तिकुविदा मे पिअसही
साअरिआ; चिट्ठदि ता गदुअ, एसा पसादीअदु । (१)

राजा ॥ संभ्रममुत्थाय ॥ कासौ? दर्शय, दर्शय ।

विदू । भो गृह्णामि इदं चित्रफलत्रं, कदापि इमिणा पुणोवि कज्जं
होदि । (२)

सुसं । इदो इदो भट्टा ॥ सर्वः कदलीगृहान्निष्क्रान्तः ॥

साग ॥ राजानं दृष्ट्वा, सहर्षं समाध्वसं सकम्पञ्च स्वगतं ॥ एणं पेक्खिअ,
अदिसद्धसेण ए सक्कोमि पदादो पदंवि गन्तुं; ता किं वा एत्थ करिस्स?
(३)

विदू ॥ सागरिकां दृष्ट्वा ॥ ह्रीह्री भो, अचरीअं अचरीअं, इदिसं कण
आरअणं माणुसलोए ए दीसदि; ता तक्केमि पआवदणेवि एद णिम्मा
विअ विह्वओ समुप्पणो (४)

(१) प्रसन्नो मे भट्टा; अलं शङ्कया; एतेन भर्तुः प्रसादेन मया क्रीडि
तमेव, तस्मात् किं कर्णाभरणेन? एषएव मे गुरुः प्रसादः, यत्कथं त्वया
अत्र चित्रफलकेऽहमालिखितेति कुपिता मे प्रियसखी सागरिका तिष्ठति
तस्मात् गत्वा, एषा प्रसाद्यतां ।

(२) भो गृह्णामि इदं चित्रफलकं, कदापि अमुना कार्यं भवति ।

(३) एनं प्रेक्ष्य, अतिसाध्वसेन न शक्नोमि पदादपि पदं गन्तुं, तत्
किम्वात्र करिष्यामि?

(४) आश्चर्यमाश्चर्यं ईदृशं कन्यारत्नं मानुषलोके न दृश्यते, तस्मात्

राजा । वयस्य, ममाप्येवं मनसि वर्त्तते ;

दृशः पृथुतरीकृता जितनिजातपत्रलिष

श्चतुर्भिरपि साधु साध्विति मुखैः समं व्याहृतं ;

शिरांसि चलितानि विस्मयवशाद्भुवं वेधसो,

विधाय ललनां जगज्जनललामभूतामिमं ।

साग ॥ सास्त्रयं सुसङ्गतामालोक्य ॥ सहि, ईदिसो चित्तफलं त्रु
आणीदो । (१) इति गन्तुमिच्छति ।

राजा । दृष्टिं त्वया क्षिपसि, भामिनि, यद्यपीमां,

स्निग्धयमेष्यति तथापि न रुक्षभावं ।

त्यक्त्वा त्वरां, ब्रज पैद, स्वलितैरयन्ते

खेदं गमिष्यति ममाद्य गुरुन्नितम्बः ।

सुसं । भट्टा, अदिकोपणा क्खु, एसा, ता अगगहत्थेण गेह्मिअ, पसा
देहि णं । (२)

राजा ॥ सानन्दं ॥ यथाह भवती ॥ सागरिकां हस्ते गृहीत्वा स्पर्शसुखं
नाटयति ॥

तर्कयामि प्रजापतेरपि इदं निर्माय विस्मयः समुत्पन्नः ।

(१) सखि ईदृशश्चित्रफलकस्त्वया आनीतः ।

(२) राजन्, अतिकोपना एषा, तस्मादग्रहस्तेन गृहीत्वा प्रसा
दयैनां ।

विदू। भो एसा कखु तुए अपुव्वा सिरी समासादिदा। (१)

राजा। वयस्य, सत्यं ;

श्रीरेषा पाणिरप्यस्याः पारिजातस्य पल्लवः ;

कुतोऽन्यथा स्रवत्येष खेदकृद्भामृतद्रवः ?

सुसं। सहि, अदक्खिणासि तुमं दाणिं, जा एवं भट्टिणा हत्थेण गहिदावि कोवं न मुञ्चसि। (२)

साग ॥ समूभङ्गं ॥ सुसङ्गदे, अज्जवि ए विरमसि ? (३)

राजा। अयि न खलु सखीजने युक्तमेव कोपानुबन्धं कर्तुं।

विदू। भोदि, बुभुक्खिदो वल्लणोविअ किं कुप्पसि। (४)

सुसं। सहि, तुए सह ए वालदस्सं। (५)

राजा। अयि कोपने, नैतद्युक्तं समानप्रतिपत्तिषु सखीषु।

विदू। भो, एसा कखु अवरा देवी वासवदत्ता। (६)

(१) भो एषा खलु त्वया अपूर्वा श्रीः समासादिता।

(२) सखि, अदक्षिणा इदानीमसि त्वं, या एवं भर्त्रा हस्तेनावलम्बितापि कोपं न मुञ्चसि।

(३) अयि सुसङ्गते, अद्यापि न विरमसि ?

(४) भवति, बुभुक्षितो ब्राह्मणद्रव किं कुप्यसि।

(५) सखि, त्वया सह न वक्ष्यामि।

(६) भो एषा खलु अपरा देवी वासवदत्ता।

राजा ॥ सचकितं सागरिकाया हस्तं मुञ्चति ॥

साग । सुसङ्गदे, किं दाणिं करिस्सं ? (१)

सुसं । सखि, एदं तमालविडपं अन्तरीअ इदो णिक्कमह्म । (२)

॥ इति निष्क्रान्ते ॥

राजा । पार्श्वतोऽवलोक्य सविस्मयं ॥ क्वासौ देवी वासवदत्ता ?

विदू । भो, मा णं एदं; मए एसा खु अवरा देवी वासवदत्ता अदि दीहरोसदाएत्ति भणितं । (३)

राजा । धिक्पूर्व !

प्राप्ता कथमपि दैवात्कण्टमनीतैव सा प्रकटरागा ।

रत्नावलीव कान्ता मम हस्तात् भ्रंशिता भवता ।

॥ ततः प्रविशति वासवदत्ता काञ्चनमाला च ॥

वास । हञ्जे कंचणमाले, अह केत्तिअदूरे दाणिं अज्जउत्तेण परि गहिदा णोमालिआ ? (४)

काञ्च । एदं कअलीघरं अदिक्कमिअ दोसदि । (५)

(१) सुसङ्गते, किमिदानीं करिष्यामि ?

(२) सखि, इदं तमालविटपमन्तरयित्वा इतो निष्क्रमामः ।

(३) भो, मा ननु इदं; मया एषा खलु अपरा देवी वासवदत्ता अति दीर्घरोषतयेति भणितं ।

(४) सखि काञ्चनमाले, अथ कियदूरे इदानीं सा आर्यपुत्रेण परिगृहीता नवमालिका ?

(५) इदं कदलीगृहमतिक्रम्य दृश्यते ।

वास । तेण तहिं जेव्व गच्छामः । (१)

काञ्च । एदु एदु भट्टिणी ॥ परिक्रामति ॥ (२)

राजा । वयस्य, केदानीं प्रियतमा द्रष्टव्या ?

काञ्च । भट्टिणि, जह समीपे भट्टा मन्तेदि, तह तक्केमि भट्टिणीं
एव्व पडिवालअन्तो चिट्ठदि, ता उपसप्पदु भट्टिणी । (३)

वास ॥ उपसृत्य ॥ जअदु, जअदु, अज्जउत्तो । (४)

राजा ॥ अपवार्य्य ॥ वयस्य, प्रह्लादय चित्रफलकं ।

विदू ॥ गृहीत्वा कचे निक्षिपति ॥

वास । अज्जउत्त, कुसुमिदा णेमालिआ ? (५)

राजा ॥ सविस्मयं ॥ देवि, प्रथममागतैरस्माभिस्त्वं चिरयसीति न
दृष्टा; तदेहि, समेतावेव तां पश्यावः ।

वास ॥ निर्व्वर्ण्य ॥ अज्जउत्तमुहाणुरागादो एव्व मए जाणिदं जहा
कुसुमिदा णेमालिआत्ति; ता ण गमिस्सं । (६)

(१) तेन तत्रैव गच्छामः ।

(२) एतु, एतु भर्त्री ।

(३) भर्त्रि, यथा समीपे भर्त्ता मन्त्रयति, तथा तर्कयामि भर्त्रीमेव
परिपालयंस्तिष्ठति, तस्मादुपसर्पतु भर्त्री ।

(४) जयतु, जयतु, आर्य्यपुत्रः ।

(५) आर्य्यपुत्र, कुसुमिता नवमालिका ?

(६) आर्य्यपुत्रमुखानुरागादेव मया ज्ञातं यथा कुसुमिता नव
मालिकेति, न गमिष्यामि ।

विदू । भोदि, जइ एवं, ता जिदं अह्नेहिं । (१)

॥ इति वाहू प्रसार्य नृत्यति कक्षात्पतितं फलकं दृष्ट्वा विषादं नाटयति ॥

राजा ॥ अपवार्य अङ्गुल्या दर्शयन् वसन्तकमुखं पश्यति ॥

विदू ॥ अपवार्य ॥ भो भो, मा कुप्प, एत्थ जाणिसं । (२)

काञ्च ॥ फलकं गृहीत्वा ॥ भट्टिणि, पेक्ख दाव, किं एत्थ चित्तफलए आलिहिदं ? (३)

वास ॥ निर्वर्ण्य स्वगतं ॥ अअ अज्जउत्त, इअं उण साअरिआ ॥ प्रकाशं राजानं प्रति ॥ अज्जउत्त, किं एदं ? (४)

राजा ॥ सवैलच्छस्मितं अपवार्य ॥ वयस्य, किं ब्रवीमि ?

विदू ॥ भो, मा चिन्तेहि, अहं उत्तरं दादस्सं ॥ प्रकाशं वासव दत्तां प्रति ॥ भोदि, अप्पा किल दुक्खेण आलिहीअदित्ति मम वअणं सुणिअ, पिअवअस्सेण एदं विणाणं दंसिदं । (५)

राजा । यथाह वसन्तकस्तथैवैतत् ।

(१) भवति, यद्येवं, तदा जितमस्माभिः ।

(२) भो, भो मा कुप्य अत्र ज्ञास्यामि ।

(३) भर्त्रि, पश्य तावत्, किमत्र चित्रफलके आलिहितं ?

(४) अयमार्थपुत्रः, इयं पुनः सागरिका । आर्थपुत्र किमिदं ?

(५) भो, मा चिन्तय, अहमुत्तरं दास्यामि । आत्मा खलु दुःखेना लिख्यत इति मम वचनं श्रुत्वा, प्रियवयस्येन इदं विज्ञानं दर्शितं ।

वास ॥ फलकं निर्दिश्य ॥ अज्जउत्त, एसावि जा अवरा तुह समीवे
आलिहिदा ता किं अज्ज वसन्तअस्स विणाणं । (१)

राजा ॥ सवैलच्छस्मितं ॥ अलमनया शङ्कया; इयं हि खचेतसैव परि
कल्प्य लिखिता, न तु दृष्टपूर्वा ।

विदू । सच्चं सवामि ब्रह्मसूत्रेण, जइ कदापि अहोहिं ईदिसो दिट्ठ
पूर्वा । (२)

काञ्च ॥ अपवाय्य ॥ भट्टिणि कदावि ईदिसं उण घुणक्खरं सम्बदि
जेव्व, ता अलं कोवेण । (३)

वास । अइ उज्जुए, एदस्स वक्कभणिदादं ए आणासि; वसन्तओ
क्खु एसो ॥ प्रकाशं राजानं प्रति ॥ अज्जउत्त, मम उण एदं चित्तं पेक्ख
न्तीए सीसवेअणा समुप्पणा, ता सुहं चिट्ठदु अज्जउत्तो, अहं गमिस्सं (४)
॥ इत्युत्थाय गच्छति ॥

(१) आर्यपुत्र, एषापि या अपरा तव समीपे आलिखिता, तत् कि
मार्यवसन्तकस्य विज्ञानं ।

(२) सत्यं शपामि ब्रह्मसूत्रेण, यदि कदापि अस्माभिरीदृशी
दृष्टपूर्वा ।

(३) भर्त्रि, कदापि ईदृशं पुनर्धुणाक्षरं संवदेत्येव तस्मादलं कोपेन ।

(४) अयि ऋजुके, एतस्य वक्कभणितानि न जानासि; वसन्तकः खल्वेषः ।
आर्यपुत्र, मम पुनरिदं चित्रं पश्यन्त्याः शिरोवेदना समुत्पन्ना, तस्मात्
सुखं तिष्ठतु आर्यपुत्रोऽहं गमिष्यामि ।

राजा ॥ पटान्तेन गृहीत्वा ॥ देवि,

प्रसीदेति ब्रूयामिदमसति कोपे न घटते,

करिष्याम्येवं नो पुनरिति भवेदभ्युपगमः ;

न मे दोषोऽस्तीति, त्वमिदमपि चाज्ञास्यसि मृषा,

किमेतस्मिन् वक्तुं क्षममिति न वेदो प्रियतम?

वास ॥ सविस्मयं पटान्तमाकर्षन्ती ॥ अज्जउत्त, मा अण्णधा संभा
वेहि ; सच्चं एव्व मं सीसवेअण्णा बाधेदि ; ता गमिस्स । (१)

॥ इति निष्क्रान्ते ॥

विदू । भो, दिट्ठिआ वट्ठु^स, खेमेण अदिक्कन्ता एसा वासवदत्ता,
अअलबादालिआ । (२)

राजा । धिङ्मुखं, अलं परितोषेण, यान्त्या निगूढो न लक्षितस्त्वया
देव्याः कोपानुबन्धः ? पश्य,

भ्रूभङ्गे सहसोद्गतेऽपि, वदनं नीतं परां नम्रता

मीषन्मा प्रतिभेदकारि हसितं, नेतं वचो निष्ठुरं ?

(१) आर्यपुत्र, मा अन्यथा सम्भावय, सत्यमेव मां शीर्षवेदना बाधते;
तस्माद्गमिष्यामि ॥

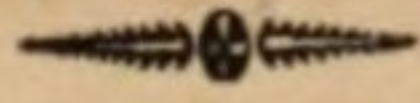
(२) भो, दिष्ट्या बद्धसे क्षेमेणातिक्रान्ता एषा वासवदत्ता, अकाल
वादलिका ।

अन्तर्वाष्पजडीकृतं प्रभुतया चक्षुर्न विस्फारितं,
 कोपश्च प्रकटीकृतो दयितया, मुक्तश्च न प्रश्रयः।
 तदेहि देवीं प्रसादयितुमभ्यन्तरमेव प्रविशावः।

॥ इति निष्क्रान्तौ ॥

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

॥ अथ तृतीयोऽङ्कः ॥



॥ ततः प्रविशति मदनिका ॥

मद ॥ आकाशे ॥ कोसम्बिए, अवि दिट्ठा तुए भट्टिणीसआसे कञ्चण
माला नवेत्ति ॥ आकर्ण्य ॥ किं भणसि, कोवि कालो ताए आअक्खिअ गदा
एत्ति; ता कहिं दाणिं पेक्खिस्सं ॥ अग्रतोऽवलोक्य ॥ कहं एसा क्खु कञ्च
णमाला इदेजेव्व आअक्खदि; ता जाव ए उवसप्पामि । (१)

॥ ततः प्रविशति काञ्चनमाला ॥

काञ्च ॥ सोच्छासं ॥ साज्ज रे वसन्तअ, साज्ज, अदिसद्दो तुए अम
च्चजोअन्धराअणो इमाए सन्धिविग्रहचिन्ताए । (२)

मद ॥ उपसृत्य ॥ हला कञ्चणमाले, किं अज्जवसन्तएण कदं, जेण
सो एवं सलाहीअदि । (३)

(१) भोः कौशाम्बिके, अपि दृष्ट्वा त्वया भर्तुः सकाशे काञ्चनमाला
नवेति । किं भणसि; कोऽपि कालस्तथा आगत्य गतयोति, तत्कुत्रेदानीं
द्रक्ष्यामि । कथमेषा खलु काञ्चनमाला इतएवागच्छति, तद्यावदेनामु
पसर्पामि ।

(२) साधु रे वसन्तक साधु, अतिशयितस्त्वया अमात्ययौगन्धरा
यणः अनया सन्धिविग्रहचिन्तया ।

(३) सखि काञ्चनमाले, किमद्य वसन्तकेन कृतं, येन स एवं
स्नायते ।

काञ्च । हला किं तव एदिणा पुच्छिदेण पञ्चाञ्चणं ; तुमं दमं
रहस्सं रक्खिदुं ण पारेसि । (१)

मद । सवामि देवीए चरणेहिं, जइ कस्सवि पुरदो अआसेमि । (२)

काञ्च । जइ एत्थं, ता सुणु ; अज्ज क्खु मए राअकुलादो पडिणिव
त्तमाणाए चित्तसालिआदुवारे वसन्तअस्स सुसङ्गदाए समं आलावो
सुदो । (३)

मद ॥ सैकौतुकं ॥ सहि, कीदिसो ? (४)

काञ्च । जह, सुसङ्गदे, एहि सारिअं वज्जिअ पिअवअस्सस्स अणं
किमपि अस्सत्यदाए कारणं ; ता एत्थ पडिआरं चिन्तेहि । (५)

मद ॥ तदो सुसङ्गदाए किं भण्णिदं ? (६)

(१) सखि किं तवैतेन प्रष्टेन प्रयोजनं; त्वमिदं रहस्यं रक्षितुं न
पारयसि ।

(२) शपे देव्याश्चरणैः, यदि कस्यापि पुरतः प्रकाशयामि ।

(३) दृष्टे, तदा शृणु, अद्य खलु मया राजकुलात् प्रतिनिवर्त्त
मानया चित्रशालिकाद्वारे वसन्तकस्य सुसङ्गतया सह अयमालापः
श्रुतः ।

(४) सखि, कीदृशः ?

(५) यथा, सुसङ्गते, नहि सागरिकां वर्जयित्वा प्रियवयस्य
स्यान्यत् किमपि असुखतायाः कारणं ; तदत्र प्रतीकारं चिन्तय ।

(६) तदा सुसङ्गतया किं भणितं ?

काञ्च । तदो ताए एवं भण्णिदं; अज्ज क्खु देवीए चित्तफलञ्च
वुत्तन्तसङ्किदाए, साआरिअं मम हत्थे समप्पअन्तीए, जं खेवत्थं मे पमा
दोकिदं; तदो तेण एव्व विरइदभट्टिणीवेसं साअरिअं गेल्लिअ, अहन्मि
कञ्चणमालावेसधारिणी भविअ, पदोसे अआसं भट्टिणे आगमिस्सं?
तुमं पि इहट्ठिदो जेव्व पडिबालइस्ससि, तदो माहवी लदामण्डवे ताए सह
भट्टिणे सङ्गमो भविस्सदि । (१)

मद । सुसङ्गदे, हदासा क्खु तुमं, जा एवं परिअणवक्खलां देवीं
वञ्चेसि । (२)

काञ्च । हला, दाणिं तुमं कहिं पत्थिदा ? (३)

मद । अस्सत्थसरोरस्स भट्टिणे कुशलवुत्तन्तं जाणिदुं गदा, तुमं
चिरयसित्ति, उत्तमन्तीए देवीए तुह सआसं पेसिदन्दि । (४)

(१) तदा तथैवं भणितं; अद्य खलु देव्या चित्रफलकवृत्तान्त
शङ्कितया, सागरिकां मम हस्ते समर्पयन्त्या, यन्नेपथ्यं मे प्रसादी
कृतं; ततस्तनैव विरचितभर्त्रीवेशां सागरिकां गृह्यत्वा, अहञ्च काञ्चन
मालावेशधारिणी भूत्वा, प्रदोषे सकाशं भर्तुरागमिष्यामि; त्वमपीह
स्थितएवं मा प्रतिपालयिष्यसि, ततो माधवीलतामण्डपे तथा सह भर्तुः
समागमो भविष्यति ।

(२) सुसङ्गते, हताशा खलु त्वं, या एवं परिजनवत्सलां देवीं
वञ्चयसि ।

(३) सखि इदानीं त्वं कुत्र प्रस्थिता ?

(४) असुखशरीरस्य भर्तुः कुशलवृत्तान्तं ज्ञातुं गता त्वं, चिर
यसीति, उत्ताम्यन्त्या देव्या तव समीपं प्रेषिता स्मि ।

काञ्च । अदिउजुआ सा देवी, जा एवं पत्तिआअदि ॥ परिक्रम्याव
लोकाय च ॥ कहं एत्थ एसो क्खु भट्टा अस्सत्थदामिसेण अत्तणो मअ
णावत्थं पक्कादअता दन्ततोरणवलहीए उवविट्ठा चिट्ठदि ; ता एहि,
एदं बुत्तन्तं भट्ठिणीए णिवेदेह्म । (१)

॥ इति निष्क्रान्ते प्रवेशकः ॥

॥ ततः प्रविशति मदनावस्थां नाटयन्नुपविष्टो राजा ॥

राजा ॥ सोत्कण्ठं निश्चस्य ॥

सन्तापो हृदय स्मरानलकृतः सम्प्रत्ययं सद्दत्तां,
नास्त्येवोपशमो हि, ता प्रति पुनः किं त्वं मुधा ताम्यसि ?
यन्मूढेन मया तदा कथमपि प्राप्तो गृहीत्वा चिरं
विन्यस्तस्त्वयि सान्द्रचन्दनरसस्यर्णा न तस्याः करः ।

अहे महदाश्चर्यं तथाहि ।

मनश्चलं प्रकृत्यैव, दुर्लभ्यञ्च तथापि मे,
कामेनैतत्कथं विद्धं समं सर्वैः शिलीमुखैः ?
॥ ऊर्ध्वमवलोक्य ॥ भोः कुसुमधन्वन्

(१) अतिच्छुका सा देवी, या एवं प्रत्ययते । कथमत्र एष खलु
असुखतामिषेण आत्मनो मदनावस्थां प्रच्छादयन् दन्ततोरणवडभ्यामु
पविष्टस्तिष्ठति ; तस्मादेहि अमुं वृत्तान्तं भर्तुः निवेदयामः ।

वाणाः पञ्च मनेभ्यः नियतास्तेषामसंख्यो जनः
प्रायोऽस्माद्विधेयः लक्ष्यमिति यत्नोक्तं प्रसिद्धिं गतं ;
दृष्टं तत्त्वयि विप्रतीपमधुना, यस्मादसह्यैरयं
विद्वः कामिजनः शरैरशरणो नीतस्त्वया पञ्चतां ।

॥ विचिन्त्य ॥ तथाहमेवंविधावस्थमात्मानं नानुचिन्तयामि, यथा
न्तर्गूढकोपसम्भाराया देव्या लोचनगोचरगतां तामेव तपस्विनीं साग-
रिकां, तथाहि ;

ह्रिया सर्वस्याधो नयति विदितास्मीति वदनं,
दयोर्दृष्ट्वालापं कलयति कथामात्मविषयां ;
सखोषु स्मेरासु प्रकटयति वैलक्ष्यमधिकं,
प्रिया प्रायेणास्ते हृदयनिहितातङ्कविधुरा ।

प्रेषितश्च मया तद्वार्त्तान्वेषणाय कथं चिरयति वसन्तकः ।

॥ ततः प्रविशति हृष्टो वसन्तकः ॥

वस ॥ सपरितोषं ॥ हीही भोः, कोसम्बीराज्जलाहेणावि ए तादि
सो पिअवअस्सुस्स हिअअपरितोसो आसीत्, जादिसे मम सआसादे
अज्ज पिअवअणं सुणिअ भविस्सदित्ति तक्केमि ; ता जाव गदुअ पिअव
अस्सुस्स णिवेदस्सं ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ कथं, एसे पिअवअस्से जह
दमं एव्व दिसं अवलोअन्ता चिट्ठदि, तह तक्केमि मं एव्व पडिवालेदि,
ता जाव णं उवसप्पामि ॥ इत्युपसृत्य ॥ जअदु जअदु पिअवअस्से । भो
वअस्स दिठ्ठिआ वट्ठसे तुमं समीहिदकज्जसिद्धीए । (१)

(१) कौशाम्बीराज्यलाभेनापि न तादृशः प्रियवयस्यस्य हृदयपरितो-
तोषआसीत्, यादृशो मम सकाशादद्य प्रियवचनं श्रुत्वा भविष्यतीति ; तथा

राजा ॥ सहर्षं ॥ वयस्य, अपि कुशलं प्रियायाः सागरिकायाः ?

विदू ॥ भो, अदूरेण सञ्च एव पेक्खिअ जाणिस्ससि । (१)

राजा ॥ सपरितोषं ॥ वयस्य, दर्शनमपि भविष्यति प्रियायाः ?

विदू । भोः, कीस ए भविस्सदि, जस्स दे उवहसिदविहप्पदिबुद्धि
विह्वो अहं अमच्चो । (२)

राजा । न खलु चित्रं; किं न सम्भाव्यते त्वयि? तत्कथय, विस्तरतः
श्रोतुमिच्छामि ।

विदू ॥ कर्णे एवमेवं कथयति ॥

राजा ॥ सपरितोषं ॥ वयस्य, इदं ते पारितोषिकं दत्ति ॥ हस्तादव
तार्थ्यं कटकं ददाति ॥

विदू ॥ कटकं परिधाय आत्मानं निर्वर्ण्य ॥ भोदु एवं दाव,
समुद्दसुद्धसोवणकडअमंडिअहत्यं अत्तणो वच्चाणीए गदुअ दंस
इस्सं । (३)

वद्गत्वा प्रियवयस्यस्य निवेदयामि । कथमेष प्रियवयस्यो यथा इमाभेव दि
शमवलोकयंस्तिष्ठति, तथा तर्कयामि मामेव प्रतिपालयति; तद्यावदेन
मुपसर्पामि । जयतु जयतु प्रियवयस्यः । भो वयस्य, दिष्ट्या वर्द्धसे त्वं समी
हितकार्यसिद्ध्या ।

(१) भो, अचिरेण स्वयमेव प्रेक्ष्य ज्ञास्यसि ।

(२) भोः, कथं न भविष्यति, यस्य ते उपहसितवृहस्पतिबुद्धिविभो

अहममात्यः ।

(३) भवत्वित्थं तावत्, समुद्दसुद्धसोवणकटकमण्डितहस्तं आत्मनो
ब्राह्मण्यै गत्वा दर्शयिष्यामि ।

राजा । सखे, पञ्चादशधियसि; ज्ञायतां तावत् किमर्वाशष्टमङ्ग इति ।
विदू ॥ परिक्रम्यावलोक्य च सहर्षं ॥ भोः, पेक्ख पेक्ख; एसो खलु गुरु
आणुरात्रक्खित्तहिअत्रो, सञ्ज्ञावद्धदिणसङ्केअो, विअ अत्यगिरिसि
हरकाणणमनुसरदि भअवं सहस्सरस्सी । (१)

राजा ॥ विलोक्य सहर्षं ॥ सखे, सम्यगुपलक्षितं पर्यवसितमहः ।

तथाहि ।

अध्वानं नैकचक्रः प्रभवति भुवनभ्रान्तिदोर्ध्वं विलङ्घ्य,
प्रातःप्रातु रथो मे पुनरिति मनसि न्यस्तचिन्तातिभारः,
सन्ध्याकृष्टावशिष्टस्वकरपरिकरस्यष्टहेमारपङ्क्तिं
व्याकृष्टावस्थितोऽस्तचितिभृति नयतीवैष दिक्चक्रमर्कः ।

अपिच । यातोऽस्मि, पद्मनयने, समयो ममैष,

सुप्ता मयैव भवती प्रतिबोधनीया ।

प्रत्यायनामयमितीव सरोरुहिण्याः,

सूर्योऽस्तमस्तकनिविष्टकरः करोति ।

तदुत्तिष्ठ; तत्रैव माधवीलतामण्डपे गत्वा, प्रियतमासङ्केतावसरं प्रति
पालयावः ।

(१) भोः, पश्य पश्य; एष खलु गुरुकानुरागक्षिप्तहृदयः, सन्ध्या
बधूदत्तसङ्केतकदवास्तगिरिशिखरकाननमनुसरति भगवान् सहस्र
रश्मिः ।

विदू । सोभणं भण्डं ॥ इत्युत्तिष्ठतः ॥

विदू ॥ विलोक्य ॥ भो वञ्चस्स, पेक्ख पेक्ख, एसो क्खु वहलीकिदविरल
वणरादसण्वेसो, गहोदघणपङ्कपीवरवणवराहमहिषकण्णसारच्छवी, पस
रदि पुव्वदिसं पच्छादअन्तो तिमिरसंघाओ । (१)

राजा ॥ विलोक्य ॥ वयस्य, सम्यक् दृष्टं । तथाहि ;

पुरः पूर्वामेव स्थगयति ततोऽन्यामपि दिशं,

क्रमात्क्रामन्नद्रिद्रुमपुरविभागांस्तिरयति ;

उपेतः पीनत्वं तदनुभुवनस्येक्ष्य पथं,

तमःसङ्घातोऽयं हरति हरकण्ठद्युतिहरः ।

तदादेशय मार्गं ।

विदू । एदु एदु पिअवञ्चस्सो ॥ इति परिक्रामतः ॥

विदू ॥ निरूप्य ॥ भो वञ्चस्स, एदं क्खु समासणं वहलपादवदाए पि
ण्डीकदन्धआरंविअ मअरन्दुज्जाणं; ता कधं एत्थ मग्गो लक्खीअदि । (२)

राजा ॥ गन्धमाघ्राय ॥ वयस्य, गच्छाग्रतः, ननु सुपरिज्ञातएवात्र
मार्गः ।

(१) भोः, पश्य पश्य, एष खलु वहलीकृतविरलवनराजिसन्निवेशो
गृहीतघनपङ्कपीवरवनवराहमहिषकण्णसारच्छविः प्रसरति पूर्वदिशं
प्रच्छादयंस्तिमिरसंघातः ।

(२) एतु एतु प्रियवयस्यः । भो वयस्य, इदं समासन्नवज्रलपादप
तया पिण्डीकृतान्धकारमिव मकरन्देद्यानं, तस्मात् कथमत्र मार्गो
लक्ष्यते ।

तथाहि । पालीयञ्चम्पकानां नियतमयमसौ सुन्दरः सिन्धुवारः,
सान्द्रा वीथी तथेयं वकुलविटपिनां, पाटला पङ्क्तिरेषा ;
आघ्रायाघ्राय गन्धं विविधमधिगतैः पादपैरेवमस्मिन्,
व्यक्तिं पन्थाः प्रयाति, द्विगुणतमतमो निऋतोऽप्येष चिन्तैः ।

॥ इति परिक्रामतः ॥

विदू । भो, इदं खलु निपतन्मत्तमज्जअरवउलकुसुमाभोदवासिद
दसदिसामुहमसिणमरगअमणिशिलाकुट्टिमसुहाअन्तचरणसञ्चारसू
इदं, तं एव्व माहवीलदामण्डवं संपत्तम्ह ; ता इह जेव्व चिट्ठदु भवं,
यावदहं देवीवेशधारिणीं सागरिअ गेह्लिअ, लज्ज आअच्छामि । (१)

राजा । वयस्य, तेन हि त्वर्यतां ।

विदू । वअस्स, मा उत्तम्म एसो आअदोहि । (२)

॥ इति निष्क्रान्तः ॥

राजा । तावदहमप्यस्यां मरकतशिलावेदिकायामुपविश्य, प्रियायाः
सङ्केतसमयं प्रतिपालयामि ॥ उपविश्य सचिन्तं ॥ अहो, कोऽपि कामिज
नस्य खगटहिणीसमागमपरिभाविनोऽभिनवजनं प्रति पक्षपातः ।

(१) भो, इदं खलु निपतन्मत्तमधुकरवकुलकुसुमाभोदवासितद
शदिङ्मुखमसृणमरकतमणिशिलाकुट्टिमसुखायमानचरण सञ्चारसूचितं,
तमेव माधवीलतामण्डपं सम्प्राप्ताः स्मः ; तस्मादिहैव तिष्ठतु भवान्,
यावदहं देवीवेशधारिणीं सागरिकां गृह्येत्वा, लघु आगच्छामि ।

(२) वयस्य, मा उत्ताम्य; एष आगतोऽस्मि ।

तथाहि ।

प्रणयविशदां दृष्टिं वेत्त ददाति न शङ्किताः
घटयति घनं कण्ठाश्लेषे रसान्न पयोधरौ ;
वदति वज्रशो गच्छामीति प्रयत्नधृताप्यहो
रमयतितरां सङ्केतस्था तथापि हि कामिनी ।

अथे कथञ्चिरयति वसन्तकः, तत्किन्नु खलु विदितः स्यादयं वृत्तान्तो
देव्या वासवदत्तया ।

॥ ततः प्रविशति वासवदत्ता काञ्चनमाला च ॥

वास । हञ्जे कञ्चनमाले, सचं एव मह वेशधारिणी भवित्र,
साञ्जरित्रा अज्जउत्त अहिसरिस्सदित्ति ? (१)

काञ्च । कथं अण्णधा भट्ठिणीए निवेदीअदि? अहवा चित्तसालिआ
दुवारे उवविट्ठो वसन्तओ जेव्व दे पच्चयं उप्पाददस्सदि । (२)

वास । तेण हि तदो तहिं एव्व गच्छन्ह । (३)

काञ्च । एदु एदु भट्ठिणी (४) ॥ इति परिक्रामतः ॥

॥ ततः प्रविशति कृतावगुण्डनो वसन्तकः ॥

(१) दासि काञ्चनमाले, सत्यमेव मम वेशधारिणी भूत्वा सागरि
का आर्यपुत्रमभिसरिष्यतीति ?

(२) कथमन्यथा भर्तुं निवेद्यते ? अथवा चित्रशालिकाद्वारे उप
विष्टो वसन्तकएव ते प्रत्ययमुत्पादयिष्यति ।

(३) तदा तत्रैव गच्छामः ।

(४) एतु एतु भर्त्री ।

वास ॥ कर्णे दत्वा ॥ जह अत्रं चित्तसालिआदुवारे पदसद्दो सुणो
अदि, तह तक्केमि आअदा साअरिआत्ति । (१)

काञ्च । भट्टिणि दयं सा चित्तसालिआ ; ता इधज्जेव्व चिट्ठ; अहं प
वसन्तअस्स सणं देमि (२)

॥ इति कोटिकां ददाति ॥

विदू ॥ सहर्षं उपसृत्य सस्मितं ॥ सुसङ्गदे, सरिसो क्खु तुए किदो
कञ्चणमालाए वेसो ; अध साअरिआ दाणिं कहिं । (३)

काञ्च ॥ अङ्गुल्या दर्शयन्ती ॥ एं एसा । (४)

विदू ॥ दृष्ट्वा सविस्मयं ॥ एसा फुण्डज्जेव्व देवी वासवदत्ता ? (५)

वास ॥ संभ्रममपवार्य्य ॥ हज्जे, कंठं लच्छिदान्दि ? (६)

(१) यथा अयं चित्रशालिकाद्वारे पदशब्दः श्रूयते, तथा तर्कयामि
आगता सागरिकेति ।

(२) भर्त्रि; दयसा चित्रशालिका ; तस्मादिहैव तिष्ठ ; अहमपि वस
न्तकस्य संज्ञां ददामि ।

(३) सुसङ्गते, सदृशः खलु त्वया कृतः काञ्चनमालाया वेशः ; अथ सा
गरिका इदानीं कुत्र ?

(४) ननु एषा ।

(५) एषा स्फुटमेव देवी वासवदत्ता ।

(६) चेति, काञ्चनमाले कथं लक्षितास्मि ?

विदू । भोदि सागरिण, इदो आगच्छ । (१)

वास ॥ विहस्य काञ्चनमालामवलोकयति ॥

काञ्च । भट्टिणि एवं ॥ अङ्गुल्या तर्जयन्ती ॥ हृदास ; सुमरिस्ससि
एदं वचनं । (२)

विदू । तुअरदु तुअरदु सागरिआ एसो क्खु पुब्बदिसादो उगगक्क
दि भअवं मिअलज्झणो । (३)

॥ इति परिक्रामति ॥

राजा ॥ सोत्कण्ठ आत्मगतं ॥ उपस्थितप्रियासमागमस्यापि कि
मिदमत्यर्थमुत्ताम्यति मे मनः ? अथवा,

तीव्रः स्मरसन्तापो न तथादौ बाधते यथासन्ने

तर्पति प्रावृषि नितरामभ्यर्णजलागमो दिवसः ।

विदू ॥ आकर्ण्य ॥ भोदि सागरिण, एष क्खु पिअवअस्सो तुमंएव
उद्दिमिअ उक्कण्ठाणिअरं मन्तेदि ; ता निवेदेमि से तुहागमणं । (४)
वास । शिरश्चालयति ।

(१) भवति सागरिके, इत आगच्छ ।

(२) भट्टि एवमिदं । हृताश, स्मरिष्यसीदं वचनं ।

(३) त्वरतां त्वरतां सागरिका ; एष खलु पूर्वदिशि उद्गच्छति भग
वान् गृगलाञ्छनः ।

(४) भवति सागरिके, एष खलु प्रियवयस्यस्वामेवोद्दिश्य उत्क
ण्ठानिर्भरं मन्त्रयति, तन्निवेदयामि तस्मै तवागमनं ।

विदू ॥ राजानमुपसृत्य ॥ भो वयस्य, दिदृश्या वद्वसे; एषा खलु मया
आणीता सागरिका । (१)

राजा ॥ सहर्षं सहसोत्थाय ॥ कासौ, कासौ ।

विदू । एं एषा । (२)

राजा ॥ उपसृत्य ॥ प्रिये सागरिके;

श्रोतांशुर्मुखमुत्पले तव दृशौ, पद्मानुकारो करो,

रम्भागर्भनिभं तवोरुयुगलं, बाह्व मृणालोपमौ ;

इत्याह्लादकराखिलाङ्गि, रभसान्निःशङ्कमालिङ्ग मा

मङ्गानि त्वमनङ्गतापविधुराण्येहोहि निर्व्यापय ।

वास ॥ सवाष्पमपवार्य्य ॥ काञ्चनमाले, एवं सत्रं मन्तेदि अज्जउत्ते;
पुणेवि कहं आलविस्सदित्ति; अहो अचरीअं । (३)

काञ्च । भट्टिणि, एवं णेद; किं उण अवरं साहसिआणं पुरिसाणं
ए दुःकर सम्भावीअदि । (४)

(१) भो वयस्य, दिदृश्या वद्वसे, एषा खलु मया आनीता सागरिका ।

(२) ननु एषा ।

(३) काञ्चनमाले, एवं स्वयं मन्त्रयति आर्य्यपुत्रः; पुनरपि कथ
मालपिष्यतीति; अहो आश्चर्य्यं ।

(४) भर्त्रि, एवमिदं; किं पुनरपरं साहसिकानां पुरुषाणां न दुष्करं
संभाव्यते ।

विदू । भोदि सागरिण, वीसद्धा भवित्र; पित्रवत्सं आलावेहि
अज्जवि दाव सो णिच्चरुद्धाए देवीए वासवदत्ताए दुव्वअणेहिं कडु
इदाइं सोत्ताइं; सम्पदं सुहावेदु तुह मज्जरवअणोवणोसो । (१)

वास ॥ सरोषं अपवार्य ॥ हञ्जे कञ्चणमाले, अहं ईदृसी कडुभाषि
णी, अज्ज वसन्तओ उण पित्रवदो । (२)

काञ्च ॥ अपवार्य अङ्गुल्या तर्जयन्ती ॥ हताश, सुमरिस्ससि
इदं वअणं । (३)

विदू ॥ विलोक्य ॥ भो वयस्स, पेक्ख, पेक्ख; एसे कखु कुविदकामिणी
कपोलसम्पद्दो सर्वं पआसअतो, उदिदो भअवं मिअलंक्खणे । (४)

राजा ॥ निरूप्य सस्पृहं ॥ प्रिये, पश्य, पश्य;

आरुह्य शैलशिखरं तद्वदनापहतकान्तिसर्वस्वः,

फूत्कर्त्तुमिवोर्द्ध्वकरः, स्थितः पुरस्तान्निशानाथः ।

अपिच । ननु प्रिये, किन्न दर्शितमनेनोद्गच्छता, जडत्वं कुतः ?

(१) भवति सागरिके, विश्रब्धा भूत्वा, प्रियवयस्यमालप; अद्यापि
तावदस्याः नित्यरुष्टाया देव्या वासवदत्ताया दुर्वचनैः कटूकृतानि
ओत्राणि, साम्प्रतं सुखयतु तव मधुरवचनोपन्यासः ।

(२) चेदि काञ्चनमालेअहमीदृशी कटुभाषिणी आर्यवसन्तकः पुन
प्रियंवदः ।

(३) हताश, सुमरिस्ससि इदं वचनं ।

(४) भो वयस्य, पश्य, पश्य, एष खलु कुपितकामिनीकपोलसम्पद्भः
सर्वं प्रकाशयन्, उदितो भगवान् मृगलाञ्छनः ॥

किं पद्मस्य रुचिं न हन्ति, नयनानन्दं विधत्ते न किं,
दृष्टिं वा झषकेतनस्य कुरुते नालोकमात्रेण किं;
वक्त्रेन्दो तव सत्ययं यदपरः शीतांशुरुज्जृम्भते,
दर्पः स्यादमृतेन चेदिह तदप्यस्येव विम्बाधरे ।

वास ॥ सरोषमवगुण्ठनपटमपनीय ॥ अज्जउत्त, सच्चं एव्व अहं साअ
रिआ; तुमं उण साअरिआउत्तक्खित्तहिअओ, सव्वं एव्व साअरिआ
मअं पेक्खसि । (१)

राजा ॥ दृष्ट्वा सवैलक्ष्यं ॥ हा धिक्कष्टं, कथं देवी वासवदत्ता ! वयस्य
किमेतत् ?

विदू ॥ सविषादं ॥ भो वयस्स, किं न्हआण जीविदसंसओ जादो
एसो । (२)

राजा ॥ उपविश्य अञ्जलिं बद्धा ॥ प्रिये वासवदत्ते, प्रसीद, प्रसीद ।

वास । अज्जउत्त, मा एव्वं भण अणत्थगदादं एदादं अक्खरादं । (३)

विदू ॥ आत्मगतं ॥ किं दाणिं एत्थ करिस्सं; भोदु एव्वं दाव ।

प्रकाशं ॥ भोदि, महानुभावा क्खु तुमं, ता क्खमीअदु दाव एक्को अवरा
हो पिअवअस्सस्स । (४)

(१) आर्यपुत्र, सत्यमेवाहं सागरिका; त्वं पुनः सागरिकोत्तिष्ठ
हृदयः, सर्वं सागरिकामयं पश्यसि ।

(२) भो वयस्य, किमस्माकं जीवितसंशयो जातएषः ।

(३) आर्यपुत्र, मा एवं भण अनर्थसङ्गतान्येतान्यक्षराणि ।

(४) किमिदानीमत्र करिष्यामि, भवतु एवं तावत्; महानुभावा
खलु त्वं, तत्त्वम्यतां तावदेकोऽपराधः प्रियवयस्यस्य ।

वास । अज्ज वसन्तअ णं, पढमसङ्गमे विग्धं करन्तीए मए एव्व
एदस्स अवरद्धं । (१)

राजा । एवं दृष्टव्यलीकः किं ब्रवीमि; तथापि विज्ञापयामि,

आताम्रतामुपनयामि विलक्ष्य

लाक्षाकृतां चरणयोस्तव देवि मूर्ध्ना;

कोपोपरागजनितान्तु, मुखेन्दुविम्बे,

हर्तुं क्षमो यदि परं करुणा मयि स्यात् ।

॥ इति पादयोः पतति ॥

वास ॥ हस्तेन वारयन्ती ॥ अज्जउत्त उठ्ठेहि, उठ्ठेहि; णिस्सज्जो खलु सो ज
णा जो अज्जउत्तस्स ईदिसं हिअअं जाणिअ पुणोवि कुप्पदि ! ता सुहं
चिठ्ठदु अज्जउत्तो, अहं गमिस्सं ॥ इति गच्छति ॥ (२)

काञ्च । भट्टिणि करेहि प्रसादं, एवं चरणपडिअं महाराअं
उज्जिअ, गदाए देवीए अवस्सं पक्खादावेण होदव्वं । (३)

(१) आर्य वसन्तक, ननु प्रथमसङ्गमे विघ्नं कुर्वन्त्या मयैव एतस्या
पराद्धं ।

(२) आर्यपुत्र, उत्तिष्ठोत्तिष्ठ; निर्लज्जः खलु स जना य आर्यपुत्र
स्येदृशं हृदयं ज्ञात्वा, पुनरपि कुप्यति, तस्मात् सुखं तिष्ठत्वार्थपुत्रः, अहं
गमिष्यामि ।

(३) भर्त्रि, कुरुष्व प्रसादं एवं चरणपतितं महाराजमुज्जित्वा गता
या देव्या अवश्यं पश्चात्तापेन भवितव्यं ।

वास । अपैहि, अपण्डिते, किं एतत् प्रसादस्य पश्चात्तापस्य वा कारणं
ता गच्छाम । (१)

॥ इति निष्क्रान्ते ॥

राजा । देवि, प्रसीद प्रसीद ।

विदू । भो, उत्तिष्ठोत्तिष्ठ, गता सा वासवदत्ता देवी, ता कोस एतत् अरण्य
रुदितं करोषि । (२)

राजा ॥ मुखमुत्तानीकृत्य ॥ कथमकृत्यैव प्रसादं, गता देवी ।

विदू । न कदा कदा प्रसादो, जं अज्जवि अकखदसरीरा चिठ्ठाम
। (३)

राजा । धिक्पूर्व, किमेवमुपहससि मां; ननु तत्कृतएवायमापतितो
ऽस्माकमनर्थक्रमः ।

यतः । समारूढा प्रीतिः प्रणयवज्जमानादनुदिनं

व्यलीकं वीक्ष्येदं कृतमकृतपूर्वं खलु मया ;

सुखं मुञ्चत्यद्य स्फुटमसहना जीवितमसौ

प्रकटस्य प्रेम्णः खलितमविषञ्चं हि भवति ।

(१) अपैहि, अपण्डिते, किमत्र प्रसादस्य पश्चात्तापस्य वा कारणं?
तस्मात् गच्छाम ।

(२) भो उत्तिष्ठोत्तिष्ठ, गता सा वासवदत्ता देवी, तत् कथमत्र
अरण्यरुदितं करोषि ।

(३) न कृतः कथं प्रसादो, यदद्यापि वयमत्रतशरीरास्तिष्ठाम ।

विदू । भो, रुष्टा देवी, दाव ए आणीअदि किं करिस्सदित्ति; साअ
रिआ उए जीवदि एवेत्ति । (१)

राजा । वयस्य, अहमप्येवं चिन्तयामि ।

॥ ततः प्रविशति वासवदत्तावेशधारिणी सागरिका ॥

साग ॥ सोद्वेगं ॥ दिट्ठिआ दमिणा विरदददेवीवेशेण दमादो सङ्गीद
सालादो णिक्कमन्ती केणावि ए लक्खिदन्धि; ता दाणिं किं करिस्सं? (२)

॥ इति सासं चिन्तयति ॥

विदू । भोः किं मूढो विअ चिट्ठसि, चिन्तेहि एत्थ पडिआरं । (३)

राजा । वयस्य, तदेव चिन्तयामि ।

साग ॥ विमृश्य ॥ वरं दाणिं सअं जेव्व अत्ताणअं उव्वन्धिअ उव
रदा भविस्सं, ए उए विदिदसङ्केतवुत्तन्ताए सुसंगदाए सह देवीए
परिभूदा चिट्ठन्धि; ता जाव अहं असोअपादअदले गदुअ, जह समी
हिदं करिस्सं । (४) ॥ इति परिक्रामति ॥

(१) भो, रुष्टा देवी तावत् न ज्ञायते किं करिष्यति; सागरिका पुन
र्जीवति नवेति ।

(२) दिष्ट्या अनेन विरचितदेवीवेशेन अस्याः सङ्गीतशालातो निष्क्रा
मन्ती केनापि न लक्षितास्मि; तत् किमिदानीं करिष्यामि ?

(३) भोः, किं मूढ इव तिष्ठसि, चिन्तय अत्र प्रतीकारं ।

(४) वरमिदानीं स्वयमेवात्मानमुद्धत्य उपरता भविष्यामि, न
पुनर्विदितसङ्केतवृत्तान्तया सुसङ्गतया सह देव्या परिभूता तिष्ठामि;
तदावदहमशोकपादपतने गत्वा, यथासमीहितं करिष्यामि ।

राजा । वयस्य देवोप्रसादं मुक्ता नान्यमुपायं पश्यामि; तदेहि
तत्रैव गच्छावः ॥ इति परित्यामतः ॥

विदू ॥ आकर्ण्य ॥ चिठ्ठ दाव चिठ्ठ भोः, पदसदो सुणीअदि; जाणामि
कदापि गहिदपछादावा पुणोवि देवी आअदा भवे। (१)

राजा । वयस्य, महानुभावा खलु देवी, कदाचिदेवमपि स्यात्; तत्त्वरितं
निरूपय ।

विदू । जं भवं आणवेदि ॥ इति निष्क्रामति ॥ (२)

साग ॥ उपसृत्य ॥ ता जाव दमाए माधवोलदाए दहजेव्व असोअपा
दवे अप्पाणअं उव्वन्धिअ, वावादेमि इति ॥ लतापाश रचयन्ती ॥ हा
ताद, हा अम्ब, एसा दाणिं अहं अणधा, असरणा, विअज्जामि मन्द
भादणी। (३) ॥ इति कण्ठे लतापाशमर्पयति ॥

(१) तिष्ठ तावत् तिष्ठ; भोः, पदशब्दः श्रूयते; जानामि कदापि गृ
हीतपश्चात्तापा पुनरपि देवी आगता भवेत् ।

(२) यद्भवान् आज्ञापयति ।

(३) तद्यावत् अस्यां माधवोलतायामिहैव अशोकपादपे आत्मा
नमुदध्य, व्यापादयामि । हा तात, हा मातः, एषा इदानीमहमनाथा
अशरणा, विपद्ये मन्दभागिनी ।

विदू ॥ विलोक्य ॥ का उण एषा; कथं उण देवी वासवदत्ता ॥ संभ्रम
मुचैः ॥ भो वयस्य, परिताहि परिताहि, एसा खु देवी वासवदत्ता,
अप्पाणं उव्वन्धिअ वावादेदि । (१)

राजा ॥ संभ्रममुपसृत्य ॥ वयस्य, कासौ ?

विदू । एण एसा ।

राजा ॥ कण्ठात्पाशमपनयति ॥ अयि साहसकारिणि, किमिदं
मकार्यं क्रियते ?

मम कण्ठगताः प्राणाः पाशे कण्ठगते तव,

न च स्वार्थप्रयत्नोऽयं; त्यज्यतां साहसं प्रिये ।

साग ॥ राजानं दृष्ट्वा ॥ अहो; कथं एसा भट्टा ॥ सहर्षमात्मगतं ॥ जं सच्चं,
एणं पेक्खिअ; पुणेवि मे जीविदाहिलासो सम्बुत्तो; अहवा एणं पेक्खिअ,
कदत्था भविअ, सुहेण अप्पाणं उव्वन्धिअ जीविदं परिचदस्सं ॥ प्रकाशं ॥
मुञ्चदु मं भट्टा; पराधीणो खु अअं जणो ए उण द्दिदिसं अवसरं मरिदुं
पावेदि; तुमंपि देवीए मा अप्पाणं अवराहिणं करेसि । (२)

(१) का पुनरेषा; कथं पुनर्देवी वासवदत्ता । भो वयस्य, परि
त्रायस्व, परित्रायस्व, एषा खलु देवी वासवदत्ता आत्मानमुदध्य व्यापा
दयति ।

(२) आश्चर्यं; कथमेष भर्ता, यत्सत्यमेनं दृष्ट्वा पुनरपि मे जीवि
ताभिलाषः संवृत्तः; अथवा एनं दृष्ट्वा, कृतार्था भूत्वा; सुखेन आत्मानं
परित्यज्यामि । मुञ्चतु मां भर्ता; पराधीनः खल्वयं जनो न पुनरोदृशं
अवसरं मर्त्तुं प्राप्नोति; त्वमपि देव्या मा आत्मानं अपराधिनं करोषि ।

॥ इति पुनः कण्ठे पाशं दातुमिच्छति ॥

राजा ॥ निरूप्य सहर्षं ॥ कथं प्रिया मे सागरिका ॥ इति कण्ठात्पा
शमाक्षिप्य ॥

अलमलमतिमात्रं साहसेनामुना ते;
त्वरितमयि विमुञ्च त्वं लतापाशमेनं
चलितमपि निरोद्धुं जीवितं, जीवितेशे,
क्षणमिह मम कण्ठे बाहुपाशं निधेहि ।

॥ इति बाहुपाशमाक्षिप्य कण्ठे ददाति ॥ सखे, दयमनभ्रां वृष्टिः।
विदू । भो एवं लेदं, जद अकालवादावली भविअ, देवी अणुसुधा
करिस्सदि । (१)

॥ ततः प्रविशति वासवदत्ता काञ्चनमाला च ॥

वास । हञ्जे कञ्चणमाले, तथा चरणणिवडिदं अज्जउत्तं अवधी
रिअ आअकन्तीए मए अदिणिठुरं कदं, ता दाणिं सअं एव्व गदुअ
अज्जउत्तं अणुणदस्सं । (२)

(१) भो एवमिदं, यदि अकालवातावली भूत्वा, देवी अनन्यथा
करिष्यति ।

(२) चेति काञ्चनमाले, तथा चरणनिपतितं आर्यपुत्रमवधीर्य
आगच्छन्त्या मया अतिनिष्ठुरं कृतं, तदिदानीं स्वयमेव गत्वा आर्यपुत्र
मनुनेयामि ।

काञ्च । को अणो देवीं वज्जिअ एव्वं भण्णिदुं जाणादि;वरं सो एव्वं देवो दुज्जणो होदु, ण उण देवी;ता एदु एदु देवी । (१)

॥ परिक्रामतः ॥

राजा । अयि मुग्धे, किमद्यापि वयं विफलमनोरथाः क्रियामहे ।

काञ्च । भट्टिणि, जह समीवे भट्टा मन्तेदि; तह तक्केमि, तुमं जेव्व अणुणेदुं आअक्खदि;ता उवसप्पदु भट्टिणी । (२)

वास ॥ सहषं ॥ ता अलक्खिदा एव्व पुठ्ठो गदुअ, कण्ठे गेहिअ, पसाददस्सं । (३)

विदू । भोदि साअरिए, वोसद्धा भविअ, पिअवअस्सं आलावेहि । (४)

वास ॥ सकोपं ॥ कञ्चणमाले, साअरिआवि एत्थ एव्व चिट्ठदि, ता सुण्ह;जाणिअ, पक्का उपसप्पिस्सं । (५) ॥ इति तथा स्थिते ॥

(१) को ऽन्यो देवीं वज्जित्वा एवं भणितुं जानाति; वरं स एव देवो दुर्जनो भवतु, न पुनर्देवी; तत् एतु एतु देवी ।

(२) भर्त्ति, यथा समीपे भर्त्ता मन्त्रयति तथा तर्कयामि, त्वामेवानुनेतुमागच्छति; तदुपसर्पतु भर्त्ता ।

(३) तस्मात् अलक्षितैव पृष्ठतो गत्वा, कण्ठे गृह्णीया, प्रसादयिष्यामि ।

(४) भवति सागरिके, विश्वस्ता भूत्वा; प्रियवयस्यमालप ।

(५) काञ्चनमाले, सागरिकापि अत्रैव तिष्ठति; तस्मात् शृणुमः; ज्ञात्वा पश्चादुपसर्पिष्यामि ।

साग । भट्टा, किं एदिणा अलीअदाक्खिणेण, जीविदादोवि अदिव
सहाए देवीए, पुणेवि अत्ताणअं अवराहिणं करेसि ? (१)

राजा । अयि, मिथ्यावादिनी खल्वसि । कुतः
आसेत्कम्पिनि कम्पितं स्तनयुगे, मैने प्रियं भाषितं,
वक्त्रोऽस्याः कुटिलीकृतभ्रुणि रुषा यातमया पादयोः,
दत्तं नः सहजाभिजात्यजनिता सेवैव देव्याः, परं,
प्रेमाबन्धविवर्दिताधिकरसा, प्रीतिस्तु या, सा त्वयि ।

वास ॥ उपसृत्य सरोषं ॥ अज्जउत्त, सरिसं एदं । (२)
राजा ॥ दृष्ट्वा सवैलब्धं ॥ देवि न खल्वकारणेन मामुपालब्धुमर्हसि ।
त्वमेव मत्वा वेशसादृश्यविप्रलब्धा वयमिहागताः । तत् क्षम्यतामिति
॥ पादयोः पतति ॥

वास ॥ सरोषं ॥ अज्जउत्त उठ्ठेहि; उठ्ठेहि, किं अज्जवि सहजातिजा
दीए सेवादुःखं अणुभवीअदि ? (३)

(१) भर्त्ताः, किमेतेन अलोकदाक्षिणेन, जीवितादपि अतिवल्लभाया
देव्याः, पुनरपि आत्मानमपराधिनं करोषि ?

(२) आर्यपुत्र, सदृशमिदं ।

(३) आर्यपुत्र उत्तिष्ठोत्तिष्ठ; किमद्यापि सहजातिजातिसवादुःख
मनुभूयते ?

राजा ॥ स्वगतं ॥ किमेतदपि श्रुतं देव्या? तत्सर्वथा देवीप्रसादोपाय
प्रति निराशीभूताः स्मः ॥ इत्यधोमुखस्तिष्ठति ॥

विदू । भोदि, तुमं किल अत्ताणअं उव्वन्धिअ विवज्जसित्ति,
वेससारिस्सुभोहिदेण मए पिअवअस्सो एत्थ आणीदो । जइ मम वअणं
ए पत्तिआअसि, ता पेक्ख इमं लदापाशं ॥ इति लतापाशं दर्शयति ॥ (१)

वास । हञ्जे कञ्चणमाले, एदेण एव्व लदापासेण बन्धिअ, गेह
वह्माणं एणं, दुट्ठकण्ठा अ, अगगदो करेहि । (२)

काञ्च । जं देवी आणवेदित्ति ॥ लतापाशेन वसन्तकं गले बध्वा, ताड
यति ॥ हतास, अनुभव दाव अत्तणो अबिणअस्य फलं, देवीए दुव्वअणेण
कडुइदादं सोत्तादंत्ति सुमरेहि तं वअणं । साअरिए, तुमंपि अगगदो
हेहि । (३)

(१) भवति, त्वं किल आत्मानमुद्वध्य विपद्यसे इति वेशसादृश्यमा
हितेन मया प्रियवयस्योऽत्र आनीतः । यदि मे वचनं न प्रत्ययेसे, तदा
पश्य इमं लतापाशं ।

(२) चेष्टि काञ्चनमाले, एतेनैव लतापाशेन बद्धा गृहाणैनं ब्राह्मणं,
इमां दुष्टकन्यकाञ्च अग्रतः कुरु ।

(३) हताश, अनुभव तावदात्मनोऽविनयस्य फलं, देव्या दुर्वचनेन
कटूकृतानि श्रोत्राणीति स्मर तद्वचनं । सागरिके, त्वमपि अग्रतो भव ।

साग ॥ स्वगतं ॥ अकिदपुष्पा मर मरिदुं पि अत्तणे दच्छा ए
पारिदं । (१)

विदू ॥ सविषादं ॥ भो वयस्स, सुमरेहि मं अणाधं देवी ए बन्धणादो
विवज्जन्तं । (२) ॥ इति राजानमवलोकयति ॥ सर्वानादाय निष्क्रान्ता
वासवदत्ता ।

राजा ॥ सखेदं ॥ कष्टं भोः कष्टं !

किं देव्याः कृतदीर्घरोषमुषितस्निग्धस्मितं तन्मुखं ?

किं वा सागरिका क्रमोद्धतरूपा संतर्ज्जमाना तथा ?

बद्धा नीतमितो वसन्तकमहं किं चिन्तयाम्यद्य भोः ?

सर्वाकारकृतव्यथः क्षणमपि प्राप्नोमि नो निर्वृतिं ।

ततः किमिदानीमिह स्थितेन प्रयोजनं ? देवीं प्रसादयितुमभ्यन्तरमेव
प्रविशामि ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

॥ तृतीयोऽङ्कः ॥

(१) अकृतपुण्यया मया मर्त्तुमपि आत्मनश्चक्ष्या न पारितं ।

(२) भो वयस्य, स्मर मामनाथं देव्याबन्धनात् विपद्यमानं ।

—❖—

॥ अथ चतुर्थोऽङ्कः ॥

—

॥ ततः प्रविशति रत्नमालामादाय सास्त्रा सुसङ्गता ॥

सुसं ॥ सकरुणं ॥ हा पिअसहि सागरिए, हा लज्जालुए, हा सहोगण
वक्खले, हा उदारसीले, हा सोम्यदंसेणे, कहिं गदा दाणिं तुमं मए पेक्खि
दब्बा ॥ इति रोदिति ॥ ऊर्ध्वमवलोक्य निश्चस्य च ॥ हंहा देव्हदअ, अक
रुण, असामान्यरूपसेहा तादिसी तुए जइ णिमिदा, ता कीस उए ईदिसं
अवत्यन्तरं पाविदा । इयच्च रत्नमालावि, जीविदणिरासाए ताए, एक
स्सवि वक्खणस्स हत्ये पडिवादेसुत्ति भणिए, मम हत्ये समप्पिदा; ता
जाव वक्खणं अण्णेषामि ॥ नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ॥ अए कहं एसो क्खु
वक्खणो वसन्तअ इध एव्व आअक्खदि; ता इमस्सिं एव्व पडिवादेमि ।
(१)

(१) हा प्रियसखि सागरिके, हा लज्जालुके, हा सहोगणवत्सले, हा
उदारशीले, हा सौम्यदर्शने, कुत्र गतेदानीं त्वं प्रेक्षितव्या । हंहा दैवहतक,
अकरुण, असामान्यरूपशोभा तादृशी त्वया यदि निर्मिता, तत्कथं पुनरीदृ
शमवस्थान्तरं प्रापिता । इयच्च रत्नमालापि, जीवितनिराशया तया, एकस्य

॥ ततः प्रविशति दृष्टो वसन्तकः ॥

वस । हीही भोः, अज्ज क्खु पिअवअस्सेण पसादिदाए देवीए वास वदत्ताए बन्धणादो मोचिअ, सहत्यदिण्हिं मोदअलड्डुआहिं उदरं कृतं मे सुपूरिदं; अणञ्च एदं पट्टं अम्बअजुअलं, कणाभरणं अ, दिण्णं; ता जाव दाणिं पिअवअस्सं पेक्खिस्सं । (१) ॥ इति परिक्रामति ॥

सुसं ॥ रुदन्ती सहसोपसृत्य ॥ अज्ज वसन्तअ, चिट्ठ दाव तुमं मुज्ज त्तअं । (२)

विदू ॥ दृष्ट्वा ॥ कथं सुसङ्गदे, एत्थ किं णिमित्तं रोदंअदि? किं णु क्खु साअरिआए अच्चाहिदं सम्बुत्तं? (३)

ब्राह्मणस्य हस्ते प्रतिपादयेति भणित्वा, मम हस्ते समर्पिता, तद्यावत् ब्राह्मणमन्वेषयामि । अये कथमेष खलु ब्राह्मणो वसन्तक इहैव आगच्छति, तदस्मै एव प्रतिपादयामि ।

(१) अद्य खलु प्रियवयस्येन प्रसादिताया देव्या वासवदत्ताया बन्धनान्मोचयित्वा, स्वहस्तदत्तैर्भोदकलङ्कैः सुपूरितं मे उदरं कृतं; अन्यच्च पट्टमम्बरयुगलं कर्णाभरणञ्च दत्तं; तद्यावदिदानीं प्रियवयस्यं प्रेक्षिष्ये ।

(२) आर्य्य वसन्तक, तिष्ठ त्वं तावन्मुहूर्तकं ।

(३) सुसङ्गते, किन्निमित्तं रुदते? किं नु खलु सागरिकाया अत्याहितं सम्बृत्तं?

सुसं । अहं एव निवेदयिष्यामि; सा खलु तपस्विणी देवी उज्जयिणीं प्रेषितेति प्रवादं कृत्वा, अर्द्धवर्त्मना आनीय कुत्र नीतेति ।
(१)

विदू ॥ भवति सागरिके, हा असामान्यरूपशोभे, हा सुदुभाषिणि, अतिनिष्ठुरं ते देव्याकृतं । (२)

सुसं । एषा रत्नमाला, तथा जीवितनिराशया आर्यवसन्तकस्य प्रतिपादयेति भणित्वा, मम हस्ते समर्पिता; तत्प्रतीच्छतु एनां आर्यः ।
एदं । (३)

विदू । भवति कथं ममेदृशे प्रस्तावे इमां गृहीतुं हस्तः प्रसरति । (४) ॥ इत्युभौ रुदतः ॥

सुसं ॥ अञ्जलिं बध्वा ॥ ता एव अणुगृहं कर्त्तुं अङ्गीकरोतु एदं अञ्जो । (५)

(१) अहमेव निवेदयिष्यामि; सा खलु तपस्विनी देव्या उज्जयिणीं प्रेषितेति प्रवादं कृत्वा, अर्द्धवर्त्मना आनीय कुत्र नीतेति ।

(२) भवति सागरिके, हा असामान्यरूपशोभे, हा सुदुभाषिणि, अतिनिष्ठुरं ते देव्याकृतं ।

(३) एषा रत्नमाला, तथा जीवितनिराशया आर्यवसन्तकस्य प्रतिपादयेति भणित्वा, मम हस्ते समर्पिता; तत्प्रतीच्छतु एनां आर्यः ।

(४) भवति कथं ममेदृशे प्रस्तावे इमां गृहीतुं हस्तः प्रसरति ।

(५) तस्या एवानुग्रहं कुर्वन् अङ्गीकरोतु आर्यः ।

विदू ॥ विचिन्त्य ॥ अहवा, उवणेहि, जेण इमाएज्जेव्व साअरिआ विरज्जक्कण्ठिदं पिअवअस्सं विणेदेमि । (१)

सुसं ॥ वसन्तकस्य हस्ते रत्नमालां ददाति ॥

विदू ॥ गृहीत्वा, निरूप्य सविस्मयं ॥ भोदि, कुदो उण एदिसस्स अलङ्कारस्स समागमो ? (२)

सुसं । अज्ज, मएवि कोदूहलेण पुच्छिदंज्जेव्व । (३)

विदू । तदो ताए किं भणिअं ? (४)

सुसं । तदो सा उद्धं पेक्खिअ, दीहं णिस्ससिअ, सुसङ्गदे, किंदाणि तव इमाए कथाएत्ति भणिअ, रोदिदुं पउत्ता । (५)

विदू । एं कधिदं एव्व ताए, सामणजणदुल्लहेण इमिणा परिचरणे सव्वधा महाभिजणसमुप्पणाए ताए होदव्वं । सुसङ्गदे, पिअवअस्सो दाणिं कहिं ? (६)

(१) अथवा, उपनय, येनानयैव सागरिकाविरहेत्कण्ठितं प्रियवयस्यं विनोदयामि ।

(२) भवति, कुतः पुनरीदृशस्यालङ्कारस्य समागमः ?

(३) आर्य्य, मयापि कुतूहलेन पृष्टमेव ।

(४) तदा तथा किं भणितं ?

(५) तदा सा ऊर्द्धं दृष्ट्वा, दीर्घं निश्चस्य, सुसङ्गते, किमिदानीं तव अनया कथयेति भणित्वा, रोदितुं प्रवृत्ता ।

(६) ननु कथितमेव तथा, सामान्यजनदुर्लभेन अमुना परिचयेन सर्वथा महाभिजनसमुत्पन्नया तथा भवितव्यं । सुसङ्गते, प्रियवयस्यददानीं कुत्र ?

सुसं । अज्ज, एसा कखु भट्टा देवीभवणादो णिक्कमिअ, फडिअसिला
मण्डवं गदो; ता गक्खदु अज्जो; अहंवि देवीए वासवदत्ताए परिचारिणी
भविसं । (१) ॥ इति निष्क्रान्तौ प्रवेशकः ॥

ततः प्रविशत्यासनस्थो राजा ।

राजा ॥ विचिन्त्य ॥

सव्याजैः श्रपयैः, प्रियेण वचसा, चित्तानुवृत्त्याधिकं

वैलक्ष्येण परेण, पादपतनैर्वाक्यैः सखीनां पुरः ।

प्रत्यासत्तिमुपागता न हि तथा देवी, रुदत्या यथा

प्रक्षाल्यैव तथैव वाष्पसलिलैः कोपोऽपनीतः स्वयं ।

॥ सोत्कण्ठं निःश्वस्य ॥ तावदिदानीं देव्यां प्रसादितायां, सागरिका
चिन्तैव केवलं मां बाधते कुतः ?

अम्भोजगर्भसुकुमारतनुस्तथासौ

कण्ठग्रहे प्रथमरागघने विलीय,

सद्यः पतन्मदनमार्गणरंभमार्गै

भन्ये मम प्रियतमा हृदयं प्रविष्टा ।

॥ विचिन्त्य ॥ योऽपि मे विश्रामस्थानं वसन्तकः, सोऽपि देव्या संयतः,
तत्कस्याग्रतो वाष्पमेक्ष्णुरिष्ये ॥ इति निःश्वसिति ॥

(१) आर्य्य, एष खलु भर्त्ता देवीभवनतो निष्क्रम्य, स्फटिकशिलाम
ण्डपं गतः; तद्गच्छत्वार्थः; अहमपि देव्या वासवदत्तायाः परिचारिणी
भविष्यामि ।

॥ ततः प्रविशति वसन्तकः ॥

वस ॥ परिक्रम्यावलोक्य च सविस्मयं ॥ एषो कसु पिअवअस्सो णि
न्तरुक्कण्ठापरिक्खाममपि सलाहणिज्जं तणुं समुच्चहन्तो, उदिदो,
दुदुआचन्दोविअ अहिअदरं सोहदि; ता जाव णं उवसप्पामि ॥ उप
सृत्य ॥ सोत्थि भवदे; भो दिट्ठिआ वट्ठेसे, देवीहत्थगदेणावि मए
पुणेवि एदेहिं अक्कीहिं जं दिट्ठोसि । (१)

राजा ॥ दृष्ट्वा सहर्षं ॥ अये वसन्तकः प्राप्तः ! सखे परिष्वजस्व मां ।

विदू ॥ परिष्वज्य ॥ भोवअस्स; देवीए अणुगहीदोहि । (२)

राजा । वेशेनैव निवेदितस्ते देव्याः प्रसादः, तत्कथ्यतामिदानीं
सागरिकायाः किं वर्त्ततइति?

विदू ॥ सवैलक्ष्यमधोमुखस्तिष्ठति ॥

राजा । वयस्य किन्न कथयसि?

विदू । अप्पिअं णिर्वेदिदुं दे ण पारेमि । (३)

राजा ॥ सोद्वेगं ससंभ्रमं ॥ वयस्य, कथमप्रियं? किं? व्यक्तेमेवात्सृष्टं
जीवितं तथा । हा प्रिये सागरिके इति ॥ मोहं नटयति ॥

(१) एष खलु प्रियवयस्यो निरन्तरोत्कण्ठापरिक्षामामपि स्नाघ
नीयां तनुं समुद्धहन्, उदितो, द्वितीयाचन्द्रद्वय अधिकतरं शोभत; तेषां
वदेनमुपसर्पामि । स्वस्ति भवते, भो दिष्ट्या वर्द्धसे, देवीहस्तगतेनापि मया
पुनरपि एतैरक्षिभिर्यदृष्टोऽसि ।

(२) भो वयस्य, देव्या अनुगृहीतोऽस्मि ।

(३) अप्रियं निवेदितुं न शक्नोमि ।

विदू ॥ ससंभ्रमं । समस्तसदु, समस्तसदु, पित्रवत्तसो । (१)

राजा ॥ समाश्वस्य सासं ॥

प्राणाः, परित्यजत काममदक्षिणं मां ;

हे दक्षिणा भवत, मदचनं कुरुध्वं ।

शीघ्रं न यात यदि, तन्मुषिताः स्य नूनं ;

याता सुदूरमधुना गजगामिनी सा ।

विदू । भो मा ; अण्णधा सम्भावेहि ; सा खलु देवीए उज्जदणिं पेसि
दत्ति सुणीअदि ; अदो मए अप्पिअत्ति भणिदं । (२)

राजा । कथमुज्जयिनीं प्रेषिता ? अहो निरनुरोधा मयि देवी ।
वयस्य केन तवैतदाख्यातं ?

विदू । भो, सुसङ्गदाए । अण्णं च, मम हत्थे ताए केणावि कज्जेण दूअं
रअणमाला पेसिदा । (३)

राजा । किमपरं, मामाश्वासयितुं । तद्वयस्य उपनय ।

विदू ॥ उपनयति ॥

राजा ॥ गृहीत्वा रत्नमालां, निर्वण्य, हृदये ददाति ॥ अहह !

(१) समाश्वसितु, समाश्वसितु, प्रियवयस्यः ।

(२) भो मा ; अन्यथा सम्भावय सा ; खलु देव्या उज्जयिनीं प्रेषितेति
श्रूयते ; अतो मया अप्रियमिति भणितं ।

(३) भोः, सुसङ्गतया । अन्यच्च, मम हस्ते तया केनापि कार्येण दूयं
रत्नमाला प्रेषिता ।

कण्ठाक्षेपं समासाद्य, तस्याः प्रभ्रष्टयानया,
तुल्यावस्था सखी चेयं, तनुराश्वास्थते मम ।
वयस्य, परिधत्स्वनां, येन वयमेनामपि तावद्दृष्ट्वा, धृतिङ्करिष्यामः ।
विदू । जं भवं आणवेदित्ति ॥ कण्ठे परिददाति ॥
राजा ॥ निश्चस्य ॥ वयस्य, दुर्लभं दर्शनं पुनः प्रियायाः ।
विदू ॥ कर्णे पिधाय सभयं ॥ भो, मा एवं उच्चं मन्तेहि, कदा
वि कोवि एत्य सञ्चरदि । (१) ।

॥ ततः प्रविशति खड्गहस्ता वसुन्धरा ॥
वसुं ॥ उपसृत्य ॥ जअदु, जअदु भट्टा । एसो खु रुमण्वेदा भादणेओ
विजअवम्मा, पिअं णिवेदिदु कामो, दुआरे चिठ्ठदि । (२)
राजा । वसुन्धरे, अविलम्बितं प्रवेशय ।
वसुं । जं देवो आणवेदित्ति ॥ निष्क्रम्य, विजयवर्मणा सह पुनः प्रविश्य
च ॥ विजयवर्मन्, एसो खु भट्टा, ता उपसप्पदु अज्ज णं । (३)

(१) भो मा एवं उच्चं मन्त्रय, कदापि कोऽपि अत्र सञ्चरति
(२) जयतु, जयतु भर्ता, एष खलु रुमण्वतो भागिनेयो विजय
वर्मा, प्रियं निवेदितुं, द्वारे तिष्ठति ।
(३) विजयवर्मन्, एष खलु भर्ता तदुपसर्पतु आर्य्य एनं ।

विजयवर्मा ॥ उपसृत्य ॥ जयतु, जयतु देवः । देव, दिव्या बद्धैः, रुम
स्तो विजयेन ।

राजा ॥ सपरितोषं ॥ विजयवर्मन्, अपि जिताः कोशलाः ?

विजय । देवस्य प्रसादात् ।

राजा । साधु, रुमण्वन्, साधु ; अचिरान्महत्प्रयोजनमनुष्ठितं । विजयव
र्मन्, तत्कथय कथामतिविस्तरतः श्रोतुमिच्छामि ।

विजय । देव श्रूयतां । इतो देवा देशात्कतिपयैरेवाहोभिरनेककरितु
रगपत्तिदुर्निवारेण महता बलसमूहेन गत्वा, रुमण्वान् विन्ध्यदुर्गाव
स्थितस्य कोशलनृपतेर्द्वारभवष्टभ्य, सेनां समावेशयितुमारब्धवान् ।

राजा । ततस्ततः ।

विजय । ततः कोशलेश्वरोऽपि अतिदर्पात् रुमण्वत्परिभवमसह
मानो, हास्तिकप्रायमशेषमात्मसैन्यं सज्जीकृतवान् ।

विदू । भो, लज्ज आचक्ष, वेवदि मे हिअअं । (१)

राजा । ततस्ततः ।

विजय । देव,

योद्धुं निर्गत्य विन्ध्यादभवदभिमुखस्तत्क्षणं दिग्बिभागान्,

विन्ध्येनेवापरेण द्विपपतिपृतनापीडबन्धेन रुन्धन्;

वेगाद्वाणान्विमुञ्चन्नथ समदगजोत्पिष्टपत्तिर्निपत्य,

प्रत्यायाद्वाञ्छिताग्निदिगुणितरभसस्तं रुमण्वान् क्षणेन ।

अपि च ।

अस्तव्यस्तशिरस्त्रशस्त्रकषणैः कृत्वोत्तमाङ्गे क्षणं,

व्यूढासृक्सरिति, खनत्प्रहरणे, वर्मोद्धमदक्षिणि,

आह्वयाजिमुखे, सकोशलपतिर्भग्ने प्रधाने बले,

राजा । कथमस्मदीयान्यपि बलानि भग्नानि?

विजय । एकेनैव रुमण्वता शरशतैर्मत्तद्विपस्थो हतः ।

विदू । जेदु, जेदु भवं, जिदं अह्मेहिं इति नृत्यति ॥

राजा । साधु, कोशलपते, साधु, मृत्युरपि ते श्लाघ्यः, यस्य हि रिपवोऽपि पुरुषकारमेवं वर्णयन्ति । ततस्ततः;

विजय । देव, ततो रुमण्वानपि कोशल्लेषु मद्भ्रातरं ज्यायांसं जयवर्माणं स्थापयित्वा, प्रहारव्रणितहास्तिकप्रायमेषैसन्यमनुवर्त्तमानः, शनैःशनै रागत एव ।

राजा । वसुन्धरे, उच्यतां यागन्धरायणः, प्रदर्श्यतां मत्प्रसादस्य विभव इति ।

वसु । जं देवो आणवेदित्ति विजयवर्माण सह निष्क्रान्ता ।

॥ ततः प्रविशति काञ्चनमाला ॥

काञ्च । आणत्तन्दि देवीए, जह गक्क, हञ्जे कञ्चणमाले, एदं इंदजा लिअं अज्जउत्तस्स दंसेहि ॥ इति परिक्रम्यावलोक्य च ॥ एसो क्खु भट्ठा, ता जाव एं उवसप्पामि ॥ उपसृत्य ॥ जेदु जेदु भट्ठा । भट्ठा, देवी विण्ण वेदि एसो क्खु उज्जयिणीदो, सम्बरसिद्धि णाम, इन्दजालिओ आअदो; ता पेक्खदु भट्ठा । (१)

(१) आज्ञप्तास्मि देव्या, यथा गच्छ, चेष्टि, इममैन्द्रजालिकमार्थं पुत्रस्य दर्शय । एष खलु देवः, तद्यावदेनमुपसर्पामि । जयतु जयतु भर्त्ता, देव, देवी विज्ञापयति, एष खलु उज्जयिनीतः, सम्बरसिद्धिर्नाम, ऐन्द्रजालिकआगतः तत्पश्यतुदेवः ।

राजा । अस्ति नः कौतुकमैन्द्रजालिके; ततः शीघ्रं प्रवेशय ।

काञ्च । जं भट्टा आणवेदित्ति ॥ निष्क्रम्य पिच्छिकाहस्तेनैन्द्रजालि
केन सह प्रविशति ॥

चेटी । एदु एदु अज्जो ॥ ऐन्द्रजालिकः परिक्रामति ॥

चेटी । एसा भट्टा, ता उवसप्पदु अज्जो (१)

ऐन्द्र ॥ उपमृत्य ॥ जअदु, जअदु, भट्टा ॥ पिच्छिकां भ्रमयित्वा
बद्धधा हास्यं कृत्वा ॥

पणमह चरणे इन्द्रस्स, इन्द्रजालिअत्ति लद्धणामस्स,
तहजेव्व, अज्ज, सम्बरस्स विवरस्स सुपरिठ्ठिदजसस्स ।

देव, किं;

धरणीए मिअङ्का, आआसे महिअरो, जले जलणे,

मइस्सहत्ति पओसो, दाव, सिज्जउ, देहि आणत्तिं । (२)

॥ राजाऽपि तौ प्रविश्य ॥

तदा राजा ॥ इन्द्रजालिकेति लब्धनाम्नः ।

तथैव अद्य सम्बरस्य विवरस्य सुपरिस्थितयशसः ।

देव किं

(१) एष भर्ता, तदुपसर्पतु आर्यः ।

(२) प्रणमत चरणे इन्द्रस्य इन्द्रजालिकेति लब्धनाम्नः ।

तथैव अद्य सम्बरस्य विवरस्य सुपरिस्थितयशसः । (१)

देव किं

धरण्यां मृगाङ्कः, आकाशे महीधरो, जले जलनः,

मध्याङ्गे प्रदोषस्तावत् सिध्यतु, देहि आज्ञप्तिं ।

विदू । भो वयस्य, अवहिदो होहि; भो, ईदिमो से अवष्टम्भो जेण
एवं सम्भावीअदि । (१)

ऐन्द्र । देव, किं जप्पिदेण बज्जणा, जं जं हिअएण महसि संदयुं, तं
तं दावेमि अहं, गुरुणो मन्तप्यहावेण । (२)

राजा । भेद्रे, उच्यतां देवी, युष्मदीय एवायमैन्द्रजालिकः, विजनी
कृतश्चायमुद्देशः; तदागच्छ, सहितावेवैनं पश्यावः ।

चेटी । जं भट्टा आणवेदित्ति ॥ निष्क्रम्य वासवदत्तया सह प्रविशति ॥
वास । कंचणमाले, उज्जदणीदो आअदोत्ति, अत्थि मे तस्मिं इन्द्र
जालिए वक्खवादो । (३)

काञ्च । णादिउलबज्जमाणो खु एसो देवीए, ता एदु भट्ठिणी । (४)
॥ इति परिक्रामतः ॥

काञ्च । भट्ठिणि, एसो भट्टा, ता उपसप्पदु देवी । (५)
वास ॥ उपसृत्य ॥ जेदु जेदु अज्जउत्तो ।
राजा । देवि, बज्जतरमनेन गर्जितं, तदिहस्थावेवैनं पश्यावः ।

(१) भो वयस्य, सावधानो भव; भो, इदृशो ऽवष्टम्भो येनैवं सम्भाव्यते ।
(२) किं जल्पितेन बज्जना, यद्यत् हृदयेन वाञ्छसि संद्रष्टुं, तं
तं दर्शयामि अहं, गुरोर्मन्त्रप्रभावेण ।

(३) काञ्चनमाले, उज्जयिनीत आगत इति, अस्ति मे तस्मिन्नैन्द्र
जालिके पक्षपातः ।

(४) ज्ञातिकुलबज्जमानः खलु एष देव्याः, तदागच्छतु भर्त्री ।

(५) भर्त्रि, एष भर्ता, तदुपसर्पतु देवी ।

वास ॥ उपविशति ॥

राजा । भद्र, प्रसूयतां बज्रविधमिन्द्रजालं ।

ऐन्द्र । जं देवा आणवेदित्ति ॥ बज्रविधं नाद्यं कृत्वा पिच्छिकां भ्रम
यन् ॥ हरिहरब्रह्मप्पमुहे देवा, दावेमि, देवरात्रं च ।

गअणम्मि सिद्धचारणसुरबज्रसत्यञ्च एच्चन्तं । (१)

॥ सर्वे सविस्मयं पश्यन्ति ॥

राजा ॥ ऊर्ध्वं दृष्ट्वा आसनादवतरन् ॥ आश्चर्यमाश्चर्यं !

विदू । अचरीअं अचरीअं ।

वास । अचरीअं अचरीअं !

राजा । देवि, पश्य,

एष ब्रह्मा सरोजे, रजनिकरकलाशेखरः शङ्करोऽयं,

दोर्भिर्द्वैत्यान्तकोऽसौ सधनुरसिगदाचक्रचिक्नैश्चतुर्भिः ;

एषोऽप्यैरावतस्थस्त्रिदशपतिरभी, देवि, देवास्तथान्ये,

नृत्यन्ति व्योम्नि चैताश्चलचरणरणनूपुरा दिव्यनार्थः ।

वास । अचरीअं अचरीअं !

(१) हरिहरब्रह्मप्रमुखान् देवान्, दर्शयामि, देवराजञ्च,

गगणे सिद्धचारणसुरबज्रसार्थञ्च नृत्यन्तं ।

विदू ॥ अपवार्थ ॥ हा दासीए उत्त, इन्द्रजालिअ; किं एदेहिं देवेहिं,
अकराहिं च दंसिदाहिं; जइ दे इमिणा परितुष्टेण कज्जं, ता दंसेहि साअ
रिअं । (१)

॥ ततः प्रविशति वसुन्धरा ॥

वसुं । जेदु जेदु भट्टा; अमच्चजो अन्धराअणो विणवेदि; एसा खु वि
क्कमवाज्जणा कच्चुइणा सह अणुप्पेसिदो वसुभूदी ता अरिहदि; देवा
इमस्सिं एव्व सुन्दरमुज्जत्तए पेक्खिदुं; अहंपि कज्जसेसं समापिअ, आ
अदोजेव्व । (२)

वास । अज्जउत्त, चिट्ठदु दाव पेक्खणअं; माउलकुलादो अज्जप्प
धाणो अमच्चवसुभूदि आअदो, ता एदं दाव पेक्खदु अज्जउत्तो । (३)

(१) हा दासीपुत्र, ऐन्द्रजालिक; किमेतैर्देवैरप्सरैर्भिक्षं दर्शिताभिः
यदि अमुना परितुष्टेन कार्यं, तत् दर्शय सागरिका ।

(२) जयतु जयतु भर्ता; अमात्यैयागन्धरायणे विज्ञापयति;
एष खलु विक्रमबाज्जना कच्चुकिना सह अनुप्रेषितो वसुभूतिः; तदर्हति
देवोऽस्मिन्नेव सुन्दरमुहूर्त्ते प्रेक्षितुं; अहमपि कार्यशेषं समाप्यागत
एव ।

(३) आर्यपुत्र, तिष्ठतु तावत् प्रेक्षणकं; मातुलगृहादार्थप्रधानो
ऽमात्यवसुभूतिरागतस्तदिभं तावत् प्रेक्षतामार्यपुत्रः ।

राजा । यथाह देवी ॥ ऐन्द्रजालिकं प्रति ॥ भद्र, विश्रम्यतामिदानीं ।
 ऐन्द्र ॥ पुनः पिष्टिकां भ्रमयति ॥ जं देवी आणवेदित्ति ॥ निष्क्रा
 मन् ॥ मेएक्को उण खेडणओ, अवस्सं देवेण पेक्खिदब्बो । (१)

राजा । भद्र, द्रक्ष्यामः ।

वास । कञ्चणमाले, देहि से पारितोषिकं । (२)

चेटो । जं देवी आणवेदित्ति ॥ ऐन्द्रजालिकेन सह निष्क्रान्ता ॥

राजा । वसन्तक, प्रत्युद्गम्य, प्रवेश्यतां वसुभूतिः ।

विदू । जं भट्टा आणवेदित्ति ॥ निष्क्रान्तः ॥

ततः प्रविशति वसन्तकेन सह वसुभूतिः वाभ्रव्यश्च ।

विदू । एदु एदु अमच्चो ।

वसु ॥ समन्तादवलोक्य ॥ अहो वेत्तेश्वरस्य भवनदारभासः ।

इह हि ;

आक्षिप्तो जयकुञ्जरेण, तुरगांस्तिर्यक् नयन् वल्लभान्,

सङ्गीतध्वनिना हतः क्षितिमृतां गोष्ठीषु तिष्ठन् क्षणं ;

सद्यो विस्मितासिंहलेन्द्रविभवः, कक्षाप्रदेशेऽप्यहो

दास्येनैव कुतूहलेन महता, ग्राम्या यथाहङ्कृतः ।

(१) ममैकः पुनः खेलनको देवीनावश्यं प्रेक्षितव्यः ।

(२) काञ्चनमाले, देह्यस्य पारितोषिकं ।

वाभ्र । अद्य खलु चिरात् स्वामिनं द्रक्ष्यामीति, यत्सत्यमानन्दाति
शयेन किमप्यवस्थान्तरभनुभवामि ; कुतः,

विवृद्धिं कम्पस्य प्रथयतितरां साध्वसवशा

दविस्पष्टां दृष्टिं तिरयति पुनर्व्वाष्पसलिलैः,

स्खलदण्णां वाणीं जडयतितरां गद्गदतया,

जरायाः साहाय्यं मम हि परितोषोऽद्य कुरुते ।

विदू ॥ अये भूत्वा ॥ एदु एदु अमच्चा ।

वसु ॥ विदूषकस्य कण्ठे रत्नमालां दृष्ट्वा, अपवार्य्य ॥ वाभ्रश्च, जाने,
सैवेयं रत्नमाला या देवेन राजपुत्र्यै प्रस्थानसमये दत्तेति ।

वाभ्र । अमात्य, अस्ति सादृश्यं ; तत्किं वसन्तकादवगच्छामि प्रभव
मस्याः ।

वसु । वाभ्रव्य, मा मैवं ; महति राजकुले रत्नवाङ्मयान् दुर्लभो भूष
णानां सम्वाददति ॥ परिक्रामन्ति ॥

विदू ॥ राजानमुद्दिश्य ॥ एसा वच्छाहिवो, ता उवसप्पदु अमच्चा
(१) ।

वसु ॥ उपसृत्य ॥ जयतु जयतु देवः ।

राजा ॥ उत्थाय ॥ अभिवादये ।

वसु । श्रेयान्भूयाः ।

राजा । आसनमासनमार्याय ।

(१) एष वत्साधिपस्तदुपसर्पत्वमात्यः ।

विदू। भो, इदमासनं उपविशदु अमचो (१)॥ इत्युत्तरीयं प्रयच्छति॥
 वसु ॥ उपविशति ॥
 कञ्चु । देव, वाभ्रव्यः प्रणमति ।
 राजा ॥ पृष्ठे हस्तं दत्वा ॥ वाभ्रव्य, इत आस्यतां ।
 कञ्चु ॥ उपविशति ॥
 विदू । अमच्च एसा देवी वासवदत्ता पणमदि । (२)
 वास । अज्ज पणमामि । (३)
 वसु । आयुष्मतो वत्सराजसदृशपुत्रमाप्नुहि ।
 कञ्चुकी ॥ देवि, वाभ्रव्यः प्रणमति ।
 राजा । आर्य वसुभूते, अपि कुशलं तवभवतः सिंहलेश्वरस्य ?
 वसु ॥ ऊर्ध्वमवलोक्य निश्चस्य च ॥ देव, न जाने, किं विज्ञापयामि
 मन्दभाग्यः ॥ अधोमुखस्तिष्ठति ॥
 वास ॥ सविषादमात्मगतं ॥ हड्डी, हड्ड ; किं दाणिं वसुभूदी
 कधदस्सदि ? (४)

(१) भो इदमासनमत्रोपविशत्वार्थः ।

(२) अमात्य, एषा देवी वासवदत्ता प्रणमति ।

(३) आर्य प्रणमामि ।

(४) हा धिक्, हा धिक् ; किमिदानीं वसुभूतिः कथयिष्यति ?

राजा ॥ वसुभूते, कथं पथ्याकुल इवासि ?

वाभ्र ॥ अपवार्य्य ॥ चिरमपि स्थित्वा, यत्कथनीयं तदिदानीमेव कथ्यतां ।

वसु ॥ सासं ॥ देव, न शक्यं निवेदयितुं तथाप्येष कथयामि; मन्दभाग्यः, यासौ तत्रभवतः सिंहलेश्वरस्य दुहिता, रत्नावली, नामायुष्मती, सिद्धादेशेनादिष्टा, योऽस्याः पाणिग्रहणं करिष्यति, स सार्वभौमो राजा भविष्यति, तत्प्रत्ययाद्योगन्धरायणेन वज्रशः प्रार्थ्यमाना, सिंहलेश्वरेण वासव दत्तायाश्चित्तखेदं परिहरता, न दत्ता ।

राजा ॥ अपवार्य्य ॥ देवि, किमिदमिदानीमलीकं त्वदीयमातुलामात्यः कथयति ?

वास ॥ विमृश्य ॥ अज्जउत्त, अहंपि ए आणामि, को एत्थ अलिअं मन्तेदि ? (१)

विदू । ताए किं संवुत्तं । (२)

वसु । ततो, देवी दग्धेति वार्त्तामुत्पाद्य, देवाय प्रतिपादयितुमानीयमाना, समुद्रयानभङ्गादिति ॥ रुदन्नधामुखस्तिष्ठति ॥

(१) आर्य्यपुत्र, अहमपि न जानामि, कोऽत्रालोकं मन्त्रयति ?

(२) तस्या किं संवृत्तं ।

वास ॥ सासं ॥ हा हृदास्मि मन्दभादणी, हा वहिणि रत्नावलि,
कहिं दाणिं सि, देहि मे पडिवचनं । (१)

राजा । समाश्वसिहि, समाश्वसिहि, दुःखग्रहा गतिदैवस्य; वाहन
भङ्गपतितोत्थितौ नचेतावन्निर्दर्शनमिति ॥ वसुभूतिवाभ्रव्यौ दर्शयति ॥

वास । अज्जउत्त, जुज्जदि एवं; परं कुतो मम एत्तिअं भाअधेअं?
(२)

॥ नेपथ्ये महान् कलकलः ॥

हर्म्याणां हेमशृङ्गश्रियमिव निचयैरर्चिषामादधानः,

सान्द्राद्यानद्रुमाग्रग्लपनपिशुनितात्यन्ततीव्रप्रतापः,

कुर्वन् क्रीडामहीध्रं सजलजलधरश्यामलं धूमपातै

रेव क्लेशार्त्तत्रोषिज्जन इह सहस्रैवोत्थितोऽन्तःपुरेऽग्निः ।

अपिच । देदीदाहप्रवादोऽयं, योऽभूत्तावणके पुरा,

करिष्यन्निव तं सत्यमयमग्निः समुत्थितः ।

राजा । कथं देवी वासवदत्ता दग्धा, हा प्रिये वासवदत्ते !

(१) हा हृतास्मि, मन्दभागिनी; हा भगिनि, रत्नावलि, केदानी
मसि, देहि मे प्रतिवचनं,

(२) आर्य्यपुत्र, युज्यते एवं, परं कुतो मेमदृशं भागधेयं?

वास । अज्जउत्त, परित्ताहि, परित्ताहि ।

राजा । अये, कथमतिसंभ्रमात्पार्श्वस्थापि देवी नेपलक्षिता ॥ देव्याः
पाणिं गृहीत्वा आलिङ्ग्य ॥ देवि, समाश्वसिहि, समाश्वसिहि ।

वास । अज्जउत्त, मए अत्तणो किदे ए भणिटं ; किं उण, एसा खु
मए णिग्घिणाए निअडसंजमिदा साअरिआ विवज्जदि ; ता परित्ता
अदु अज्जउत्तो । (१)

राजा । कथ, देवि, सागरिका विपद्यते ; एष गच्छामि ।

वसु । देव, किमिदमकारणएव पतङ्गवृत्तिः क्रियते ?

वाभ्र । देव युक्तमाह वसुभूतिः ।

विदू ॥ राजानमुत्तरीये गृहीत्वा ॥ भो, मा खु साहसं करेहि । (२)

राजा ॥ उत्तरीयमाकर्षन् ॥ अरे धिङ्मूर्ख, सागरिका विपद्यते, किम
द्यापि प्राणाः परिरक्ष्यन्ते ?

वाभ्र । किमिदमवस्तुनि भरतकुलं संशयतुलायामारोप्यते । अथ
वा किमालापैर्भक्तिसदृशं करोमि ।

राजा ॥ धूमाभिभवं नाटयति ॥

विरम, विरम, बक्के, मुञ्च धूमाकुलत्वं,

प्रकटयसि किमुच्चैरर्विषां चक्रवालं ?

(१) आर्यपुत्र, मयात्मनः कृते न भणितं ; किं पुनरेषा खलु मया
निर्घृणया निगडसंयमिता सागरिका विपद्यते ; तत्परित्रायतामा
र्यपुत्रः ।

(२) भो, मा खलु साहसं कुरु ।

विरहज्जतभुजाहं यो न दग्धः प्रियायाः

प्रलयदहनभासा तस्य किं त्वं करोषि ?

कथमासन्नज्जतवहा वर्त्तते सागरिका, तत् त्वरितमेनां सम्भावयामि ।

वास । कथं मम दुःखकारिणी ए व अणादो एवं व्यवसिदं अज्ज उत्तेण ;
ता अहंपि अज्ज उत्तं जेव्व अणुगमिस्सं । (१)

विदू ॥ परिक्रामन् अग्रतो भूत्वा ॥ भोदि, अहंहि पथोपदेशको
होमि । (२)

वसु । कथं प्रविष्ट एव ज्वलनं वत्सराजः ; तन्ममापि दृष्टराजपुत्री
विपत्तेर्युक्तमिहैवात्मानमाज्जतो कर्त्तुं ।

कञ्चु ॥ साखं ॥ हा महाराज, हा महाराज, किमिदमकारणमेव
भरतकुलं संशयतुलामारोपितं, अथवा किं प्रलापेनाहमपि भक्तिसदृश
माहरामि ॥ इति सर्वे अग्निप्रवेशं नाटयन्ति ॥

॥ ततः प्रविशति निगडसंयता सागरिका ॥

साग । हद्दी, हद्दी ; आः समन्तदो प्पज्जलिदो ऊदवहो । अज्ज ऊद
वहो दिट्ठिआ करिस्सदि मे दुःखावसाणं । (३)

(१) कथं मम दुःखकारिण्या वचनेन इदमध्यवसितं आर्यपुत्रेण ;
तदहमपि आर्यपुत्रमनुगमिष्यामि ।

(२) भवति, अहं हि पथोपदेशको भवामि ।

(३) हा धिक्, हा धिक्, आः समन्तात् प्रज्जलितो ज्जतवहः । अद्य
ज्जतवहो दिष्ट्या करिष्यति मे दुःखावसानं ।

राजा । अये, दयमासन्नज्जतवहा सागरिका वर्त्तते ; तदुपसर्प्यामि ;
तत्त्वरितमेनां संभावयामि ॥ त्वरितमुपसृत्य ॥ अयि प्रिये, किमद्यापि
मध्यस्थतया वर्त्तसे ।

साग ॥ राजानं दृष्ट्वा आत्मगतं ॥ कथं अज्जउत्तो ; ता एदं पेक्खिअ
पुणेवि मे जीविदासा सम्मुत्ता ॥ प्रकाशं ॥ भट्टा, परित्ताहि, परित्ताहि ।

(१)

राजा । भीरु, अलं भयेन । मुहूर्त्तमपि सद्यतां, वज्जल एष धूमोद्गमः
॥ अग्रतोऽवलोक्य ॥ हहा धिगिदमंशुकं ज्वलति तत्स्लनप्रच्युतं ।

॥ विलोक्य ॥ मुज्जः खलसि किं ॥ अवलोक्य ॥ कथं निगडसंयतासि,
द्रुतं ?

नयामि भवतीमहं, प्रियतमे, ऽवलम्बस्व मां ।

॥ कण्ठे गृहीत्वा निमीलिताक्षः स्पर्शसुखं नाटयन् ॥ अहो, क्षणादपग
तोऽयं मे सन्तापः । प्रिये, समाश्वसिहि, समाश्वसिहि ।

व्यक्तं लग्नोऽपि भवतीं न ध्वस्यति ऊताशनः,

यतः सन्तापमेवायं स्पर्शस्ते हरति प्रिये ।

॥ अक्षिणी समुन्मील्य निरीक्ष्य च ॥ अहो महदाश्चर्यं !

क्वासौ गतो ज्जतवहस्तदवस्थमेतदन्तःपुरं ॥ वासवदत्ता दृष्ट्वा ॥

कथमवन्तिनृपात्मजेयं ।

(१) कथमार्थपुत्रः ; तस्मादेनं प्रेक्ष्य पुनरपि, मे जीविताशा संवृ
त्ता । भर्त्तः, परित्रायस्व, परित्रायस्व ।

वास ॥ राज्ञः शरीरं प्रमृज्य सहर्षं ॥ दिट्ठिआ अक्खदशरीरो अज्ज
उत्तो । (१)

राजा । वाभ्रव्य एषः ।

वाभ्र । विजयतां महाराजः । देव दिट्ठिआ वड्ढेसे, पुनरुच्छ्रिताः स्मः ।

राजा । वसुभूतिरयं ।

वसु । देव दिट्ठिआ वड्ढेसे ।

राजा । वयस्य ।

विट्ठू । जेदु जेदु भवं ।

राजा ॥ विचिन्त्य सवितर्कं ॥ खप्पे मतिभ्रमति, किंत्विदमिन्द्रजालं ?
विट्ठू । भो मा सन्देहं करेहि ; इन्द्रजालं क्खु एदं । भण्णिदं तेण
दासीए उत्तेण इन्द्रजालिएण, जह अवस्स एव्व देवेण एक्को मे खेडणओ
दट्ठव्वोत्ति, ता तं जवे एदं (२)

राजा । देवि, इयमस्माभिरिहानीता त्वद्वचनात्सागरिका ।

वास ॥ विहस्य ॥ अज्जउत्त, जाण्णिदं दे सर्व्वं । (३)

वसु ॥ सागरिकां दृष्ट्वा अपवार्य्य ॥ वाभ्रव्य, सदृशीयं राजपुत्रयाः ।

वाभ्र । अमात्य, ममाप्येतदेव मनसि वर्त्तते ।

वसु ॥ राजानमुद्दिश्य ॥ कुत इयं कन्यका ?

(१) दिट्ठिआ अक्षतशरीरआर्य्यपुत्रः ।

(२) भो मा सन्देहं कुरु ; इन्द्रजालं खल्विदं । भणितं तेन दास्याः
पुत्रेण ऐन्द्रजालिकेन, यथा अवश्यमेव देवेन एको मे खेलनको द्रष्टव्य
इति, तस्मात्तदेवेदं ।

(३) आर्य्यपुत्र, ज्ञातं त्वया सर्व्वं ।

राजा । देवी जानाति ।

वसु । देवि, कुतः पुनरियं कन्यका ?

वास । अमच्च, एसा क्खु साअरदो पाविदेत्ति भणिअ, अमच्चजोअ
न्धराअणेन मम हत्थे निकिञ्चत्ता ; अदोएव्व साअरिएत्ति सद्दावी
अदि । (१)

राजा ॥ स्वगतं ॥ कथं, यौगन्धरायणेन न्यस्ता ? कथमसौ ममानिवेश
किञ्चित्करिष्यति ।

वसु ॥ अपरार्य्य ॥ वाभव्य, यथा सुसदृशी वसन्तकस्य कण्ठे रत्नमाला,
अस्याअपि सागरात्प्राप्तिः । तथा व्यक्तं, सिंहलेश्वरस्य दुहिता, रत्नाव
लीति ॥ उपसृत्य ॥ आयुष्मति, रत्नावलि, त्वमेतावतीमवस्थां गतासि ।

साग ॥ दृष्ट्वा सास्रं ॥ कथममच्चो वसुभूदी ? (२)

वसु । हा हतोऽस्मि मन्दभाग्य इति ॥ भूमौ पतति ॥

साग । हा हदह्मि, मन्दभादणी ; हा ताद, हा अम्ब, कहिंसि, देहि
मे पडिवअणं ॥ (३) इत्यात्मानं पातयन्ती मोहमुपगता ।

वास ॥ संभ्रमं ॥ कञ्चुद, इयं सा मम वहिणिआ रअणावली ? (४)

(१) अमात्य, एषा खलु सागरतः प्राप्ता, इति भणित्वा, अमात्य
यौगन्धरायणेन मम हस्ते निक्षिप्ता, अतएव सागरिकेति शब्द्यते ।

(२) कथममात्यो वसुभूतिः ?

(३) हा हतास्मि, मन्दभागिनी ; हातात, हा अम्ब, कुत्रासि, देहि
मे प्रतिवचनं ।

(४) कञ्चुकिन्, इयं सा मम भगिनी रत्नावली ?

कञ्चु ॥ देवि इयमेव सा ।

वास ॥ रत्नावलीमालिङ्ग्य ॥ वह्निणि, समस्सस, समस्सस । (१)

राजा । कथमुदात्तवंशप्रभवस्य विक्रमवाहोरात्मजेयं ।

विदू ॥ स्वगतं रत्नमालां दृष्ट्वा ॥ पठमे एव जाणिदं मए, एज्ज सामण
जणस्स इदिसो परिच्छेदो होदित्ति । (२)

वसु ॥ उत्थाय ॥ राजपुत्ति, समाश्वसिहि, समाश्वसिहि । नन्विद्यं
ज्यायसी भगिनी दुःखमास्ते ; तत्परिष्वजस्वैनानां ।

रत्नावली ॥ समाश्वस्य, राजानं तिर्य्यगवलोक्य, स्वगतं ॥ कदावराधा कसु
अहं देवीए ए सक्कणेमि मुहं दंसिदुं । (३) ॥ इत्यधोमुखी तिष्ठति ॥

वास ॥ सास्त्रं वाह्यं प्रसार्य ॥ एहि अतिनिष्ठुरे, दाणिं पिअवहिणि
एहि, सिणेहं दंसेहि इति ॥ कण्ठे गृह्णाति ॥ (४)

॥ रत्नावली स्वलितं नाटयति ॥

वास ॥ अपवार्य ॥ अज्जउत्त, लज्जेमि अहं इमिणा अत्तणेो णिसंसत्त
णेण, ता लज्ज अपणेहि से एदं बन्धणं । (५)

(१) भगिनि, समाश्वसिहि, समाश्वसिहि ।

(२) प्रथममेव ज्ञातं मया, नहि सामान्यजनस्येदृशः परिच्छेदो
भवतीति ।

(३) कृतापराधा खल्वहं देव्या न शक्नोमि मुखं दर्शयितुं ।

(४) एहि अतिनिष्ठुरा इदानीमस्मि, प्रियभगिनि, एहि, स्त्रहं
दर्शयेति ।

(५) आर्यपुत्र, लज्जे अहममुना आत्मनो नृशंसत्वेन, तस्मात् लघु
अपनयास्याबन्धनं ।

राजा ॥ सपरितोषं ॥ यथाह देवो ॥ तथा करोति ॥

वास । अमच्च, जोअन्धराअणेण एत्तिअं कालं दुज्जणीकदाह्मि, जेन
जाणन्तेणवि ण मे णिवेदिदं । (१)

॥ ततः प्रविशति यौगन्धरायणः ॥

यौगं ।

देव्या मदचनात्प्रथामुपगतः पत्युर्वियोगे त्रपा,
सा देवस्य कलत्रताघटनया दुःखं मया स्थापिता ;
तस्याः प्रीतिमयं करिष्यति, जगत्स्वामित्वलाभः प्रभोः,
सत्यं दर्शयितुं तयापि वदनं शक्नोमि नो लज्जया ।

अथवा, किं क्रियते ईदृशमत्यन्तमाननीयेष्वपि निरनुरोधवृत्तिस्त्वा
मिभक्तिव्रतं ॥ निरूप्य ॥ अयं देवो महाराजः, यावदुपसर्पामि ॥ उपसृत्य ॥
जयतु जयतु देवः, क्षम्यतां यन्मया अनिवेद्य कृतं ।

राजा । कथय किमनिवेद्य कृतं ?

यौग । करोत्वासनपरिग्रहं देवः, सर्वं विज्ञापयामि ।

॥ सर्वे उपविशन्ति ॥

यौगं । देव श्रूयतां; येयं सिंहलेश्वरस्य दुहिता, सा सिद्धेनादिष्टा, यथा
योऽस्याः पाणिग्रहणं करिष्यति, स सार्वभौमो राजा भविष्यति; ततस्तत्र
त्ययादस्माभिः स्वामिनोऽर्थं बह्वशः प्रार्थ्यमानेनापि, सिंहलेश्वरेण देव्या
वासवदत्तायाश्चित्तखेदं परिहरता यदा, न दत्ता ।

(१) अमात्ययौगन्धरायणेनैतावन्तं कालं दुर्जनीकृतास्मि, येन
जानतापि न मे निवेदितं ।

राजा । तदा किं ?

यौगं । तदा लावणिकेन देवी दग्धेति प्रसिद्धिमुत्पाद्य, तदन्तिकं वाभव्योऽपि प्रहितः ।

राजा । यौगन्धरायण, अतः परं श्रुतं मया, यथा देवीहस्ते किमप्यनुचि न्य स्थापिता ।

विदू॥ अपवार्य॥ भो, एदस्स अभिप्पाओ मए जाणिदो; अणाचक्खिदं एदं जाणीअदि एव्व, जह अन्तेउरगदं एदं जाव अन्तेउरगदो देवो सुहेण दंसदस्सदित्ति । (१)

राजा । गृहीतस्ते यौगन्धरायणाभिप्रायो वसन्तकेन ।

यौगं । यदाज्ञापयति देवः ।

राजा । ऐन्द्रजालिकवृत्तान्तोऽपि मन्ये तत्प्रयोग एव ।

यौगं । अन्यथा अन्तःपुरे बद्धाया अस्याः कुतो देवेन दर्शनं? अदृष्टा याश्च वसुभूतिना कुतः परिज्ञानं ?

राजा ॥ विहस्य ॥ परिज्ञातायाश्च भगिन्याः सम्प्रति यथा करणीयं, तथा देवी प्रमाणं ।

वास । अज्जउत्त, फुडं एव्व किं ए भणसि, जह पडिवादेहि मए रअणावलित्ति । (२)

(१) भो एतस्याभिप्रायो मया ज्ञातः; अनाख्यातमपि इदं ज्ञायते एव, यथान्तःपुरगतामेतामन्तःपुरगतो देवः सुखेन द्रक्ष्यतीति ।

(२) आर्यपुत्र, स्फुटमेव किं न भणसि, यथा प्रतिपादय मच्च रत्नावलीमिति ॥

विदू॥ भोदि, सुष्ठु तुर जाणिदो अमच्चस्स अभिप्पाओ । (१)

वास ॥ एहि रत्नावलि, एहि ; दाणिं किम्पि दे मे वहिणिआ अणु
रूवं होदु । (२) इति रत्नावलीं स्वकीयैराभरणैरलङ्कृत्य, हस्ते गृहीत्वा,
राजानमुपसृत्य ॥ अज्जउत्त, एदं रत्तावलिं पडिक्ख । (३)

राजा ॥ सहर्षं हस्तौ प्रसार्य ॥ को देव्याः प्रसादो न बज्ज मन्यते ॥ इति
सागरिकां गृह्णाति ॥

वास ॥ अज्जउत्त, दूरे क्खु एदाए णाहिउलं, ता तह करेदु, जह
बन्धु जणं ण सुमरेदि । (४) इति समर्पयति ॥

राजा । यथाज्ञापयति देवी ।

विदू॥ सहर्षं नृत्यति ॥ हीही भो, जअदु जअदु भवं ; पुहवीक्खु
दाणि हत्यगदा पिअवअस्सस्स (५)

(१) भवति, सुष्ठु त्वया ज्ञातोऽमात्यस्याभिप्रायः ।

(२) एहि रत्नावलि, एहि ; किमपि ते मे भगिन्या अनुरूपं भवतु ।

(३) आर्यपुत्र, इमां रत्नावलीं प्रतीच्छ ।

(४) आर्यपुत्र, दूरे खलु एतस्या ज्ञातिकुलं, तस्मात् तथा कुरु
यथा बन्धुजनमेषा न स्मरति ।

(५) जयतु जयतु भवान् ; पृथिवी खल्विदानीं हस्तगता प्रियवय
स्यस्य ।

वसु ॥ राजपुत्रि, वासवदत्तां प्रणामेनाच्चर्य ॥ रत्नावली तथा करोति ॥

वाभ्र । देवि, स्थाने देवीशब्दमुदहसि ।

वास ॥ रत्नावलीमालिङ्ग्य ॥ देवीशब्देन प्रसादमकरोदिति ।

राजा । इदानीं सफलपरिश्रमोऽस्मि संवृत्तः ।

यौगं । देव किन्ते भूयः प्रियमुपकरोमि ।

राजा ॥ किमतः परमपि प्रियमस्ति ; यतः,

नीतो विक्रमबाहुरात्मसमतां प्राप्तेयमुर्वीतले,

सारं सागरिका ससागरमहीप्राप्त्यैकहेतुः प्रिया ;

देवी प्रीतिमुपागता च भगिनीलाभाज्जिताः कोशलाः,

किं नामास्ति विधेयमत्र भुवने यस्मिन् करोमि स्पृहा ?

तथापीदमस्तु भरतवाक्यं ।

उर्वीमुद्दामशस्यां जनयतु विद्वज्जासवो वृष्टिमिष्टा

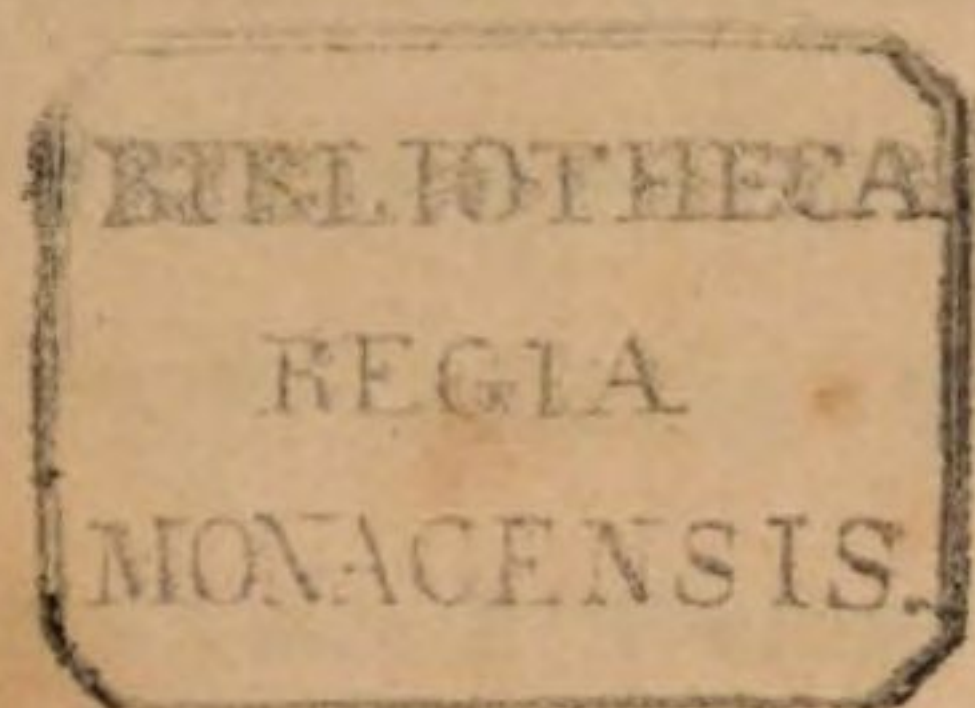
मिष्टैस्तैर्विष्टपानां विदधतु विधिवत्प्रीणनं विप्रभुख्याः ;

आकल्पान्तञ्च भूयात्समुपचितसुखस्सङ्गमः सज्जनानां,

निःशेषा यान्तु शान्तिं पिशुनजनगिरो दुर्जया वज्रलेपाः ।

इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ।

इति श्रीहर्षदेवस्य कृतिरियं रत्नावली समाप्ता ।



BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS

SANŚCRITA BOOKS,

PUBLISHED BY

THE COMMITTEE OF PUBLIC INSTRUCTION,

AND

*For Sale at their Depository, Pataldanga, near the
Hindu College.*

Laghu Kaumudí, ..	2	0	0	लघुकौमुदी	२
Mugdhabodha, ...	2	0	0	मुग्धबोध	२
Bhatti Kāvya, 2 vols. 15	0	0		भट्टिकाव्य, दुइ भाग	१५
Siddhānta Muktvāvali, &				सिद्धान्तमुक्तावली	} ११०
Bhāshā Parichheda, 1	8	0		भाषापरिच्छेद	
Nyāya Sutra Vritti, 2	8	0		न्यायसूत्रवृत्ति	२१०
Sāhitya Darpana, ..	4	0	0	साहित्य दर्पण	४
Vedānta Sāra,	2	0	0	वेदान्तसार	२
Dāyabhāga,	3	8	0	दायभाग	३१०
Dāya Tatwa,	1	0	0	दायतत्त्व	१
Vyavahāra Tatwa, ..	1	0	0	व्यवहारतत्त्व	१
Dāya Krama San-					
graha,	1	0	0	दायक्रमसंग्रह	१
Mitāksharā,	4	0	0	मिताक्षरा	४
Kāvya Prākāsa, ...	2	0	0	काव्यप्रकाश	२
Mrichchakatī,	3	0	0	मृच्छकटि	३
Menu Sanhitā, 2 vols. 7	0	0		मनुसंहिता, दुइ भाग	७
Mālatī Mādhava, ..	1	8	0	मालती माधव	११०
Vikramōrvasī,	1	8	0	विक्रमोर्वशी	११०
Uttara Rāma Cheritra, 1	8	0		उत्तर रामचरित्र	११०
Mudrā Rākshasa, ..	1	8	0	मुद्राराक्षस	११०



Harshavardhana

Retnavali a drama, in 4 acts ; With a comm. explanatory of the Prákrit passages

Calcutta 1832

A.or. 4439

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10250955-9